

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TARİHSEL MEKÂNLARDA
KEŞFEDEREK ÖĞRENME YOLUYLA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE YÖNELİK
ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ**

Banu ÇULHA

**İzmir
2006**

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TARİHSEL MEKÂNLARDA
KEŞFEDEREK ÖĞRENME YOLUYLA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE YÖNELİK
ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ**

Banu ÇULHA

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Doğan DUMAN**

**İzmir
2006**

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Tarihsel Mekânlarda Keşfederek Öğrenme Yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmamın tarafımdan bilimsel ahlak ilkelerine aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2006

Banu ÇULHA

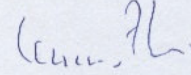
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

İşbu çalışmada, j¼rimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler
ğretmenliği Bilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Doğan DUMAN

¼ye: Yrd. Doç. Dr. Uğur ALTUNAY

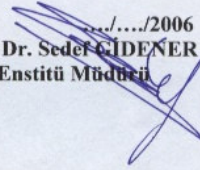
¼ye: Yrd. Doç. Dr. Y¼cel KABAPINAR

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2006
Prof. Dr. Sedef GİDENER
Enstit¼ M¼d¼rl¼đ¼

**YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMU DOKÜMANTASYON MERKESİ
TEZ VERİ FORMU**

Tez No:

Konu No:

Ünv. Kodu:

*Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tez Yazarının

Soyadı: ÇULHA

Adı: Banu

Tezin Türkçe Adı: Tarihsel Mekanlarda Keşfederek Öğrenme Yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Tezin Yabancı Dildeki Adı: Student's Ideas About Teaching Social Studies At Historical Places Through Discovery Learning

Tezin Yapıldığı

Üniversite: DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ Enstitü: EĞİTİM BİLİMLERİ

Yıl: 2006

Diğer Kuruluşlar:

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Dili: Türkçe

Sayfa Sayısı: 184

Referans Sayısı: 122

Tez Danışmanının

Ünvanı: Yrd. Doç. Dr.

Adı: Doğan

Soyadı: DUMAN

Türkçe Anahtar Kelimeler:

- 1. Keşfederek Öğrenme**
- 2. Tarihsel Mekanlar**
- 3. Sosyal Bilgiler Öğretimi**

İngilizce Anahtar Kelimeler

- 1. Discovery Learning**
- 2. Historical Places**
- 3. Social Science Teaching**

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın gerçekleşmesi için birçok kişinin katkısı olmuştur. Hatta onlar olmasaydı bu araştırma olmazdı.

Bana her zaman dostluğuyla güç veren, en zor günlerimde hep yanımda olan Arş. Gör. Güzin KANTÜRK'e, özellikle bu konuyu çalışmam için beni yüreklendiren ve bir bilim insanı olarak her zaman örnek alacağım Yrd. Doç. Dr. Uğur ALTUNAY'a, bana sonsuz sabır gösterip tezim süresince sorularımı cevaplayan, sosyal bilgiler eğitimi konusunda her zaman örnek alacağım Yrd. Doç. Dr. Yücel KABAPINAR'a, bana her zaman huzurlu ve değerli bir çalışma ortamı yaratan, deneyimlerini benden esirgemeyen Öğr. Gör. Ömer PINAR ve Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜRKER'e, yurt dışında olmasına rağmen tezim sırasında desteğini benden esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Mustafa ŞAHİN'e, deneyimiyle desteğini benden esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ'e, kendisiyle aynı alanda çalışmıyor olmama rağmen her zaman yöntem konusundaki sorularımı içtenlikle cevaplayan Yrd. Doç. Dr. Elif TÜRNÜKLÜ'ye, Yrd. Doç. Dr. Zekavet KABASAKAL'a, Arş. Gör. Gül ÜNAL'a, bu çalışmanın uygulama kısmını beraber yürüttüğümüz Ufuk İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yılmaz İŞLİ'ye ve bana yıllarca hayalini kurduğum öğretmenlik mesleğini yaşatan 7/D ve 7/A sınıfı öğrencilerine, Ufuk İlköğretim Okulu'nun değerli yöneticilerine, tezin video görüntüleri ve fotoğraflarının çekilmesinde yardımlarından dolayı Necati YALÇIN ve Neşet TURGUT'a, TCDD 3. Bölge Müdürlüğü'nde müzenin oluşturulması sırasında heyecanımı paylaşan, hayallerimin gerçekleşmesinde desteklerini hep yüreğimde hissettiğim Sabahattin ERİŞ'e, Mazlum BEYHAN'a Neslihan ALANYALI'ya, sabırla sorularımı yanıtlayan ve heyecanımı paylaşan Yossenna VELLA'ya, Kevin O'NEILL'e, TWHP servisinin eğitim uzmanlarına, bu çalışma sırasında her türlü kaptırımı çeken, bu dünyada var olmamın tek sebebi annem Mücevher ÇULHA ve babam Şahin ÇULHA'ya tüm kalbimle teşekkür ederim.

Ne bu tez ne de bundan önce yaptığım hiçbir araştırma, tez danışmanım, hocam Yrd. Doç. Dr. Doğan DUMAN olmasaydı olmazdı. Kendisine bana güvendiği, her zaman destek olduğu için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Banu ÇULHA

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLO LİSTESİ	vi
FOTOĞRAF LİSTESİ	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Sosyal Bilgiler Nedir?.....	1
1.1.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi Nedir?	2
1.1.3. Sosyal Bilgiler Eğitimine Yönelik Temel Yaklaşımlar	4
1.1.3.1. Kültür “Yurttaşlık Bilgisi” Olarak Sosyal Bilgiler	4
1.1.3.2. Sosyal Problemleri Çözmek İçin Sosyal Bilgiler	5
1.1.3.3 Araştırma Alanı Olarak Sosyal Bilgiler	5
1.1.4. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Amaçları.....	6
1.1.5.Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı ve Eğitim Öğretim Ortamına Yansımaları	8
1.1.6. Keşfederek Öğrenme	10
1.1.6.1 Keşfederek Öğrenme Nedir?	10
1.1.6.2. Keşfederek Öğrenmenin Tarihçesi.....	10
1.1.6.3. Keşfederek Öğrenmenin Özellikleri ve Temel İlkeleri	11
1.1.6.4. İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersleri ve Keşfederek Öğrenme	13
1.1.7. Tarihsel Mekânlar ve Kültürel Miras Eğitimi	15
1.1.8.Tarihsel Mekânlar ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılması	17
1.1.8.1.Tarihsel Hayal Gücü ve Tarihsel Empati	17

1.1.8.2. Niçin Tarihsel Mekânlarda Sosyal Bilgiler Öğretimi?	22
1.1.8.3. Tarihsel Mekânlar Sosyal Bilgiler Derslerinde Nasıl Kullanılabilir?	23
1.1.9. Problem Cümlesi	26
1.1.10. Alt Problemler	26
1.1.11. Sayıtlılar	26
1.1.12. Sınırlılıklar	26
1.1.13. Tanımlar	27
1.1.14. Kısaltmalar	28
BÖLÜM II.....	28
2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	28
BÖLÜM III.....	34
3. YÖNTEM	34
3.1. Araştırma Modeli	34
3.2. Evren ve Örneklem	34
3.2.1. Okul: Ufuk İlköğretim Okulu.....	35
3.2.2. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmeni	37
3.2.3. Sosyal Bilgiler Sınıfı	39
3.2.4. Katılımcılar	39
3.2.4.1. Birinci Sınıf: 7/D	40
3.2.4.1.1. Özge	40
3.2.4.1.2. Cemile	41
3.2.4.1.3. İbrahim	41
3.2.4.2. 7/ A Sınıfı	41
3.2.4.2.1. Nâlan	42
3.2.4.2.2. Ömer	42
3.2.4.2.3. Osman	42
3.2.5. Araştırmanın Zaman Çizelgesi	42
3.3. Araştırmacının Rolü	43
3.4. Araştırma Materyalinin Hazırlanması	44
3.4.1. İzmir-Aydın Demiryolu'nun Tarihinin Araştırılması	44

3.4.2. TCDD 3. Bölge Müzesi'nde Keşfederek Öğrenmeye Uygun Bir Sergilemenin Hazırlanması	45
3.4.2.1. TCDD 3. Bölge Müdürlüğü Müzesi	45
3.4.2.1.1. Giriş Bölümü	46
3.4.2.1.2. Birinci Bölüm	47
3.4.2.1.3. İkinci Bölüm	49
3.4.2.1.4. Üçüncü Bölüm	51
3.4.3. Eğitim Etkinliklerinin Hazırlanması ve Denenmesi	52
3.5. Veri Toplama ve Çözümleme Teknikleri	54
3.5.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	54
3.5.2. Ders Video Görüntüleri	55
3.5.3. Araştırmacının Yansıtıcı Günlüğü	55
3.5.4. An Hatırlatıcılı Mülakatlar	55
3.5.5. Gözlem	55
3.5.6. Dokümanlar	55
3.5.7. Öğrenci Ürünleri	56
3.6. Veri Çözümleme Teknikleri	56
3.7. Geçerlilik.....	57
3.8. Güvenilirlik	58
BÖLÜM V.....	59
4. BULGULAR VE YORUMLAR	59
4.1. Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarih”, Tarihçi” ve “Tarihçilerin Tarih Yazarken Kullandıkları Kanıtlara” İlişkin Görüşleri	59
4.2. Tarihsel Mekânlarda Keşfederek Öğrenme Yoluyla Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğrenciler Nasıl Bir Süreç Yaşarlar	64
4.3. Etkinliklerin Sonunda Öğrencilerin Tarih, Tarihçi ve Tarihçilerin Tarih Yazarken Kullandıkları Kanıtlara İlişkin Görüşleri	82
4.4. Öğrencilerin Yaşadıkları Sürece İlişkin Görüşleri	85
4.5. Örnek Olay Çalışmaları	89
4.5.1. Örnek Olay 1: Osman	89
4.5.2. Örnek Olay 2: Cemile	96

4.5.3. Örnek Olay 3: Ömer	102
4.5.4. Örnek Olay 4: Nalân	108
4.5.5. Örnek Olay 5: Özge	115
4.5.6. Örnek Olay 6: İbrahim	120
BÖLÜM VI	129
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	129
5.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA	129
5.2.ÖNERİLER	132
KAYNAKÇA.....	134
EKLER.....	147
EK 1: ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI PROTOKOLÜ.....	148
EK 2: GÖZLEM FORMU.....	150
EK 3: YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT FORMU	152
EK 4: BAŞARI TESTİ ÖRNEK SORULARI	154
EK 5: BELİRTKE TABLOSU	156
EK 6: TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİ TABLOSU	159
EK 7: İZMİR-AYDIN DEMİRYOLUYLA İLGİLİ TARİHSEL BİLGİ.....	161
EK 8: FOTOĞRAFLAR	163
EK 9: İZİN BELGESİ.....	166
EK 10: ETKİNLİK PLANI ÖRNEKLERİ	168
EK 11: TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİ ANKETİ	171

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Ufuk İlköğretim Okulu Velilerinin Eğitim Durumu	35
Tablo 3.2. Ufuk İlköğretim Okulu Velilerinin Meslekleri	36
Tablo 3.3. Katılımcılar ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları	39
Tablo 3.4. Ufuk İlköğretim Okulu Etkinlik Zaman Çizelgesi	42
Tablo 3.5. Ufuk İlköğretim Okulu Etkinlik Zaman Çizelgesi	43
Tablo 3.6. Araştırma Problemine Cevap Aramak İçin Kullanılan Teknikler	58
Tablo 4.1. Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarih nedir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	59
Tablo 4.2. Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarih Nedir ?” Sorusuna Verdikleri Örnekler	60
Tablo 4.3. Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarihçi Kimdir? Sorusuna Verdikleri Cevaplar	60
Tablo 4.4. Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarih Öğrenirken Hangi Kaynaklara Başvurursunuz?“ Sorusuna Verdikleri Cevaplar	62
Tablo 4.5. Öğrencilerin Etkinliklerin Başında “Tarihçiler Tarih Öğrenirken Hangi Kaynaklara Başvururlar ?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	62
Tablo 4.6. Öğrencilerin “İzmir-Aydın Demiryolu Hakkında Neler Biliyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	65
Tablo 4.7. Öğrencilerin “İzmir- Aydın Demiryolu Hakkında Neler Bilmek İstersiniz? Sorusuna Verdikleri Cevaplar	65
Tablo 4.8. Öğrencilerin “İzmir-Aydın Demiryolu Hakkında Öğrenmek İstediklerinizi Nasıl Öğrenebilirsiniz? Sorusuna Verdikleri Cevaplar	66
Tablo 4.9. Öğrencilerin Gazete Haberi Olarak Seçtikleri Konular	79
Tablo 4.10. Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Neler Öğrendim?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	81
Tablo 4.11. Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Tarih Nedir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	82
Tablo 4.12. Öğrencilerin “Tarih Nedir?” Sorusuna Verdikleri Örnekler	83

Tablo 4.13. Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Tarihçi Kimdir ?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	83
Tablo 4.14. Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Tarih Öğrenirken Hangi Kaynaklara Başvurursunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	84
Tablo 4.15. Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Tarihçiler Tarih Öğrenirken Hangi Kaynaklara Başvururlar ?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	84
Tablo 4.16. Öğrencilerin “Neler Yaptık?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	85
Tablo 4.17. Öğrencilerin “En Çok Hoşunuza Giden Etkinlik Neydi?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	86
Tablo 4.18. Öğrencilerin “Şimdi Öğrenmek İstedığınız Bir Şey Var Mı ?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	87
Tablo 4.19. Öğrencilerin “Okulda Öğrenmekle Müzede Öğrenmek Arasındaki Farklara ” İlişkin Görüşleri	88
Tablo 4.20. Öğrencilerin “Tekrar Böyle Bir Etkinliğe Katılmak İster Misiniz? Neden? ” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	89

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 3.1. Müzenin giriş bölümü	46
Fotoğraf 3.2. İstasyon saatleri ve bank	47
Fotoğraf 3.3. Telgraf makineleri ve demiryolculara ait çeşitli görsel kanıtlar.....	48
Fotoğraf 3.4. Haberleşme odası	49
Fotoğraf 3. 5. Buharlı tren panosu ve yol işçilerinin kullandıkları aletler	50
Fotoğraf 3.6. Yol yapımında kullanılan aletler	50
Fotoğraf 3.7. Okunabilir bölüm	51
Fotoğraf 4.1. The Illustrated London News Gazetesinde İzmir-Aydın Demiryolunun Temel Atma Töreni Haberi	67
Fotoğraf 4.2. 19. yüzyılda İzmir’de ulaşımı gösteren resim	69
Fotoğraf 4.3. 19. yüzyıl İzmir kent haritası	70
Fotoğraf 4.4. 19. yüzyılda Aydın’da yaşayan birkaç çocuk fotoğrafı	70

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla gerçekleştirilen sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin, nasıl bir süreç yaşadıklarını, neler hissettiklerini, bilgiyi nasıl işlediklerini ortaya koyacak görüşlerini belirlemektir.

Araştırma 3 aşamadan oluşmaktadır:

a) *Araştırmada kullanılacak tarihsel mekânın seçilmesi ve düzenlemelerin yapılması:* Bu araştırmada tarihsel mekân olarak İzmir Alsancak Tren Garı, TCDD 3. Bölge Müdürlüğü Müzesi ve Atatürk Özel Vagonu seçilmiştir. Araştırmacı TCDD 3. Bölge Müze'sinin oluşturulmasında aktif rol oynamıştır.

b) *Seçilen mekânda keşfederek öğrenme ilkelerine göre etkinliklerin hazırlanması ve denenmesi:* Araştırmada kullanılacak etkinlikler 2004–2005 eğitim öğretim yılında hazırlanarak pilot çalışması yapılmıştır.

c) *Öğrencilerin yaşadıkları sürecin betimlenmesi için bir ilköğretim okuluyla hazırlanan etkinliklerin denenmesi:* İzmir'in Buca İlçesine bağlı Ufuk İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencileriyle iki ay süren nitel bir çalışma yapılmıştır.

Araştırmada ana veri toplama tekniği olarak mülakatın yanında bütüncül çoklu durum deseni kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri, yapılandırılmış mülakat, odak grup mülakatı, video ve ses kayıtları, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış gözlem, araştırmacının yansıtıcı günlüğü, öğrenci ürünleri ve okulun dokümanlarıdır.

Araştırmanın sonunda öğrencilerin, sosyal bilgiler dersindeki akademik başarıları ne olursa olsun, tarihsel mekân ve müzedeki etkinliklere istekli olarak katıldıkları gözlenmiştir. Tarihsel mekânlarda duyu organlarını kullanarak bilgiyi yapılandırdıkları, kız öğrencilerle erkek öğrencilerin farklı etkinliklerden hoşlandıkları ortaya çıkmıştır. Tarihsel mekânlarda kanıtlar yoluyla küçük sosyal bilimciler gibi çalışan öğrencilerin sosyal tarihle tanışmalarını sağlamıştır.

ABSTRACT

The aim of this study is explain and examine what students feel, think and how they construct their understanding while learning social studies by discovery learning at historical places. This study consist of three parts:

a) To chose historical place for doing the research: Alsancak Train Station, TCDD Railway Museum and Atatürk's Special Carriage were choosen. The researcher took actively parts in the process of foundation of TCDD Railway Museum.

b) To prepare end examine educational materials which are suitable for the discovery learning: Educational materials were prapered and then piloted with some students.

c) Make a research: Ufuk Primery School 7. grades were participated the research for the time of two months.

Qualitative research methods were used to ansver research questions The research methods are; interview, focus group interview, video end voice records, observation, participle observation, students works and, schools documans,

At the end of the study; it had been observation that what ever the pupils' academicals success on social studies, they had joined the activity voluntary. It appeared that, the pupils had constructed the information by sensorly also the girl pupils had enjoyed different activities than the boy pupils. The study had supplied to introduce the pupils who had studied as junior social scientists in historical places with historical evidences.

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu araştırmanın amacı; tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla gerçekleştirilen sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin; nasıl bir süreç yaşadıklarını, neler hissettiklerini, bilgiyi nasıl işlediklerini ortaya koyacak görüşlerini belirlemektir. Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, tanımlar, sınırlılıklar, sayıtlılar ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Problem durumu başlığı altında sosyal bilgiler derslerinin bilgi temeli olan sosyal bilimlerin ne olduğu, sosyal bilgiler eğitiminin ne olduğu, sosyal bilgiler öğretimine yönelik temel yaklaşımlar, tarihsel mekânlardan ne kastedildiği, tarihsel mekânlar ve müzelerin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri ve önemi belirtilmiştir. Ayrıca, yapılandırmacı öğrenme kuramı ve keşfederek öğrenmenin ne olduğu hakkında bilgi verilip araştırmanın problem durumu ortaya konulduktan sonra araştırmadaki alt problemler, sınırlılıklar, sayıtlılar ve kısaltmalar açıklanacaktır.

1.1.1. Sosyal Bilgiler Nedir?

Hayatı dev bir sorun, bir denklem, daha doğrusu kısmen birbirlerine bağlı, kısmen de bağımsız bir denklemler yumağı olarak düşünün... Bu denklemlerin çok karmaşık, sürprizlerle dolu olduklarını ve çoğu zaman “köklerini” keşfedemediğimizi unutmayın.

Fernand Braudel

İlköğretimde sosyal bilgiler eğitiminin ne olduğuna geçmeden önce bu dersin bilgi temelini aldığı sosyal bilimlerin ne olduğunun tanımlanmasında yarar vardır.

“Bugün sosyal bilim dediğimiz şey bilgeliğin mirasçısıdır. Ne var ki sosyal bilim kendini bilinçli olarak vahiy yoluyla inmiş ya da akılla çıkarsanmış doğrulardan öte doğruları aramak diye tanımladığı için, onu bilgeliğin uzak ve çoğu zaman kadir bilmez bir mirasçısı gibi görmek gerekir. Sosyal bilim modern dünyaya ilişkin bir girişimdir. Kökleri, onaltıncı yüzyıldan beri tam olgunluğa erişen, kuruluşunda onun da kendine düşeni yaptığı ve parçası olduğu modern

dünyada, gerçeklik hakkında bir biçimde ampirik olarak doğrulanan sistemli, dünyevi bilgi üretme çabasına dayanır”¹.

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı gibi, sosyal bilimlerin disiplin olarak ortaya çıkmaları on altıncı yüzyıla dayanmaktadır. İnsanın; insanı, toplumu, yaşadığı çevreyi ve yönetenle olan ilişkisini anlama çabası sosyal bilimlerin doğmasına sebep olmuştur.

Sönmez sosyal bilimleri, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlamaktadır². Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi sosyal bilimler, insan tarafından oluşturulan gerçekle uğraşmaktadır. İnsan tarafından oluşturulan gerçek, toplumsal olgular olabildiği gibi kişinin diğer kişi ve kurumlarla etkileşimi sonucu oluşan gerçek de olabilir.

Sosyal bilimler, sosyoloji, tarih, psikoloji, antropoloji, bilişsel bilimler, demografi gibi pek çok bilimi kapsadığı için bunları bir başlık altında toplamak çok zordur. Tüm bu alanlar kendilerine özgü bir bakışla toplumun bir parçası olan “insanı” incelerler. Kısaca sosyal bilimlerin çalışma alanlarını insanla - insan, insanla - toplum ve insanla - devlet arası ilişkiler oluşturur.

Her ne kadar sosyal bilimler tanımlanmaya çalışılsa da, her zaman değişmez genel geçer bir tanım yapmak çok zordur. Çünkü sosyal bilimler değişimin bilimleridir. Sosyal bilgilerin ortak özelliği, insanı konu almasıdır. Bunun dışında, sosyal bilimlerin genel geçer kuralları olmaması, mutlak kesin bilgilerden oluşmaması, inceledikleri olguların soyut ve karmaşık olması bakımından benzerlik gösterir.

Peki, sosyal bilim disiplinlerinin bu özelliklerinin ilköğretime yansımaları olan sosyal bilgiler eğitimi nasıl tanımlanabilir?

1.1.2. Sosyal Bilimler Eğitimi Nedir?

Sosyal bilgiler eğitiminin tanımını yapmak, en az sosyal bilimlerin ne olduğunu tanımlamak kadar zordur. Çünkü bu tanımlar zamandan zamana, ülkeden

¹Gulbenkian Komisyonu, *Sosyal Bilimleri Açın*, Metis Yayınları, 2. baskı, Ankara 1998, s. 11–12.

² Veysel Sönmez, *Sosyal Bilimler Öğretimi ve Öğretmen Klavuzu*, Pegem A Yayıncılık, 1. baskı, Ankara 1998, s.2.

ülkeye özellikle de ülkelerin ilköğretim eğitimine yükledikleri amaçlarla şekillenmekte ve değişmektedir.

Doğanay'a göre sosyal bilgiler eğitimi;

Sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır.³

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından basılan 2005 taslak programına göre sosyal bilgiler eğitimi;

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olabilmesi amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün, gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.⁴

Sosyal bilgiler sadece öğrencilerin ezberlemesi gereken yığınlarca bilgidен oluşmadığından, sosyal bilgiler dersleri için yapabileceğimiz bir başka tanım da şöyledir:

Sosyal bilgiler, toplumların, mekânların ve olayların nasıl meydana geldiğini, insanların birbirlerinin ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarını incelemenin yanı sıra farklı bakış açılarına ve kültürel inançlara karşı saygı geliştirme yoludur.

Bu tanımların hepsinin ortak noktası, sosyal bilgiler programının temelde vatandaşlık eğitimi programı olduğudur. Sosyal bilgiler dersi yoluyla ilköğretim öğrencilerinin içinde yaşadıkları toplumu, dünyayı tanımaları ve temel vatandaşlık becerilerini kazanmaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Sosyal bilgiler dersi okul dışındaki dünyanın laboratuvarıdır.

Ülkelerin kendi kültürel yapıları ve vatandaşlık algıları sosyal bilgiler dersinin şekillenmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden dünyada sosyal bilgiler

³ Ahmet Doğanay, "Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi", *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ed: Cemil Öztürk, Dursun Dilek, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2003, s.17.

⁴ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6.-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Baskı)* Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara 2005, s.46.

eğitimine yüklenen  misyon ve bunların yansımaları hakkında bilgi vermekte yarar vardır.

1.1. 3. Sosyal Bilgiler Eğitimine Yönelik Temel Yaklaşımlar

“Neden ilköğretim okullarında sosyal bilgiler dersi okutulmaktadır?” sorusunun cevabı sosyal bilgiler öğretimine yüklenen  misyonla kesişmektedir. Özellikle sosyal bilgiler eğitiminin beşiği olan Amerika Birleşik Devletleri’nde sosyal bilgiler derslerine yönelik üç yaklaşım söz konusudur. Bunlar;

- 1) Kültür “yurttaşlık bilgisi” olarak sosyal bilgiler,
  - 2) Sosyal problemleri çözmek için sosyal bilgiler,
  - 3) Araştırma alanı olarak sosyal bilgiler.
- Aşağıda bu yaklaşımlar teker teker açıklanmıştır.

1.1.3.1. Kültür “Yurttaşlık Bilgisi” Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler eğitimcilerinin çoğunun ortak olarak kabul ettikleri noktalardan biri, bu programın bir vatandaşlık eğitimi programı olduğudur. Zaten sosyal bilgiler dersine yüklenen amaç sürekli olarak farklı politik düşüncelerin birbirlerinin karşısına kendi eğitimcileri, felsefecileri ve politikacılarıyla çıkmasıyla řekillenmektedir⁵. Yurttaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler daha çok politikayla birleşmektedir. 20. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri’ne dünyanın pek çok yerinden göçmenlerin gelmesi bu yaklaşımı gündeme getirmiştir. Bu süreçte sosyal bilgiler dersinden beklenen; Amerikan toplumunun inanç ve düşüncelerini (prensiplerini) genç kuşaklara aktarmaktır. Öğrencilerden yorum yapmadan Amerikan toplumu için uygun görülen kurallara itaat etmeleri beklenir. Bu yolla ğrencilere, Amerikan toplumunca kabul gören ortak inançlar ve deneyimler sorgulanmadan kesin doğrular olarak aktarılır. Öğrenciler gerçekleri, açıklama ve düz anlatım yoluyla ğretmen kaynağından ders kitabı aracılığıyla đrenirler⁶.

Bu yaklaşıma göre yetişen ğrencilerin, Amerikan vatandaşı olmak için temel bilgi ve becerilerle donatılmış olmaları beklenir. Fakat ulusal sınavlarda öğrencilerin temel bazı sosyal bilgilere bile sahip olmadıklarının görülmesi eğitimcilerin yeni

⁵ Ronald Evans, *The Social Studies Wars What Should We Teach The Children?*, Teacher College Press, New York 2004, s. 5.

⁶ Ronald Barr, Jhoanson Barth , Smith Shermis, *Defining the Social Studies*, Bulletin 51 D.C.:National Council for the Social Studies., Washington 1977, s.8.

bakış açıları aramalarına sebep olmuştur. Bunlardan biri sosyal problemleri okul ortamına sosyal bilgiler dersleri aracılığıyla taşımaktır.

1.1.3.3. Sosyal Problemleri Çözmek İçin Sosyal Bilgiler

Bu yaklaşıma göre sınıflar okul dışındaki modern dünyanın laboratuvarı görevindedir. Bu yüzden toplumu ilgilendiren konular, toplumun sorunları sosyal bilgiler derslerine yansımalıdır ve çözüm yolları bu ders aracılığıyla aranmalıdır.

Buna göre öğrenciler, toplumun karşı karşıya olduğu sorunları tarihsel boylam içinde araştırarak öğrenecekler ve kendileri bu konular hakkında karar verebileceklerdir. Öğrencilerin böylece küçük yaşlardan itibaren kendilerini toplumun bir parçası olarak görmeleri ve sorunları birlikte çözmeyi öğrenmeleri sağlanmaya çalışılır. Okulda sosyal bilgiler derslerinde “ırk, cinsiyet, sosyal ve ekonomik fikirler” konular ve tartışılır. Bu yolla öğrencilerin kendi fikirlerini açıklamaları, ardından da sınıfta oluşan bir problemi bu yolla çözmeye çalışmaları amaçlanır. Bu süreçte öğretmen “demokratik lider” rolü görür. Sınıfın birlikte karar almasını sağlamada, iletişimi kolaylaştırmada ve öğrencilerin yansıtıcı düşünmelerini sağlamada öğretmene önemli görevler düşmektedir.

1.1.3. 3. Araştırma Alanı Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler derslerinin temelini aldığı sosyal bilimler “bilimsel problem çözmeye”, “bilimsel bilgi üretme” noktasında bilim adamlarının geçirdikleri sürecin ilköğretim müfredatı aracılığıyla öğrencilere aktarılmasını hedef alır. Öğrenciler “küçük bilim adamları” gibi çalışarak kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alırlar. Bu yaklaşımın temelinde “bilimsel problem çözmeye” ve “yansıtıcı düşünme” yer almaktadır. Bu yolla öğrencilerin bilginin peşine düşüp kendilerini keşfetmeleri, problemleri tespit edip onlara çözüm yolları aramalarını amaçlanır. Müfredat, öğrencilerin bir sosyal konu hakkında hipotezler geliştirmelerini, bu hipotezlerini araştırma yoluyla şekillendirmelerini ve sonuçta uygun sonuca birlikte karar vermelerini sağlar.

Örneğin, tarih derslerinde öğrencilerin geçmişi sistematik şekilde araştırmaları, geçmişten sonuçlar çıkarmaları, fikirler geliştirmeleri, başkalarının düşüncelerini eleştirel bir bakışla değerlendirebilmelerini beklenir⁷.

Ülkemizde sosyal bilgiler eğitimine genel olarak bakıldığında “vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler” yaklaşımının baskın olduğu görülmektedir. Fakat yenilenmekte olan sosyal bilgiler programıyla yapılandırmacı öğrenme kuramına dayalı bir bakış açısının geliştirilmesi, sosyal bilgiler derslerine yüklenecek amacın ve yaklaşımın da değişeceğinin habercisidir.

1.1.4.Sosyal Bilgiler Eğitiminin Amaçları

Sosyal bilgiler eğitiminin amaçlarının ne olduğu dünya üzerindeki ülkelerin eğitim politikalarına göre değişmektedir. Genel olarak bakıldığında bilgi temeli olarak Thorton’a göre; “Tarih olmadan akıl ve deneyim, coğrafya olmadan toplumsal ve mekânsal anlama ve yurttaşlık olmadan demokratik vatandaş ve sonucunda demokrasi olmaz”⁸. Bu açıklamanın da ortaya koyduğu gibi sosyal bilgiler dersleri özellikle demokrasi ve demokrasinin yaygınlaştırılmasıyla birlikte anılmaktadır.

Garcia’ya göre sosyal bilgilerin amacı ise; “genç insanlara kendilerini, toplumu ve içinde yaşadıkları dünyayı, anlamalarına ve böylece sorumlu ve akıllı hareket etmelerine yardımcı olmaktır”⁹. Bu açıklama bizi sosyal bilgiler derslerine yüklenen diğer bir amaçla karşılaştırmaktadır. Bu da öğrencilerin, içinde yaşadıkları toplumda sorumlu hareket edebilecekleri yaşam becerilerini kazanmalarını sağlamaktır.

Sönmez’e göre sosyal bilgiler derslerinin amacı ise;

Sosyal bilgiler dersi, gündelik yaşamımıza dolaylı ve dolaysız olarak etki eden sosyal bilimlerin bir bileşkesi olarak bir bütün halinde eğitim sürecinde çok özel bir role sahip olmaktadır. İlköğretimde hedeflenen sosyal bilgiler dersine ilişkin hedef davranışların temelinde insan ve toplum yatmaktadır. Bu nedenle bu derslerde hedeflenen davranışlar; karar verme mekanizmasını kullanabilme, ailesini, arkadaşlarını, vatanını, milletini, insanlığı sevebilme, çok boyutlu düşünebilme, bilimsel yöntemi kullanabilme, ulusunun ve insanlığın tarihi ile ilgili temel olguların bilgisi, temel tarihi olayları kavrayabilme vb. olabilir¹⁰.

⁷Stephen J. Thornton, *Teaching Social Studies That Matters Curriculum for Active Learning*, Teacher College Press, London 2004, s.83.

⁸ Jesus Garcia, John U. Michaelis, *Social Studies for Children: A Guide to Basic Instruction* Apersonal Education Press, London 2001 s.9.

⁹ Thornton, a.g.e., s.84.

¹⁰ Veyssel Sönmez, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 1999 s.29.

Yenilenmekte olan sosyal bilgiler programına göre sosyal bilgiler dersinin genel amaçları şöyle belirtilmektedir:

- 1) Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin, ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
- 2) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
- 3) Atatürk İlke ve İnkılâplarını, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
- 4) Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
- 5) Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel çağ ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunmasını ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
- 6) Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak- insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
- 7) Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
- 8) Ekonominin temel kavramlarını algılayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
- 9) Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
- 10) Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
- 11) Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
- 12) Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretimde bilimsel ahlaki gözetir.
- 13) Birey toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
- 14) Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sunar.
- 15) İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
- 16) Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
- 17) İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir¹¹.

Peki, bu amaçlar sosyal bilgiler derslerinde nasıl yerine getirilebilir? Bu noktada müfredat önem kazanmaktadır. Zaman zaman ilköğretimde sosyal bilgiler

¹¹ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6.-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Baskı)* Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara 2005, s.6.

eğitiminin hangi konuları kapsamaması gerektiği konusunda tartışmalar yaşanmaktadır. Bazılarına göre sosyal bilgiler tarih ve coğrafyadan oluşur. Vatandaşlık eğitimi ise ayrı bir konudur. Diğerlerine göre ise sosyal bilgiler birleştirilmiş olarak verilmeli hatta fen ve çevre ile ilişkilendirilmelidir¹².

Genel olarak sosyal bilgiler öğrencilerin;

- 1) Demokrasiyi öğrenmelerine ve uygulamalarına fırsat vermelidir,
- 2) Kendi dünyalarını anlatmalarını sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır,
- 3) Olumlu yönde bireysel gelişimlerine yardımcı olmalıdır,
- 4) Tarih, coğrafya ve diğer sosyal bilimlerle ilgili temel bilgilerle donatılmasını sağlamalıdır.

Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere sosyal bilgiler derslerinde edindikleri bilgi birikimini yaşama geçirebilecekleri donanımlar kazandırmalarını amaçlamaktadır. Sosyal bilgiler derslerine yüklenen bu yeni misyonla sosyal bilgilere sadece okul duvarları içinde ezberlenen ve sınavlardan sonra unutulmuş yığınlar dolusu bilgiden öte bir anlam katmaktadır. Sosyal bilgiler dersine yüklenen bakış açısının değişmesinde öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini yıllarca bildiğimiz anlamdan farklı açıklayan yapılandırmacı öğrenme kuramının eğitime etkisi yadsınmaz.

1.1.5. Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı ve Eğitim Öğretim Ortamına Yansımaları

Yapılandırmacılık özünde bilme kuramıdır. Bir öğrenme kuramı, birçok kapsamlı araştırma sonucuna dayalı olarak insanların nasıl öğrendiğini açıklamak üzere oluşturulmuş, çeşitli genellemeleri ve ilkeleri içeren bir model ya da sistem olarak tanımlanabilir¹³. Bu kurama göre bilgi, duygularımızla ya da çeşitli iletişim kanallarıyla edilgin olarak alınan ya da dış dünyada bulunan bir şey değildir. Tersine bilgi, bilen öğrenen tarafından yapılandırılır, üretilir. Bu nedenle yapılar kişiye özgüdür¹⁴.

¹² Evans, a.g.e., s. 55.

¹³ Deniz Deryakulu, *Sınıfta Demokrasi*, Eğitim Sen Yayınları, Ankara 2001, s.1.

¹⁴ Kamile Ün Açıkgöz, *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir 2003, s.61.

Yapılandırmacı anlayışta öğrenme; mevcut durumlardaki etkinliklerden oluşan ve yaşam boyu ilerleyen bir süreçtir¹⁵. Yapılandırmacı anlayışa göre;

- 1) Bilgi çevreden pasif bir biçimde alınmaz, algılayan birey tarafından etkin olarak yapılandırılır.
- 2) Bilgiye ulaşmak bireyin yaşamını düzenleyen bir uyum sürecidir.
- 3) Bilen kişi zihni dışında var olan bağımsız bir dünyayı keşfetmez.
- 4) Bilgi bireysel ve toplumsal olarak oluşturulur.

Bu yaklaşımın son yıllarda ilgi görmesi özellikle bilginin transferi ve yeniden yapılandırmanın sağlanması nedeniyle¹⁶. Bu yaklaşıma göre öğrenciler kendi bilgilerini yapılandıran aktif bireylerdir. Bilginin pasif alıcıları veya bir sünger değildirler¹⁷.

Bu noktada yıllarca devam eden davranışçı kuramın süreci göz ardı etmesine bir eleştiri gelmiştir. Yani artık öğrenen bilginin pasif alıcısı değil, aksine onu işleyen, yapılandıran kişidir. Oysa sosyal bilgiler derslerinde yıllardır öğrencilere yığınlar dolusu bilgi öğretmen kaynağından ders kitabı aracılığıyla aktarılmaktadır. Öğrenmenin gerçekleşmesi için öğretmenin kendi hafızasındakileri öğrencilere düz anlatım ya da soru cevap yöntemlerini kullanarak aktarması yeterli görülmektedir. Oysa yapılandırmacı öğrenme kuramına göre, öğrenciler sınıflara içleri doldurulacak vazolar olarak gelmezler. Onların kendilerine ait ön öğrenmeleri, yaşamları, bireysel farklılıkları vardır.

Yapılandırmacı öğrenme kuramı bireyin nasıl öğrendiğine bakışıyla eğitim ortamlarında birçok değişikliklerin yapılmasına sebep olmuştur. Bu kurama göre öğrenciler sadece sınıflarında oturup öğretmenlerinin onlara anlattıklarını dinleyerek, ders kitaplarında yazılanları okuyarak öğrenmezler. Öğrenciler ön yaşantı ve deneyimleriyle sınıflarda bulunurlar, sosyal çevreleri onların öğrenmelerini etkiler. Öğrenme bireye özgü bir süreçtir. Her bireyin kendi deneyimlerinden ulaştığı sonuç farklıdır. Fikirlerin anlamların ve bilgilerin paylaşımıdır.

¹⁵ Bünyamin Yurdakul. "Yapılandırmacılık", *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Ed: Özcan Demirel, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2005, s.39-65.

¹⁶ Özcan Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 1999

¹⁷ Nick Selley. *The Art of Constructivist Teaching in the Primary School*, David Fulton Publishers, London 2000, s.5.

Yapılandırıcılığa göre öğrenme bir kabul etme değil, yorumlama sürecidir. Oysa sosyal bilgiler dersinde öğrenciler genellikle kesin doğrularla karşılaşır. Sınıf ne kadar sessiz olursa öğrenmenin daha iyi gerçekleşeceğine inanılır. Öğrencilerden beklenen; sessiz olup öğretmenlerini dinlemeleri, öğretmenlerden beklenen de bildikleri her şeyi öğrencilerine aktarmalarıdır.

Günümüzde eğitimden beklenen bağımsız bilgi parçacıklarına sahip bireyler yetiştirmek değil, öğrendikleri arasındaki bağlantıları görebilen, bilgiyi örgütleyip yeni bilgiler üretebilen ve ürettiği bilgileri başkasının hizmetine sunabilen bireyler yetiştirmektir. Bunun için öğrencilerin sürece aktif katılımlarının sağlandığı, kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu aldıkları problem çözme ve keşfetme temelli etkinlikler yapmalarının sağlanmasında yarar vardır.

1.1.6. Keşfederek Öğrenme

Bu araştırma için yerinde öğrenme, yaparak yaşayarak öğrenme ve keşfederek öğrenme yöntemleri üzerinde durulmuş, en son keşfederek öğrenme yönteminin uygun olduğuna karar verilmiştir. Keşfederek öğrenme başlığı altında keşfederek öğrenmenin ne olduğu, nasıl bir tarihsel süreç geçirdiği, sosyal bilgiler derslerinde nasıl kullanılabileceği üzerinde durulacaktır.

1.1.6.1. Keşfederek Öğrenme Nedir?

Keşfederek öğrenme öğrencilere nasıl öğreneceklerini öğretmeye çalışır. Onların kendi bilgilerini bulmalarına yardımcı olur. Öğrencilerin, sosyal bilimcilerin bilgi üretirken geçirdikleri araştırma sürecini yaşayarak bilgi üretmeleri sağlamak keşfederek öğrenmenin temel amacıdır. Keşfetme, dünyada bugüne kadar bilinmeyen bir şeyi bulmak değildir. Fikirlere anlam vermek, kişilerin var olan bilgilerden yola çıkarak kendi öğrenmelerini bulmaları, yapılandırmalarıdır.

1.1.6.2 Keşfederek Öğrenmenin Tarihçesi

Öğrenmenin öğrenilmesi temellerini antik Yunandan alır. Sokrates'e kadar dayanır. Sokrates öğrenene sorular sorarak yeni buluşlar yapmasını sağlamaya çalışmıştır. Aristo ise ilk kez "en iyi yaparak yaşayarak" öğrenileceğini ortaya koymuştur. Uzun bir sessizlik döneminden sonra ilerlemeci akımıyla birlikte yaparak

yaşayarak öğrenme tekrar önem kazanmıştır. Bunda John Dewey'in etkisi yadsınamaz ama keşfederek öğrenme genellikle Bruner'in adıyla birlikte anılır. Bruner 1960 yılında yazdığı “ The Process of Education” adlı kitabıyla keşfederek öğrenmenin temellerini atmıştır. 1966 yılında yazdığı “Toward a Theory of Instruction” adlı kitabıyla keşfederek öğrenme hakkında dört temel prensibi belirginleştirmiştir. 1972 yılında Bruner'in keşfederek öğrenme kuramına en büyük destek Muska Mosston'dan gelmiştir. Muska ayrıca yapılandırılmış keşiften ilk söz eden kişidir. Bruner 1986 1990 yılları arasında yaptığı çalışmalarında keşfederek öğrenmeye kültür ve sosyal açıdan bakmıştır¹⁸.

1.1.6.3. Keşfederek Öğrenmenin Özellikleri ve Temel İlkeleri

Öğrenciler genellikle derslerde başkalarının bulduğu sonuçları öğrenirler. Bu yüzden bilgi üretme sürecinin nasıl geliştiğini pek bilmezler. Onlara sosyal bilimlerde kullanılan bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak öğrenmelerini sağlamak, onları araştırmanın içine itmek, keşfederek öğrenmenin asıl aşamalarını oluşturmaktadır. Adı keşfederek öğrenme ile anılan Bruner'e göre keşfederek öğrenmenin dört temel özelliği şöyle sıralanabilir.

Keşfederek öğrenme;

1. Nasıl öğrenileceğinin öğrenilmesidir.
2. Keşfederek öğrenme bireysel ödüldür.
3. Keşfederek öğrenme öğrenenin aktif katılımını sağlar.
4. Keşfederek öğrenme kullanışlı ve uzun süreli bilgi edinmeyi sağlar¹⁹.

Keşfederek öğrenme öğreneni aktif kılmakta ve kendi öğrenmesinin sorumluluğunu alacağı bir süreç yaşamasına sebep olmaktadır. Fakat bunun gerçekleşebilmesi için konu seçerken ve öğrencilerin yaşayacakları süreci düzenlerken bazı noktalara dikkat etmek gerekmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- 1) Öğrenilecek konu hakkında merak ve belirsizlik hali yaratılmalıdır. Keşfederek öğrenme bir problem çözme sürecidir. Bu yüzden başlangıçta sadece bir doğru cevabı olmayan ya da öğrencilerin doğru

¹⁸<http://www.ia.uned.es/~elena/ecai04ws/papers/NobregaetalECAI04ws.pdf#search='discovery%20learning%20theory%20learner> (son erişim tarihi 26/04/2006)

¹⁹<http://tip.psychology.org/bruner.html> (son erişim tarihi 26/04/2006)

cevabını hemen bulamayacakları bir belirsizlik durumu yaratılarak öğrencilerin öğrenilecek konuyu merak etmeleri sağlanır.

- 2) Öğrencilerin keşfederek öğrenme sürecine katılmaları isteniyorsa bunun için ilgilerini çekecek bir konu seçilmelidir. Sınıftaki öğrencilerin her birinin farklı öğrenme özellikleri ve ön deneyimleri olduğu unutulmamalıdır. Öğrencilerin ön öğrenmeleriyle yeni öğrendikleri konu arasında bağ kurmaları sağlanmalıdır.
- 3) Keşfederek öğrenme sadece başlangıç ve bitiş noktalarıyla ilgilenmez önemli olan yaşanan süreçtir. Bu yüzden öğrencilerin yapacakları keşiflerin nasıl bir süreç yaşayarak ulaşacakları çok iyi planlanmalıdır.
- 4) Öğrencilerin keşfederek öğrenme sürecinde motivasyonları her zaman yüksek tutulmalıdır.
- 5) Öğrencilerin dil becerilerini geliştirebilecekleri ve birlikte çalışabilecekleri problem durumları yaratılmalıdır²⁰. Bu süreçte öğrencilere bir yetişkinin yardımı gerekebilir. Fakat yetişkinin görevi kesinlikle doğruları öğrencilere aktarmak değil, onların küçük bilim adamları gibi çalışmalarında onlara destek olmaktır.

Keşfederek öğrenme duyu organlarının işe koşulduğu deneyimler yaşamak gerçekleşir. Bu yüzden hazırlanan etkinlikler öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme fırsatları sunmalıdır²¹. Keşfederek öğrenmenin temelinde, doğru soru sormak yatar. Böylece öğrencilerin kendi sorularını sorup merak ederek bilginin peşine düşmeleri sağlanır. İlköğretim öğrencileri bu tip işler yapmak için küçük değıllerdir. Unutulmamalıdır ki, öğrencilerin içindeki araştırma, bilgi üretme heyecanını ortaya çıkarmak onları ömür boyu öğrenen bireyler haline getirebilecektir²².

Keşfederek öğrenme; yapılandırılmış ve yapılandırılmamış keşif olmak üzere ikiye ayrılır.

Yapılandırılmış keşifte öğretmen kendi anlayışlarını yapılandırabilmek için kendilerine verilen bilgileri kullanmaktadırlar. Yapılandırılmamış keşifte, öğrenenler kendi keşiflerini yapmaktadırlar²³.

²⁰ <http://coe.sdsu.edu/eet/Articles/discoverylearn/index.htm> (son erişim tarihi:25/05/2006).

²¹ Elkis, a.g.e., s. 178.

²² Elkis, a.g.e., s. 65.

²³ Bünyamin Yurdakul. "Yapılandırıcılık", *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Ed: Özcan Demirel, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2005, s.39-65.

Öğrencilerin “küçük sosyal bilimciler” gibi çalışmalarında öğretmene önemli görevler düşmektedir. Çünkü süreçte öğretmenin rolünün ne olacağı, keşfi nasıl yapılandıracağı ya da yapılandırmayacağı, öğrenmenin nasıl gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini öğretmen etkilemektedir. Sosyal bilgiler derslerinde de keşfederek öğrenme yolu kullanılırken genellikle yapılandırılmış keşifler hazırlanır. Yoksa öğrenci ve öğretmen için etkinlik yönünden zengin ama bilgi yönünden eksik dersler oluşabilir²⁴.

Eğitim öğretim ortamında keşfederek öğrenmenin kullanılmasının şüphesiz avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

Keşfederek öğrenmenin avantajları;

- 1) Öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımlarını sağlar,
- 2) Merakı arttırır,
- 3) Öğrenciler keşfederek öğrenme yoluyla nasıl öğrenileceğini öğrendikleri için ömür boyu öğrenenler olurlar,
- 4) Öğrenme yaparak yaşayarak gerçekleştiği için öğrencilerin hayatlarında anlamlı hale gelir,
- 5) Öğrencilerin sürece aktif katılımlarını sağlar bu yolla öğrencilerin motivasyonu artar,
- 6) Öğrencilerin ön öğrenmeleriyle yeni öğrendikleri arasında bağ kurmalarını sağlar.

Keşfederek öğrenmenin dezavantajları

- 1) Eğer keşif iyi düzenlenmezse öğrencilerin kafalarının karışmasına sebep olabilir,
- 2) Öğrenciler keşfi gerçekleştiremezlerse hayal kırıklığına uğrayabilirler.
- 3) Zaman alıcıdır²⁵.

Her derste ve her konuda tek bir öğretim tekniğinin genel geçer etkisinden söz etmek şüphesiz imkânsızdır. Fakat keşfederek öğrenme özellikle sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin sosyal bilimlerin doğasını anlamaları ve bilimsel problem çözme becerilerini geliştirmeleri açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

²⁴ Dursun Dilek, *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünme Gelişimi*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2002, s.98.

²⁵ http://www.thinkingink.com/contents/edu/phd_archives/EPRS8500_DiscLrngThry.PDF#search='discovery%20learning%20theory' (son erişim tarihi: 25/04/2006)

1.1.6.4. İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersleri ve Keşfederek Öğrenme

Öğrenciler sosyal bilgiler derslerinde genellikle tek doğru cevabı olan sorularla karşılaşır. Oysa sosyal bilimlerin her zaman genel geçer kuralları yoktur. Önemli olan öğrencilerin kendi sorularını sormalarını sağlamaktır²⁶. Öğrencilerin kendi sorularını sormalarını sağlamak ve küçük sosyal bilimciler gibi kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alacakları öğretim ortamları yaratmakta keşfederek öğrenme önemli fırsatla sunmaktadır.

Keşfederek öğrenmede amaç öğrencinin var olan doğru bilgiyi öğretmen ve ders kitabı kanalıyla kabullenerek öğrenmesinin sağlamak değildir. Aksine öğrenciyi keşif sürecinde aktif kılmak ve kendi öğrenmesinin sorumluluğunu almasını sağlamaktır. Keşfederek öğrenme temellerini ilerlemeci akımdan almaktadır. Bu akıma göre öğrenciler bilgiye bilim adamlarının geçirdikleri süreci yaşayarak ulaşabilirler.

Tarihçiler ve arkeologlar geçmişteki olayları incelerler. Antropologlar insanları kültürel yönden gözlerler, araştırırlar. Sosyologlar grupların davranışlarını incelerler. Psikologlar insanoğlunun bireysel deneyimleriyle ilgilenirler. Bütün hepsinin ortak noktası insanı konu almalarıdır. Her sosyal bilimci kendi disiplinine ait araştırma yöntemleriyle veri toplayıp, bu verileri analiz ederek insan davranışları hakkında sonuçlara varır. Her birinin kullandığı araştırma yöntemi farklıdır. Tarihçilerin, araştırdıkları dönemde yaşayanlara psikologlar gibi anket gönderme şansları yoktur. Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerle birlikte kullanılacak araştırma teknikleri şöyle sıralanabilir.

- a) Tarih araştırması.
- b) Betimsel araştırmalar.
- c) Anket.
- d) Deneysel araştırmalar²⁷.

Tarih araştırması: Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler tarih araştırması yaparken tarihçilerin kullandıkları yöntemleri kullanmaları ve tarihin işlenmemiş verileriyle çalışarak kendi öğrenmelerini yapılandırmaları esastır. Bu noktada özellikle

²⁶ Selley, a.g.e., s. 5.

²⁷ Elkis, a.g.e., s. 178.

ilköğretim öğrencilerinin sözlü tarih çalışmaları yapmaları önerilebilir. Çünkü sözlü tarih daha çok biriyle mülakat yapmaya dayanır. Özellikle ilköğretimin ikinci kademesinde sözlü tarih çalışmalarının yanında yerel tarih çalışmaları yapmak da öğrencilerin tarihin içine girmelerini sağlayabilir.

Betimsel araştırma: Antropologlar insan davranışlarını betimlemek için en çok gözlem ve mülakat yöntemlerini kullanırlar. Öğrenciler bu noktada antropologlar gibi içinde yaşadıkları toplumun gelenek, göreneklerini gözlem ve mülakat yöntemlerini kullanarak araştırabilirler.

Anket: Anketler çok sayıda insanın bir konu hakkında tutum ve tercihlerini ortaya koymak için yapılabilir. Öğrenciler örneğin televizyondaki reklâmların müşterilerin alışveriş tercihlerini etkileyip etkilemediğini öğrenmek için birlikte bir anket formu hazırlayarak alışveriş merkezlerinde müşterilere uygulayıp sonuçları değerlendirebilirler.

Deneysel çalışma: Öğrenciler ve öğretmenler, farklı öğretim teknik ve yöntemlerinin öğrencilerin akademik başarılarına etkilerini beraber araştırabilirler. Öğrenciler tarihsel bir kanıtı ilk önce kendi başlarına daha sonra gruplar halinde inceleyerek tek başlarına mı yoksa grupla çalışırken mi daha çok bilgi bulduklarını inceleyebilirler.

Kısaca, sosyal bilgiler dersinde keşfederek öğrenme öğrencilerin küçük sosyal bilimciler gibi bilimsel bilgi üretme sürecini yaşayarak, kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alarak bilgilerini yapılandırmalarını hedeflemektedir. Öğrencilerin böyle bir süreç yaşayabilmeleri için sosyal bilimlerin kullandıkları bilimsel araştırma yöntemlerini kullanmaları ve işlenmemiş sosyal bilim verileriyle çalışmaları, hipotezler geliştirmeleri, bu hipotezlerini ellerindeki verileriyle değerlendirmeleri ve sonuçlara ulaşmaları gerekmektedir. Tarihsel mekânlar ve müzeler öğrencilerin yanı sıra başlarındaki tarihi keşfetmeleri ve tarihin işlenmemiş verileriyle çalışabilmeleri için uygun öğrenme ortamları sunmaktadır. Bu yüzden araştırmada özellikle tarihsel mekânlar ve müzelerde keşfederek öğrenme yönteminin nasıl uygulanabileceği araştırılmıştır.

1.1.7. Tarihsel Mekânlar ve Kültürel Miras Eğitimi

Mekânlar, anlatılacak güçlü hikâyelere sahiptir. Tarihsel mekânlar buldukları yer, planları, tasarımları, yapıldıkları materyal, atmosferleri ve büyüleri, bulduklarını nesnelere yoluyla konuşurlar. Bu mekânlar, tarihi, güne yaklaştırmak için fiziksel delil olarak kullanılabilirler. Bu yolla da öğrenciler birinci ve ikinci el yazılı ve görsel materyallerle araştırma, haritayla çalışma, görülen delilleri değerlendirebilme, analiz yapma, karşılaştırma, farklılık ve problem çözme yeteneklerini de geliştirirler. Bu yüzden özellikle Amerika'da 1980'li yılların sonunda "kültürel mirası" aktarmak için bu tip programlar geliştirilmiştir²⁸. Ülkemizde ise henüz öğrencilerin sürece aktif katılımlarının sağlandığı bu tip programlara rastlanmamaktadır.

Bu araştırmada tarihsel mekândan kastedilen;

Bir tarihi ya da arkeolojik niteliğe sahip yapı ve anıt heykel olabileceği gibi, tarihi bir sokak, bir ulusun kaderine yön veren önemli bir olayın veya savaşın geçtiği yer, bir kişinin doğduğu yaşadığı bir ev ya da yerde olabilir. Tarihi mekânlar kabaca üç gruba ayrılabilirler. Bunlar tarihi yapılar, müze kentler, meydanlardır. Tarihi yapı, arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan harabe ve antik kentlerdeki tapınaklar ve tiyatrolar olduğu kadar, yakın geçmişte yapılmış cami, medrese, anıt mezar, türbe, çeşme gibi yapılarıdır. Burada tarihi yapı kavramı arkeolojik sit alanlarını da kapsayacak şekilde geniş tutulmuştur²⁹.

Tarihsel mekânların sosyal bilgiler dersinde kullanılması kültürel miras eğitiminin bir parçasıdır. Kültürel miras eğitimi ise şu şekilde tanımlanabilir:

"...Kültürel miras eğitimi; kültür ve tarih hakkında öğrenme ve öğretme yaklaşımıdır. Kültürümüzü oluşturan ortak deneyimimizin mekânlarını ve nesnelere doküman ederek, analiz ederek ve bunlar üzerinde çalışarak, kültürümüzü gelecek nesillere etkin olarak aktarmaktır"³⁰.

Bu çerçevede kültürel miras eğitiminin verilebilmesi için farklı alanlardan yararlanılabilir. Arkeolojik kalıntılar, mağara resimleri, tarihi ve bilimsel değeri olan nesnelere, bina grupları, tarihsel dönemleri yansıtan yapılar, doğal alanlar. Arkeolojik, tarihi

²⁸ Marilyn Harper. *Seeing is believing twhp field studies*, CRN No: 8-2000 National Park Service s: 23-25.

²⁹ Bahri Ata. *Müzeler ve Tarihi Mekânlarda Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin "Müze Eğitime" İlişkin Görüşleri*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2001, s.38.

³⁰ Brand Stewart. *How Buildings Learn: What Happens After They're Built*. New York: Penguin Boks, 1994 s: 105 den aktaran Anne M. McCLEAVE, 2003 s:17

ve etnografik açıdan önemli olan insan ve doğa yapısı şeyler. Kültürel miras içinde değerlendirilmektedir³¹.

Kültürel miras alanları içine şunlar girmektedir: Kültürel peyzaj, doğal kutsal yerler, müzeler, hareket edebilen kültürel miras, el hüneri, el sanatı, dokümente edilmiş, sözlü kültür, sinematografik miras, sözlü miras, dil, festivaller, rituel ve inançlar, müzik ve şarkılar, performans sanatları, geleneksel tıp, edebiyat, yemek kültür, geleneksel sporlar ve oyunlardır³².

Dokunulabilir kültür öğelerini incelemek, bölgede yaşayan yaşlılarla sözlü tarih çalışması yapmak, yerel müzikleri araştırmak, folklor araştırmaları yapmak gibi etkinlikler ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde kültürel miras eğitimi şemsiyesi altında değerlendirilmektedir. Kültürel miras eğitiminde kilit rol oynayan müzeler ve tarihsel mekânlar her ne kadar turizme yönelik yerler olarak görülseler de sosyal bilgiler dersi için çok zengin malzemeler barındırmaktadırlar.

1.1.8.Tarihsel Mekânlar ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılması

Tarihsel mekânlar ve müzelerde öğrenciler, alternatif öğrenme yolları ile karşılaşarak, maddi kanıt ile aktif biçimde çalışma fırsatı bulurlar. Bu mekânlarda, soyut tarihi somut ifadelere dönüştürürler³³. Öğrenci müzeye girdiğinde, somut şeylerle tanışmanın, yeni bir mekâna gelmenin, yeni bir şeyler görmenin, nadir olana bakmanın verdiği heyecanı yaşayacaktır. Sergiledikleri nesnelere merak duygusunu, yaratıcılığı ve eleştirel düşünmeyi harekete geçirir³⁴. Tarihsel mekânlar ve müzeler öğrencilerin tarihin işlenmemiş verileriyle karşı karşıya getirmekte, onların tarih ve sosyal bilgiler ders kitaplarının satır aralarında kalmış gerçek insan yaşamlarıyla karşılaşmalarını sağlamaktadır.

Tarihsel mekânlar ve müzelerin sosyal bilgiler derslerinde kullanılmasının bu kadar üzerinde durulmasının sebebi; öğrencilerin tarihsel anlamaya ulaşmasında tarihsel bilgi, tarihsel hayal gücü ve tarihsel empatiyi mümkün kılmasıdır. Tarihsel

³¹ www.unesco.com. (son erişim tarihi: 12/03/2006)

³² www.unesco.com. (son erişim tarihi: 12/03/2006)

³³ Francis Levy. *Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru*, Kent, Toplum, Müze Deneyimleri Katkıları içinde Burçak Mardan (Ed) Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s.47.

³⁴ Adrian Papajani. *Arnavutluk: Tarih Öğretiminde Müzelerin Önemi*, Tarih Öğretimine Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım Doğru içinde, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s.59.

hayal gücü ve tarihsel empati tarihçilerin tarih araştırması yaparken geçirdikleri sürecin bel kemiğini oluşturur. Bu yüzden özellikle tarihsel hayal gücü ve tarihsel empatinin ne olduğu ile ilgili bilgi vermekte yarar vardır.

1.1.8.1 Tarihsel Hayal Gücü ve Tarihsel Empati

Tarih, sadece ezberlenmesi gereken yığınlarca bilgiden oluşmaz. Tarih iki anlam taşımaktadır. İlki geçmişte olup bitmiş şeylere ilişkindir, bu bilinmeyen bir geçmiştir, aslında tarih diye bir şey yoktur ortada; diğeri, bu geçmişin tarihçi çalışmasında biçimlenmiş halidir³⁵. Okullarda tarih öğrencilerin karşısına genellikle başkalarının ürettiği nihai ürünler olarak çıkmaktadır. Bu noktada öğrencilere düşen bu bilgiler kabul etmek ve ezberlemektir. Oysa tarih yazını bir süreçtir ve hiçbir zaman nihai ürünlere ulaşıldığı iddia edilemez. Çünkü tarihsel bilginin kaynağı tarihsel belge ve kalıntılardır ve tarihçiler geçmişle ilgilenirler. Geçmiş değişmiyor şüphesiz; ancak bizim geçmişi algılama, kabullenme, yönlendirme niyetlerimiz sürekli değişmekte. Her bir kuşak kendi ilgi ve kaygısı doğrultusunda, yetenek ve gücünün elverdiği kadarıyla geçmişi yeniden incelemektedir³⁶. Ayrıca yeni belge ve kanıtların bulunması ya da kanıtların farklı tarihçiler tarafından farklı yorumlanması tarihsel bilginin değişmesine sebep olmaktadır. Tarih bilimi değişimin bilimidir. Bu yüzden öğrencilerin yaşam boyu öğrenenler olmalarını istiyorsak onları tarihin mutfağına sokmakta ve tarihçilerin tarih yazarken yaşadıkları sürecin benzerini yaşamalarını sağlamakta yarar vardır. Bu sürecin bel kemiğini tarihsel hayal gücü ve tarihsel empati oluşturmaktadır.

Tarih, geçmişi kanıtlar vasıtasıyla keşfeder. Bu deliler tarihsel verilerin (belge ve kalıntılarının) tarihçiler tarafından işlenmesiyle oluşur. Oysa geçmişi keşfetmek veya tarihsel gerçekleri ortaya çıkarmakta kullandığımız bu kanıtlar daima eksiktir. Bu eksiklik sadece sayısal anlamdaki eksiklikten değil aynı zamanda tarihçilerin belge ve kalıntılardaki kurgusal yapıyı göz ardı etmesinden de kaynaklanabilir. Dolayısıyla geçmişi zihnimize yapılandırmak için tarihsel düş gücümüzü (historical imagination) veya imgelem yeteneğimizi kullanarak empati yaparız. Bir bakıma tarihsel gerçekliği ararken delillerin eksikliğiyle ortaya çıkan belirsizlikleri bu şekilde açıklamaya çalışırız³⁷.

³⁵ Salih Özbaran, *Güdümlü Tarih*, Cem Yayınevi, İstanbul 2003, s.22.

³⁶ Özbaran, a.g.e., s.29.

³⁷ Dilek, a.g.e., s.98.

Geçmişe dönmek mümkün değildir ama hayal edebiliriz. Fakat bu hayal sadece kanıtları inceledikten sonra öğrencilerin boşlukları doldurmalarından ibarettir. Yoksa amaç öğrencilerin tarihi, tarihsel bilgi ve kanıttan uzak hayal ürünleri olarak görmelerini sağlamak değildir. Tarih eğitiminde hayal gücünün üzerinde bu kadar çok durulmasının bir sebebi empatiyi mümkün kılmasıdır. Empati bizi, bizimle bizim yıllar önce başkaları olarak tanımladığımız insanlar arasındaki boşlukta karşılaşmamızı sağlar. Tarihsel empati sadece hayal gücü etkinliği ya da geçmişte yaşayanlara sempati geliştirme yolu değildir. Empati öğrenciler için aktif bir süreçtir³⁸. Empati bizim yıllar önce yaşayan insanlar hakkında ipuçlarına ulaşmamızı, onların gözlerinden görmemizi ve onların kulaklarından duymamızı sağlar. Bu bizi aşırı değerli olmaktan kurtarır diğer insanlar ve zamanlarla yakınlaşmamızı sağlar³⁹.

Tarihsel empatinin gerçekleşmesi için Yeager ve Foster şöyle bir yol izlenmesini önermektedir. Onlara göre ilk yapılması gereken, öğrencilere incelenecek tarihsel olay hakkında temel tarihsel bilgi edindirmektir. Çünkü tarihsel dönem ve koşullar bilinmeden öğrencilerin empati kurmaları imkansızdır. İkinci olarak, öğrencilerin tarihsel olayı bugünün değil yaşandığı dönemin şartlarına göre değerlendirmeleri sağlanmalıdır. Üçüncü olarak, olayın açıklanmasında özellikle tarihsel kanıtların değerlendirilmesi esas alınmalıdır. Öğrenciler bu yolla tarihin işlenmemiş verileriyle karşılaşır ve olayın tam açıklanamayan yerlerini, boşluklarını, tartışmalı konuları böylece bulurlar. Bundan sonra öğrencilerden beklenen o güne ait kanıtlarla, tarihçilerin o konu hakkında söylediklerinden yola çıkarak olay hakkında çıkarımda bulunmalarıdır. En son olarak öğrenciler incelenen tarihsel dönemde yaşayanlarla tarihsel kanıtlara dayanarak empati kurarlar⁴⁰.

Empati geçmişi anlamada önemli role sahiptir ve tarihsel araştırmanın en önemli bölümüdür⁴¹. Bu noktada tarihsel mekânlar ve müzeler bir kez daha önem kazanmaktadır. Farmer ve Knight müzelerin, tarihi bina ve mahallelerin, öğrenciler üzerinde tarihi yaşama getirme noktasında müthiş bir potansiyele sahip olduklarını belirtirler. Buralar, geçmişte insanların etkinliklerinden, bazı görünüşlerinden

³⁸ Elizabeth Anne Yeager, Stuard J. Foster, *The Role of Empathy in the Development of Historical Understanding*, Historical Empathy and Perspective Taking in the Social Studies, Rowman & Littlefield Publishers, London 2001, s.13.

³⁹ Terence Grene, *Releasing the imagination: Essays on education, the art and social change*. San Francisco CA: Jossey Bass 1995, s.54.

⁴⁰ Yeager, Foster. a.g.e., s.16.

⁴¹ Yeager, Foster. a.g.e., s.18.

kanıtlar içerir. Buralarda öğrencilerin etrafı tümüyle tarihi bir çevredir. Müzeler tarihi gösterir ve sunar. Öğrencileri tarihsel bir doğanın parçalarını ve yerleri görmek için bir alana çekmek, onlara geçmişin atmosferinin duymalarını sağlayabilir. Onlara empati kurmaları için yardım edebilir ve inceleme yeteneklerini geliştirir. Böylelikle tarih dersi için onların heveslerini artırır. Gerçekte müzeler somutu kanıtlar ve üç boyutlu kanıt onların tarihi anlayabilmeleri için yardım edebilir⁴².

Öğrencilerin özellikle müze gezilerinde objelere bireysel anlamlar katmaları onlara geçmişi kendilerine göre yapılandırmalarına fırsat verir. Bu da öğrencilerin tarihsel empati kurmalarını ve bu yolla bu günü geçmişle kıyaslayarak anlamalarına yardımcı olur. Bunun yanında tarihsel kanıtlarlar çalışma öğrencilerin gördükleri şeylerden anlam çıkarmaları için önemlidir Burada kastedilen sadece bakma ve görme eğitimi değildir. Amaç öğrencileri düşünmeye teşvik etmektir. Patterson Williams'a⁴³ göre nesneye bakmak, ona karşı tepki geliştirmek, onun hakkında çeşitli başlıklarda düşünmek ve onun hakkında anlam çıkarmaktır.

Öğrenciler özellikle müzelerde yıllarca öncesine ait nesnelere karşı karşıya gelirler. Rika Burnhan “biz susalım ki çocuklar keşfetsin...” der. Nesnelere öğrenmede karşı karşıya olduğumuz; keşfetmenin değeri, maddelerin yüzeyin altında kalan ilginçliği, bakmanın ve düşünmenin zevkidir. Anlamak için ele aldığımız nesne bizim için yeni bir keşif fırsatıdır⁴⁴.

Şöyle bir düşünün bir tarih müzesine gidiyorsunuz. Bir köşeyi dönüyorsunuz ve orada eski bir sırt çantası var. Bunun Bull Run çarpışmalarından ölmüş 15 yaşında bir iç savaş askeri tarafından taşındığını okuyorsunuz. Bu çantada o ne taşıyor olabilir? Geriye bıraktığı evde ve aileden bazı küçük anılar var mıydı? Onunla birlikte Virginia'da kuzenlerine karşı savaşmak için yürürken sırtında bu çantanın ağırlığını hissedin. Aklınızdan ne tür düşünceler geçecektir⁴⁵.

Tarihsel mekânlar ve müzeler tarihin ders kitapları arasında kalmış heyecanı ile işte üstteki paragrafta anlatıldığı gibi karşılaştırmaktadır. Levstik ve Barton,⁴⁶ öğrencilerin ister ders kitaplarında, ister kendi ürettikleri hikâyelerde olsun,

⁴² Alan Farmer, Peter Knight, *Active History in Key Stage 3 and 4*, David Fulton, Londra 1995, s. 43.

⁴³ Pete Williams, *Professional standards for museum education. Journal of Museums*. Washington, DC. Smithsonian Institute Press, Washington 1998, s.56.

⁴⁴ Eliot Eisner, *Cognition and Curriculum Records*. New York: Teacher College Press.,1994 s.35.

⁴⁵ Alan Gartenhaus. *Yaratıcı Düşünme ve Müzeler*. Çev. Ruhiser Mergenci; Bekir Onur, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s.25.

⁴⁶ Linda Levstic, ve Kevin Barton, *Doing History: Investigating with Children in Elementary and Middle Schools*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. New York 1997, s.95.

tarih hakkındaki bilgileri hikâyeler yoluyla edindikleri üzerinde durmuştur. Hikâyeler oluştururken öğrencilerden eskiden yaşayan insanlar gibi olmaları değil, onların bakış açılarının ve davranışlarının bizimkinden ne kadar farklı olduğunu anlayabilmeleridir. Çünkü onlar bizden çok farklı toplumlardan gelmektedirler. Biz onlar hakkında elimizdeki delilleri ne kadar etkili anlamlandırmaya çalışırsak aramızdaki uzaklık da o kadar azalacaktır⁴⁷. Tarihsel empati, insanların geçmişte hangi durumda neden öyle davrandıklarını anlamamızı içine alır⁴⁸. İnsanların duygularının ve düşüncelerinin onların dünyalarını nasıl gördükleri ve sonuçta nasıl davrandıklarını anlamamıza yardımcı olur⁴⁹.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde özellikle tarihsel kanıtları tarihsel hayal gücü ve tarihsel empatiyi kullanarak değerlendirmeleri onların problem çözme kapasitesini ve yaratıcı düşüncelerini artırır. Bu yolla öğrenciler şunları gerçekleştirebilmektedirler:

1. Farklı bakış açılarından düşünebilmek,
2. Geçmiş hakkında farklı görüşleri karşılaştırabilmek,
3. Bir olay karşısında alternatifleri değerlendirebilmek,
4. Yaşamakta olan bir olayı tanımlayabilmek ve sonuçların önemi üzerinde düşünebilmek.

Bunlar sosyal bilgiler öğretiminin önemli amaçları arasında yer almaktadır. Tarihsel hayal gücü ve tarihsel empati öğrencilerin tarihsel anlamaları için de önemlidir. Çünkü geçmişte yaşayan insanların hakkında o zamanı göze alarak bugün de değerlendirme yapmak, öğrencilerin deliller kullanarak tarihsel anlamalarını kolaylaştırır. Zaman mekân ve perspektif açıdan öğrencilerin tarihin içine girmeleri sağlanmış olur. Sosyal bilgiler derslerinde nesnelerin öğrencilerin tarihsel hayal güçlerini tetikleyen araçlar olarak bilginin, birinin keşfettiği değil, daha çok birinin yaptığı bir ürün olarak algılanmasını sağlayabilir.

Sosyal bilgiler derslerinde özellikle ders kitabı merkezli eğitim etkinliklerine alternatif olarak birinci ve ikinci elden tarihsel kanıtların değerlendirilmesi, öğrencilerin tarihin işlenmemiş verileriyle karşılaşmalarının sağlanması keşfederek

⁴⁷Daniel Kammen, *Mystic Chords of Memory: The Transformation of Tradition in American Culture*, Knopf Pres, New York 1991, s.84.

⁴⁸ Yeager, Foster, a.g.e., s.1-7.

⁴⁹ Keith C. Barton, *An End to Empty: Rethinking History Education in Light of Democratic Deliberation*, American Educational Research Association Annual Meeting, San Diego CA. 2004.

öğrenmenin de temellerini oluşturmaktadır. Çünkü tarihin işlenmemiş verileriyle bir problemi çözmek için çalışan öğrenciler hipotezler geliştirme, hipotezleri deneme, karar alma, fikir beyan etme, başkalarının fikirlerine saygı duyma gibi becerileri geliştirebilecekleri umulmaktadır. Bunun yanında sosyal bilgiler derslerinde tarihsel mekânların kullanılmasının başka sebepleri de vardır.

1.1.8.2. Niçin Tarihsel Mekânlarda Sosyal Bilgiler Öğretimi?

Öğrenme sadece okullarda ve metne bağlı olarak gerçekleşmez. Okul dışı mekânlar da özellikle alternatif öğrenme olanakları sağlamak noktasında sosyal bilgiler derslerinde önem taşımaktadır.

Harper, “Görmek inanmaktır” der. Tarihsel mekânların sosyal bilgiler derslerinde kullanılması öğrencilerin kendilerini tarihin içinde hissetmelerini sağlar. Tarihsel mekânlarda dikkatli gözlem sadece bakarak değil, bu mekânlar üzerinde çalışarak gerçekleşmektedir⁵⁰.

Bu bağlamda binaların özel bir önemi vardır. Çünkü binalar hem kültürel çevrenin en önemli nesnelere, hem de insan faaliyetlerinin merkezidir. Binalar, onları kullanan insanların ekonomik, toplumsal, estetik ve fiziksel hayatlarıyla ilişkilidir.

Evde bir zamanlar kullanılmış mobilyalar, eskiden o evde nasıl yaşandığını anlatabilir. Özellikle eski evlerde, banyo ve mutfaktaki porselenden yapılmış sabit nesnelere altında bulunan tarihler faydalı olabilir. Evde bir dedektif gibi inceleme yapmak, gizli ya da yeri değiştirilen kapıları, yıkılan duvarları ortaya çıkarabilir. Boyaları dikkatle kazıyarak, duvar kâğıtlarını yavaşça yırtarak eski dekorasyonu keşfedebilirsiniz⁵¹. Tüm bu etkinlikler öğrencilerin tarihin içine girmelerini sağladığı gibi, tarihin ders kitapları dışında da yaşadığını fark etmeleri ve nihayetinde tarihsel düşünmenin gerçekleşebilmesi için önemlidir.

Tarihsel mekânların sosyal bilgiler dersinde kullanılması özellikle öğrencilerin zaman, süreklilik ve değişim gibi soyut kavramları gözlerinde somutlaştırmalarını sağladığı için önerilmektedir⁵².

⁵⁰ Marilyn Harper. *Seeing is Believing Twhp Field Studies*, CRN No: 8-2000 National Park Service s. 23-25.

⁵¹ David Kyvig, Mayron Maty, *Yanbaşımızdaki Tarih*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s.107.

⁵² www.ncss.org (son erişim tarihi 04-05-2006)

Özellikle Amerikan Sosyal Bilgiler Eğitimi Komitesi tarihsel mekânların eğitim ortamında kullanılmasını şu nedenlerle önermektedir:

- 1) Öğretmenlere içinde yaşadıkları toplumla birlikte çalışma fırsatı verme,
  - 2) Öğrencileri topluma aktif katılım için yüreklendirme.
- Tarihsel mekânların sosyal bilgiler dersinde kullanılması yoluyla öğrenciler;
- a) Tarihin işlenmemiş, birinci elden kanıtlarıyla karşılaşmalar,
  - b) Mekânları çözümlerken farklı sosyal bilimlerin verilerinden yararlanmalar,
  - c) İçinde yaşadıkları topluma katılarak, beraber iş görebilme gücü geliştirirler⁵³.

Yukarıda sayılan avantajları sağlaması için sadece öğrencileri tarihsel bir mekâna götürme ve onlarla bakma-görme etkinlikleri yapmaları yeterli olmayacağı düşünülmektedir.

1.1.8.3. Tarihsel Mekânlar Sosyal Bilgiler Derslerinde

Nasıl Kullanılabilir?

Bütün tarihsel mekânlar tarih ve coğrafya hakkında bilgi verirler. Tarihsel mekânların bu özelliği günümüzde sosyal bilgiler derslerinin işlenmesinde büyük kolaylık sağlamaktadır. Sosyal bilgiler dersi birçok sosyal disiplinden bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadır. Bu da yüklü bir müfredatla karşılaşmamıza neden olmaktadır. Sosyal bilgiler dersine getirilen en önemli eleştirilerden biri, bu derslerin disiplinler arası yaklaşımla işlenmesi gerekirken, konuların birbirlerine sırtının dönük olmasıdır. Bu yüzden öğrencilerin öğrendikleri bilgileri kendi yaşamlarında anlamlandıramamaktadırlar.

Bu yüzden okul dışındaki etkinlikler, öğrencilerin okul duvarları arkasında edindikleri becerilerini göstermeleri, bilgilerini hayata geçirmeleri için bir fırsat yaratmaktadır. Zaman süreklilik ve değişimi algılama için sosyal bilgiler dersinde tarihsel mekânlar kullanılabilir.

Yurt dışında, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde TWHP (Teaching with Historical Places) bu konuda uzun süredir beri çalışmalarını sürdürmektedir.

⁵³ www.cr.nps.gov/nr/twhp (son erişim tarihi:05/05/2006)

Onların hazırladıkları programa göre, tarihsel mekânlar derslerde şu plan doğrultusunda kullanılabilir:

1. Mekânı seçme

İlk iş sosyal bilgiler dersinde kullanılacak tarihsel mekânın belirlenmesidir. İyi dokümente edilmiş, görünüşü ilgi çekici, anlatacak güçlü hikâyesi olan bir yerin seçilmesi önerilmektedir.

2. Mekanın tarihinin araştırılması

Seçilen mekâna ait tarih araştırması yapılmasından sonra öğrencilerin kullanabilecekleri materyallerin hazırlanmasıdır. Bunun için tarihsel haritalar, fotoğraflar, biyografiler, sel haritaları vb. kullanılabilir.

3. Üzerinde durulacak bir ana konunun seçilmesi

Birçok tarihsel mekânın anlatacak çok sayıda hikâyesi olabilir. Fakat bu tip çalışmalarda bir tane konu üzerinde durulması önerilmektedir.

4. Gezinin planlanması

Ne zaman neyin yapılacağına belirlenmesidir. Belirlenen tarihsel mekâna ne zaman, ne şekilde, kaç öğrenci ile gidileceği vb. hazırlıklar önceden planlanır.

5. Öğrenciler için çalışma kâğıtlarının hazırlanması

Öğrencilerin ne gördüklerini dikkatli bir şekilde analiz edebilmeleri için bazı yol göstericilere ihtiyaçları vardır. Bu yüzden çalışma kâğıtlarının daha önceden hazırlanması önemlidir.

6. Öğrencilerin mekân hakkında kendi değerlendirmelerini yapmaları

Öğrencilerin mekânlar hakkında kendi sorularını sormaları ve ardından kendi cevaplarını bulmaları sağlanır. Bunun amacı da, kendi tarihsel bilgilerini yapılandırmasıdır.

7. Okulda devam eden tartışma

Okulda öğrencilerin neler öğrendiklerini farklı formlara çevirip birbirleriyle paylaşabilecekleri etkinlikler yapılır. Burada amaç, öğrencilerin kendi öğrendiklerini yansıtmalarıdır⁵⁴.

Kısaca, tarihsel mekânlar geçmişin gerçekten yaşandığı yerlerdir. Buradaki amaç; öğrencilerde merak duysusu uyandırmak, öğrencilerin etraflarındaki nesnelere,

⁵⁴ www.cr.nps.gov/nr/twhp (son erişim tarihi:05/05/2006)

yapılara daha dikkatli bakmalarını sağlamaktır. Ayrıca tarihsel bir olay hakkında hipotezler geliştirmelerini, deliller toplamalarını, topladıkları delilleri değerlendirmelerini, kısaca problem çözme becerilerinin geliştirilmeyi sağlamaktır. Tüm bunlar keşfederek öğrenmenin özellikleri ile de örtüşmektedir.

Ülkemizde sosyal bilgiler dersine bakıldığında genellikle öğretmen ve ders kitabı merkezli yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir⁵⁵. Oysa sosyal bilgiler dersi sınıfların pencerelerinden görülen dünyaya ait bilgileri de içermektedir. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerden çok öğretmen ve ders kitapları merkeze alınmaktadır. Dolayısıyla öğrenci bu yöntemle işlenen derslerde edilgen bir duruma düşürülmektedir. Bunun sonucunda öğrenciler sosyal bilgiler disiplininin kazandırmayı hedeflediği bilgi edinme, edinilen bilgiyi yeniden işleme, edinilen bilgiler üzerinde düşünme, karar verme gibi üst düzey düşünme becerilerini kazanamamaktadırlar. Bu nedenle burada belirtilen sorunların çözümü için öğrencilere keşfederek öğrenme fırsatları sunulmasının yararlı olduğu düşünülmektedir. Öğrenme sadece okullarda ve ders kitabına bağlı olarak gerçekleşmez. Okul dışındaki dünya özellikle müzeler, tarihsel mekânlar sosyal bilgiler dersleri için laboratuvar görevi görür.

Ülkemizde geziler yoluyla bu çalışmalar yapılmaya çalışılsa da bunların öğrencilerin öğrenmeleri üzerine etkileri konusunda yapılan araştırmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Ülkemizde tarihi mekânlara ve müzelere gerçekleştirilen geziler genellikle “bak-gör-geç” anlayışıyla yapılmaktadır. Öğrencilerden beklenen bu tip yerlerde sessizce hiçbir şeye dokunmadan, fazla soru sormadan, uslu durmalarıdır. Oysa tarihsel mekânlar öğrencileri tarihin işlenmemiş verileriyle karşılaştırarak keşif fırsatları sunabilir. Tarihsel mekânlar ile müzeler öğrencilerin tarihsel hayal gücü ve tarihsel empati süreçlerini yaşayarak küçük sosyal bilimciler gibi kendi öğrenmelerini yapılandırmalarını sağlayabilir. Bu yüzden bu araştırmada tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler dersinde nasıl bir süreç yaşadıkları betimlenmeye çalışılmıştır.

---

⁵⁵ Dursun Dilek. *History in the Turkish Elementary Schools: Perceptions and Pedagogy*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Warwick Üniversitesi, 1999.

1.1.9. Problem Cümlesi

Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimi sırasında öğrenciler nasıl bir süreç yaşamaktadırlar? Öğrencilerin yaşadıkları sürece ilişkin görüşlerine sosyal bilgiler dersi akademik başarılarının ve cinsiyetlerinin etkisi var mıdır?

1.1.10. Alt Problemler

- 1) Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimi sırasında öğrenciler nasıl bir süreç yaşamaktadırlar?
- 2) Öğrencilerin yaşadıkları sürece ilişkin görüşlerine sosyal bilgiler dersi akademik başarılarını etkisi var mıdır?
- 3) Öğrencilerin yaşadıkları sürece ilişkin görüşlerine cinsiyetlerinin etkisi var mıdır?

1.1.11. Sayıtlar

- 1) Uygulama sırasında araştırmacının öğrencilere yansız davrandığı varsayılmıştır.
- 2) Öğrencilerin veri toplama araçlarına verdikleri yanıtlarda ve uygulama boyunca içten davrandıkları varsayılmıştır.

1.1.12. Sınırlılıklar

- 1) Araştırma, İzmir ili, Buca ilçesi, Ufuk İlköğretim Okulu'nda 2005–2006 öğretim yılında 7. sınıfa devam eden 33 öğrenci ile sınırlıdır.
- 2) Araştırma, tarihsel mekân olarak Alsancak Garı, TCDD 3. Bölge Müdürlüğü Müze ve Sanat Galerisi, Atatürk Özel Vagonu'yla sınırlıdır.
- 3) Araştırma, 8 hafta ile sınırlıdır (19 Eylül 2005 – 04 Ocak 2006).
- 4) Araştırma, mülakatlar, an hatırlatıcılı mülakatlar, grup mülakatları, yapılandırılmış ve doğal gözlem, örnek olay, öğrenci ürünleri, okula ait dokümanlar ile sınırlıdır.

1.1.13. Tanımlar

Tarihsel Mekân: Tarihi ya da arkeolojik bir niteliğe sahip yapı, anıt, heykel olabileceği gibi, tarihi bir sokak, bir ulusun kaderine yön vermiş, bir olayın, savaşın geçtiği yer ya da bir kişinin doğduğu, yaşadığı bir ev ya da yer olabilir.

Sosyal Bilgiler Öğretimi: Sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler; antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eş güvenli bir çalışma alanı sağlar. Sosyal bilgilerin temel amacı; birbirine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı karar verebilme yeteneğini geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır.

1.1.14. Kısaltmalar

a.g.e. : Adı Geçen Eser

NCSS: **National** Council For Social Studies (Amerikan Ulusal Sosyal Bilimler Konseyi)

TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları

TWHP: Teaching with Historical Places (Tarihsel Mekânlarla Öğretme)

BÖLÜM II.

İLGİLİ YAYINLAR VE ARAŞTIRMALAR

Keşfederek öğrenme temelini öğrencilerin sosyal bilimcilerin bilgi üretirken geçirdikleri süreci yaşamalarını ve kendi öğrenmelerini yapılandırmalarını oluşturmaktadır. Bu yüzden araştırmanın literatür bölümünde öğrencilerin çeşitli tarihsel kanıtları kullanarak kendi tarihsel bilgilerini nasıl yapılandırdıklarını, tarihsel düşünmeyi konu alan çalışmalara yer verilmiştir.

De John Gijlers, buluş yoluna uygun olarak işbirlikli öğrenme yöntemini uyguladıkları deneysel çalışmasında, öğrencilerin ön bilgilerinin ve kendi aralarında ikili etkileşimlerinin buluş yoluyla öğrenmeleri ve bilgi gelişmelerini olumlu yönde etkilediği sonucuna varmıştır⁵⁶.

Epstein Terrie, ilköğretim öğrencilerinin tarihsel düşünme becerileri ve etnik kimlikleri arasında ilişki olup olmadığını örnek olay çalışmasıyla incelediği araştırmasında veri toplama aracı olarak farklı dönemlere ait 50 fotoğraf kullanmıştır. Öğrencilerden bu fotoğrafları önem sırasına göre dizmelerini istemiştir. Sonuçta ilköğretim öğrencilerinin fotoğrafları doğru kronolojik sıraya koyabildikleri fakat etnik kimliklerinin yaptıkları sıralamayı etkilediğini ortaya koymuştur⁵⁷.

Keith C. Barton, Kuzey İrlanda ve ABD'deki ilköğretim öğrencilerini tarihsel düşünme becerileri açısından karşılaştırmış ve öğrencilerin tek tip kaynaktan tarih sosyal bilgiler öğrenmelerinin onların tarihsel düşüncelerini kısırlaştırdığını ortaya

---

⁵⁶ De John Gijlers, *The Relation Between Prior Knowledge and Students' Collaborative Discovery Learning Processes*, Journal of Science Teaching. 42, No.3, 2005, s. 264-282.

⁵⁷ Epstein Terrie, *Racial Identity and Young People's Perspectives on Social Education*, Theory Into Practice, 40. issue, Winter 2001, s.42.

koymuştur. Bu yüzden özellikle öğrenciler okul içinde ve okul dışında farklı tarihsel kanıtlarla çalışabilecekleri ortamların hazırlanmasını önermiştir⁵⁸.

Barton ve Levstik, ilköğretim 5 ve 8. sınıf öğrencilerinin Amerikan tarihi öğrenmenin önemine ilişkin görüşlerini araştırdıkları çalışmalarında, 48 öğrenciyle mülakat yapmışlardır. Araştırma sonunda; ilköğretim öğrencilerinin düşünceleri üzerinde popüler kültürün ve ailelerinden öğrendiklerinin çok etkili olduğunu sonucuna varmışlardır⁵⁹.

Van Sledright, öğrencilerin ailelerinden, popüler medyadan, tarihsel mekânlardan öğrendikleri tarihin okulda öğrendikleri tarihten daha kalıcı olduğu ortaya koymuştur⁶⁰.

Stahl, farklı kanıtların öğrencilerin tarih anlamalarına etkisini araştırdığı çalışmasında, öğrencilerin bazılarının tarihçiler gibi farklı kanıtları değerlendirerek tarihsel düşünmeyi gerçekleştirebildiklerini, fakat büyük çoğunluğun bunu başaramadığını ortaya koymuştur. Bu yüzden özellikle öğrencilere kanıtlarla çalışmaya başlamadan önce onlara kanıtlarla nasıl çalışılacağına öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştır⁶¹.

Bruce VanSledright, öğrencilerin tarihsel düşünmeyi öğrenebilmeleri için tarihçiler gibi düşünebilecekleri etkinlikleri içine girmeleri gerektiğini ortaya koymuştur⁶².

Mark J. Stout, eylem araştırması yoluyla öğrencilerin tarihsel kanıtlar kullanarak tarihsel düşünmelerinin sınıf ortamında nasıl geliştiğini incelemiş ve tarihsel kanıtların öğrencilerin tarihsel anlamalarını zenginleştirdiğini ortaya koymuştur⁶³.

⁵⁸ Keith C. Barton, *You'd be Wanting to Know About the Past: Social Contexts of Children's Historical Understanding in Northern Ireland and the United States*. Comparative Education, issue.37, 2001, s.89-106.

⁵⁹ Leith C. Barton, Linda Levstik, *Reflecting on Elementary Children's Understanding of History and Social Studies*, Journal of Teacher Education, Vol.55, No. 1, January/February 2004.

⁶⁰ Bruce VanSledright, *Historical Study, the Heritage Curriculum, and Educational Research. Issues in Education*, Issue 4, 2000, s. 243-249.

⁶¹ Susan Stahl, *What Happens When Students Read Multiple Source Documents in History?* Reading Research Quarterly, issue.31, 1996, s. 430-456.

⁶² Bruce VanSledright, *I don't Remember-The Ideas Are All Jumbled in My Head: 8th Graders Reconstructions of Colonial American History*, Journal of Curriculum and Supervision, 10 (Summer,1995) s. 317-345

⁶³ MARK J. Stout, *Students as Historical Detectives: The Effects of Inquiry Teaching Approach on Middle School Students' Historical Understanding of Historical Ideas and Concepts*. Maryland Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2004.

Kevin O'Neil ve Elahe Sohbat, lise öğrencilerin farklı tarihsel kanıtlardan nasıl çıkarımda bulduklarını anlamak için bir ölçek geliştirmiştir. Bu yolla Kanada demiryolu tarihine ait farklı tarihsel kanıtları öğrenciler değerlendirmişlerdir. Öğrencilerin tarihsel düşüncelerini internet ortamında hazırlanan etkinliklerin arttırmadığını ortaya koymuşlardır⁶⁴.

Kathryn T. Spoehr ve Luther W. Spoehr, okulda kitaplarla tarih öğrenmenin öğrenciler için sıkıcı olduğunu ortaya koymuşlardır. Bundan kurtulmak için de öğrencilerin farklı tarihsel kanıtlarla çalışmalarını önermişlerdir⁶⁵. Spoehr ve Spoehr'in Kolorado'da yaptıkları çalışmaya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin % 90'ı ders kitaplarını ana kaynak olarak kullandıkları belirlemiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin, ders kitabındaki metinleri öğrencilere belletmeyi tarih öğretiminde en etkili yol olarak gördüklerini ortaya koymuşlardır.

Martin Booth, öğrencilerin tarihsel düşünceleri üzerine ilk kapsamlı çalışmaları başlatanlardan biridir. Leeds Üniversitesi'nde 1972 yılında Okul Tarihi Projesi (School Council History Project) kapsamında başlattığı çalışmasıyla Piaget'nin bilişsel gelişim kuramını çürütücü bilgiler ortaya koymuştur. Booth'un çalışmasının örneğini 14 yaşında 53 öğrenci oluşturmaktadır. Söz konusu çalışmayı Booth Güney İngiltere'de dünya tarihi dersinde öğrencileri iki yıl boyunca izleyerek tamamlamıştır. Bu araştırmanın sonunda öğrencilerin başarılarını onlarla aynı yaşta ve aynı zekâyâ sahip, tarih dersi görmemiş öğrencilerin başarılarıyla karşılaştırıldığında tarih kursuna katılanların farklı tarihsel kaynaklar, aktif öğrenme ve öğrencilerin katılımı konusunda daha etkin oldukları sonucuna varmıştır.

Ayrıca Booth çalışmasında öğrencilerin;

- a) Tarihsel kanıtları etkili bir şekilde kullanıp kullanamayacaklarını,
- b) Tarihsel kavramları anlayıp anlayamadıklarını,
- c) Etnik kültürlerinin tarihsel düşünceleri üzerine etkili olup olmadığını incelemiştir.

Bu araştırmanın sonucunda öğrencilerin tarih derslerine aktif katılımları sağlandığı zaman onlar için bu dersin daha anlamlı hale geldiği anlaşılmıştır.

⁶⁴ Kevin O'Neil ve Elahe Sohbat, *How High Schoolers Account for Different Accounts: Developing a Practical Classroom Measure of Thinking about Historical Evidence and Methodology*, presented at the annual meeting of American Educational Research Association San Diego, April 2004.

⁶⁵ Kathryn T. Spoehr ve Luther W. Spoehr, *Learning to think Historically*, Educational Psychologist, 29 (Spring, 1994):71-77

Öğrencilerin ilköğretimin ilk yıllarında bile tarihsel kanıtları değerlendirebildikleri, tarihsel kavramları anlayabildikleri ve öğrencilerin etnik kültürlerinin tarihsel anlamalarını etkilediği sonucuna varmıştır⁶⁶.

Denis Shemilt, İngiltere'deki Okul Tarihi Projesi (School Council History Project) nin başkanı olarak, ekibiyle birlikte genç ergenlerin tarihsel anlamalarını neyin etkilediğini araştırmıştır. İngiltere'de beş ay boyunca 24 okulda 14 yaşındaki 167 öğrenciye ulaşılmıştır. Mülakata katılan öğrenciler 1200 kişilik bir grup arasından seçilmiştir. Öğrencilere mülakatlar sırasında II. Dünya Savaşı'yla ilgili olarak birinci elden kaynaklar verilmiş, bu kaynaklar hakkında ne düşündükleri ve buna neyin sebep olduğu sorulmuştur. Bunun yanında dönem hakkında anket doldurmaları da istenmiştir. Bu araştırma sonucunda öğrencilerin ailelerinden ve popüler medyadan öğrendiklerinin tarihsel düşüncelerini etkilediği sonucuna ulaşmıştır⁶⁷.

Roselyn Ashby, Peter Lee, ilköğretim öğrencilerinin birinci elden tarihsel kanıtlarla çalışırken nasıl bir süreç yaşadıklarını araştırmışlardır. Öğrenci gruplarına Anglo Saxonlar hakkında çeşitli birinci elden kanıtlar verilmiş, bunları incelemeleri istenmiştir. Süreç kamerayla kaydedilip daha sonra çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin ailelerinden ve çevrelerinden öğrendiklerinin tarihsel düşüncelerini etkilediği sonucuna varmışlardır⁶⁸.

Van Sledright, 8. sınıf öğrencilerinin tarihsel düşüncelerini nitel araştırma tekniklerini kullanarak incelemiştir. Araştırmada şu sorulara cevaplar aranmıştır:

- a) 8. sınıflara tarihçi gibi çalışmayı öğretmeli miyiz?
- b) Olgular tarih öğretiminde nasıl bir rol oynar?
- c) Eski yöntemlerle tarih öğretimi, öğrencilerin aktif vatandaşlar olmalarını sağlar mı?
- ç) Yeni yaklaşım öğrencilerin katılımcı vatandaşlar olmaları için daha mı etkilidir?

⁶⁶ Henrie Booth, *Conition in History: ABrtish Perspective*, London 1998, s: 64

⁶⁷ Denis Shermilt, *Adolescent Ideas About Evidence and Methodology in History* in Christopher Portal, (Ed) *The History Curriculum for Teachers*, The Farmer Press, London 1987 s: 62-88

⁶⁸ Roselyn Ashby and Peter Lee. *Children's Consents of Empathy and Understanding in History* in Christopher Portal, (Ed) *The History Curriculum for Teacher*, (London: The Farmer Pres, 1987): 62-88

- d) Yeni tarihin müfredat düzeni ve değerlendirme pratikleri ne kadar etkilidir?

Doğal örnek olay incelemesi yönteminin kullanıldığı araştırma, şehir merkezinde yer alan okullarda yedi hafta sürmüştür. Araştırma sonunda öğrencilerin tarihsel kanıtlarla çalışarak kendi öğrenmelerini yapılandırmalarında ailelerinden öğrendiklerinin ve popüler medyanın etkili olduğunu anlaşılmıştır. Yeni yöntem öğrencilerin tarihsel düşüncelerini geliştirmede geleneksel yöntemle göre daha başarılı bulunmuştur⁶⁹.

Marthew Downy, İngilizce seviyeleri düşük orta ve yüksek öğrencilerinin tarihsel düşüncelerinin tarihsel kanıtlar kullanarak nasıl geliştiğini araştırmıştır. 31 öğrenci arasından seçilen 17 öğrenciyi Yerli Amerikalılar Ünitesi'nde gözlenmiştir. Bu çalışmada, öğretmenin öğrencilerin tarihsel düşünmeyi gerçekleştirmelerinde kilit rol oynadığı bir kez daha anlaşılmıştır. Öğrencilerin tarihsel konu hakkında ne bildiklerinin tarihsel düşüncelerini etkilediği, öğrencilerin geçmiş hakkında yazarken bugünün koşullarından etkilendikleri ve bugünle karşılaştırma yaptıkları ortaya çıkmıştır⁷⁰.

Yosenna Vella, ilköğretim birinci kademe öğrencileriyle yaptığı örnek olay çalışmasında tarihsel kanıtlarla çalışırken nasıl bir süreç yaşadıklarını araştırmıştır. İlköğretim öğrencilerinin, özellikle yetişkinlerin doğru yönlendirmeleriyle en zor tarihsel kanıtları bile çözümlayebildiklerini ortaya koymuştur⁷¹.

Aydın Baklaya, ilköğretim ilk kademe sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde tarihsel kanıtların kullanımının etkililiğini araştırmış ve sonuçta

⁶⁹ Van Sledright, *I Dont Remember-The Ideas Are All Jumbled in My Head: 8th Graders' Reconstruction of Colonial American History,* 317-345

⁶⁹ Linda S. Levstik ve Dehea B. Smith, *I've Never Done This Before: Building a Community of Inquiry in a classroom Children in Elementary and Middle Schools.* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

⁷⁰ Matthew Downey, *Defining and Assessing Historical Thinking a Technical Report,* Writing to Learn History in the Intermediate Graes (National Center for The Study of Writing and Literacy, Berkley, CA/Office pf Educational Research and Improvement, Washington, DC. December,1996 s: 25

⁷¹ Yosenna Vella, *Promoting Talk During History Lessons, Primary History the Primary Education Journal of the Historical Association,* 40. issue, summer 2005, s.25-27.

derslerde tarihsel kanıt kullanımının öğrencilerde tarihçilerin çalışma yöntemlerini geliştireceği sonucuna varmıştır⁷².

Ülkemizde bugüne kadar tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimi sırasında öğrencilerin nasıl bir süreç yaşadıklarına ilişkin yapılmış araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Bu yüzden bu araştırmanın bu boşluğun doldurulmasında ilk adımlardan biri olacağı düşünülmektedir.

---

⁷² Aydın Baklaya, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Tarihsel Kanıtların Etkililiği*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın amacı; öğrencilerin tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimi sırasında nasıl bir süreç yaşadıklarına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Çalışmada, probleme nitel araştırma teknikleri kullanılarak cevap aranmıştır.

Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır⁷³.

Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinin kullanılmasının sebebi; öğrencilerin kendi gözlemlerinden süreci nasıl değerlendirdiklerini küçük bir örnekleme derinlemesine araştırmaktır.

Araştırmada ana veri toplama tekniği olarak mülakatın yanında bütüncül çoklu durum deseni kullanılmıştır. Mülakatlar yoluyla her bir öğrencinin düşüncesi derinlemesine anlaşılmasına çalışılmıştır. Bunun yanında bütüncül çoklu durum deseninin kullanılmasının sebebi, her bir durumun kendi içinde bütüncül olarak ele alındıktan sonra karşılaştırma fırsatı vermesidir⁷⁴.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışma evrene genelleme amacı gütmemektedir. Araştırma sonuçları betimlenen durum ve katılımcıları için geçerlidir. Okul ve katılımcılar ayrıntılı bir şekilde tanımlanmış, böylece bu okul ve katılımcılarla benzerlik gösteren durumlarda analitik genelleme yapması mümkün kılınmaya çalışılmıştır⁷⁵.

⁷³ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 5. Baskı, Seçkin Matbaası, 2005, Ankara s.59

⁷⁴ Yıldırım, Şimşek, a.g.e., s.291.

⁷⁵ Yıldırım, Şimşek, a.g.e., s.59.

3.2.1. Okul: Ufuk İlköğretim Okulu

Ufuk İlköğretim Okulu İzmir ili Buca ilçesinde yer almaktadır. Okulda eğitim ve öğretim 1973 yılında başlamıştır. Buca ilçesinin 1218 m² üzerine yer alan okulda A ve B olmak üzere iki bina, 30 derslik, bir fen laboratuvarı, çok amaçlı salon ve kütüphane bulunmaktadır. Okul bahçesindeki C Blok, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılan çalışmalar sonucunda Buca Rehberlik ve Araştırma Merkezi olarak 2004 yılından itibaren kullanılmaktadır (ek 8).

Okulda toplam 790 öğrenci öğrenim görmektedir. Bunların 373'ü (%47'si) kız 417 (%53'ü) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Sınıf başına düşen öğrenci sayısı 28'dir.

Tablo 3.1.'de Ufuk İlköğretim Okulu'na devam eden öğrencilerin velilerinin eğitim durumu verilmiştir. Bu veriler okul rehberlik servisi ve idarecilerinden alınmıştır. Söz konusu tablo incelendiğinde velilerin çoğunun ilkokul mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.1
Ufuk İlköğretim Okulu Velilerinin Eğitim Durumu

	Okumamış	Okur-Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
Anne	66	34	390	70	58	
Baba	16	30	307	102	85	20

Tablo 3.2'de ise, Ufuk İlköğretim Okulu'na devam eden öğrencilerin velilerinin mesleki durumları verilmiştir. Tablo incelendiğinde velilerin çoğunun işçi olarak çalıştığı görülmektedir⁷⁶.

⁷⁶ Bu veriler Ufuk İlköğretim Okulu'nun idarecilerinden ve rehber öğretmenlerden alınmıştır.

Tablo 3.2
Ufuk İlköğretim Okulu Velilerinin Meslekleri

	İşçi	Memur	Serbest	İşsiz/Ev hanımı
Anne	94	7	27	445
Baba	286	40	151	31

Ufuk İlköğretim Okulu hakkında genel bilgi edinmek için, okulda çalışmakta olan, tesadüfi yolla ve gönüllülük esasına göre seçilen üç öğretmenle mülakat yapılmıştır. Bu mülakatlar üç sorudan oluşmaktadır. Birinci soruyla öğretmenlerden kendi gözlemlerinden okullarını tarif etmeleri istenmiştir. İkinci soruyla Ufuk İlköğretim Okulu'nda öğretmen olmanın dezavantajları, üçüncü soruyla da söz konusu okulda öğretmen olmanın avantajları belirlenmeye çalışılmıştır.

1) Ufuk ilköğretim Okulu'nu nasıl tarif edersiniz?

Öğretmen A (Branş öğretmeni, ilköğretim ikinci kademe)
Okulumuz Buca'nın varoş denebilecek bir mahallesinde yer alıyor. İzmir'in diğer bu tip okullarından faksız. Valla ne bileyim ben daha öncede bu tip okullarda çalıştım. İşte uyum problemi hep var. Yani okul böyle. Okulda iki bina var bunlardan biri ilköğretim birinci kademe için diğeri de ikinci kademe için. Her ders için ayrı ayrı sınıfların olması bence güzel. Yani her branş öğretmenin ayrı ayrı sınıfı var. Bu kadar.

Öğretmen B (Branş öğretmeni ilköğretim ikinci kademe)
Okulumuz Buca'da yer alıyor. İşte böyle dağın başında (gülerek) okulda iki bina var bir de Rehberlik ve Araştırma Merkezi okulumuz bahçesinde yer alıyor. Okulun bahçesinde kantin var. Bu kadar yeter mi?

Öğretmen C (Sınıf öğretmeni, ilköğretim birinci kademe)
Okulumuz Buca İlçesinde küçük bir okul. Diğer okullar gibi pek farkı yok. İlköğretim 8 yıl olduğu için işte ikinci kademeler ve birinci kademeler birlikte öğrenim görüyorlar. Okulda sabahçı ve öğlenci uygulaması var. Ben öğlenciyim. 3 yıldır bu öğrencileri okutuyorum.

2) Bu okulda öğretmen olmanın dezavantajları nelerdir?

Öğretmen A (Branş öğretmeni, ilköğretim ikinci kademe)
Genellikle aileler kırsaldan göç ettikleri için öğrenciler yoğun uyum problemi yaşıyorlar. Anadilini bile doğru konuşamayan öğrencilerimiz var. Okulda öğrencilerin özellikle şiddete yönelik davranışları bizi çok üzüyor. Bence bunun sebeplerinin başında öğrencilerin televizyonda izledikleri diziler geliyor. Hatta bizim kendini Polat Alemdar olarak tanımlayan öğrencilerimiz bile var. Öğrenciler derslere devam etme problemi var özellikle okula yakın internet kafelerin olması öğrenciler içinde bizim içinde bir olumsuzluk bence

Öğretmen B (Branş öğretmeni ilköğretim ikinci kademe) Velilerin ilgisizliği, velilerin bilgisizliği bence en önemli sorun. Yani veli toplantısı yapıyorsun tek tük veli geliyor. Velilerin çoğu ev hanımı aslında. Öğrenciler derslere hiç katılmıyorlar. Yani ne yapsan boş onlar için.

Öğretmen C (Sınıf öğretmeni, ilköğretim birinci kademe)Valla bütün okullar aynı. Şimdi yeni sisteme öğrenciler ve biz alışmaya çalışıyoruz. Özellikle bu konuda problemlerimiz var. Bizim okul yine iyi. Öğretmen arkadaşlar birbirlerine yardım ediyorlar... Okulun olumsuz yönü bence öğrencilerin şiddete eğilimli olmaları, sürekli sorunlar çıkıyor. Birinci kademe pek yok ama özellikle ikinci kademe de bu tip sorunlar çok çıkıyor. Örneğin öğrenciler çok güdüsüzler. Hep internet kafelerde gezmek istiyorlar. Aslında bütün okullarda da böyleymiş. Benim de bir oğlum var o da internet internet diye tutturdu. Ama almadım. Bence daha erken.

3) Bu okulda öğretmen olmanın avantajları nelerdir?

Öğretmen A (Branş öğretmeni, ilköğretim ikinci kademe) Böyle bir okulda öğretmen olmak özellikle bu öğrenciler için bir şeyler yapabilmek, onların kendilerine güvenlerini arttırmak benim için önemli. Öğretmen arkadaşlar ve idareciler arasında sıkı bir dostluk ve arkadaşlık var. Bu bence okulun en olumlu yanı.

Öğretmen B (Branş öğretmeni ilköğretim ikinci kademe) Öğretmen arkadaşları arasında sıkı bir dostluk ve arkadaşlık var. Herkes birbirine yardım etmeye çalışıyor. Bence okulun en olumlu yönü bu.

Öğretmen C (Sınıf öğretmeni, ilköğretim birinci kademe) Okulda arkadaşlar arasında uyumlu çalışıyoruz, idarecilerimiz iyi. Öğrencilerden kaynaklanan sorunlarımız var sadece. Okulun ulaşım problemi yok. Tek otobüsle gelebiliyorsunuz.

Öğretmenlerle yapılan mülakatlar ve okulun verileri öğrenim ve mesleki durumları incelendiğinde Ufuk İlköğretim Okulu'na alt sosyal ekonomik düzeye giren ailelerin çocuklarının devam ettiği görülmektedir.

3.2.2. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Okulda uygulamalara başlanmadan önce sosyal bilgiler öğretmeni Ali Bey (takma isim kullanılmıştır) ile uygulanacak etkinlikler hakkında ön çalışma yapılmış, kendisinin deneyimlerinden de yararlanılarak etkinliklere bir kez daha şekil verilmiştir. Ali Bey'in sosyal bilgiler dersleri dört hafta boyunca araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Bu gözlemlerin yapılmasının sebeplerinden biri öğretmenin sınıfta uyguladığı yöntem ve tekniklerin, eğitim malzemelerinin ne olduğunu anlamak ve öğrencilerle tanışmaktır. Bir diğer sebep de öğrencileri video ve ses

kaydına alıştırılmaktadır. Araştırmacının veri toplama aracı olarak video ve ses kayıtlarını kullanması daha önceki deneyimlerde bazı sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur. Bu yüzden etkinliklere başlamadan önce öğrenciler ve öğretmenleri derslerde video kaydına alıştırılmışlardır.

Sosyal bilgiler öğretmenin düşüncelerinin bu araştırmayı etkileyebileceği düşünülmüş, etkinliklerden önce kendisiyle yapılan mülakattan bir bölüm aşağıda verilmiştir.

(A: Araştırmacı, Ali Bey: Ufuk İlköğretim Okulu sosyal bilgiler öğretmeni)

- A : Merhabalar Ali Bey, öncelikle böyle bir çalışmayı birlikte yapmayı kabul ettiğiniz için size çok teşekkür ederim.
- Ali Bey : Ne demek ben bu tip çalışmaların öğrenciler için yararlı olduğunu düşünüyorum.
- A : Kaç yıllık sosyal bilgiler öğretmenisiniz?
- Ali Bey : Benim 4 yıl doldu beşinci yıla girdim.
- A : Kaç yıldır bu okulda görev yapıyorsunuz?
- Ali Bey : Ben ilk göreve burada başladım, 5'inci yıl yani.
- A : Sosyal bilgiler öğretmenliğini nasıl tanımlıyorsunuz. Sizce bir sosyal bilgiler öğretmenin sınıfındaki görevi nedir?
- Ali Bey : Bence biz bu ülkenin gelecek vatandaşlarını yetiştiriyoruz. Yani sorgulayan, sorumluluk alabilen vatandaşlar yetiştirmeye çalışıyoruz.
- A : Evet
- A : Bana bir dersinizi anlatır mısınız?
- Ali Bey : Tabii. Ben genellikle derse daha önceki derste neler öğretilmiş onları hatırlatmakla başlarım. Sonra öğrencilere sorular sorarım bunun için. Ardından öğrencilere bugün işleyeceğimiz konu hakkında ne bildiklerini sorarım ve onlar ne biliyorlarsa onun üzerine ben öğreteceklerimi anlatırım. Sonra dersin sonunda sorular sorarak tekrar yaparım. Liselere Giriş Sınavı sorularını da tekrarlarda kullanıyorum.
- A : Genellikle soru cevap ve düz anlatımı mı kullanıyorsunuz?
- Ali Bey : Evet, şimdi sınıflar kalabalık. Bu birlikte çalışacağımız sınıflar kalabalık değil ama disiplin problemleri var. Sınıf kontrolü zor oluyor. Bir de öğrenciler buna alışmışlar. Ben anlatırsam daha iyi öğreniyorlar. Geçen sene onlar anlatıyorlardı. Sınıfı kümelerle bölüp konuları dağıtmıştım ama bu sene ben anlatıyorum. Bir de bazen yarışma yapıyoruz.

Derslerde yapılan gözlemler sırasında da öğretmenin soru cevap ve düz anlatım yöntemini kullandığı, ders materyali olarak da ders kitabı, Liselere Giriş Sınavı (LGS) soru bankası ve haritaları kullandığı gözlenmiştir.

3.2.3. Sosyal Bilgiler Sınıfı

Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilgiler sınıfında yapılmaktadır. Sınıftan içeri girince sağ duvarda tahta, tahtanın üstünde Mustafa Kemal Atatürk'ün resmi, Gençliğe Hitabe, İstiklal Marşı asılıdır. Tahtanın yanında öğretmen masası ve masanın sağında da kitaplık bulunmaktadır. Sınıfta üç sıra halinde sıralar geleneksel olarak dizilmiştir. Sınıfın sol duvarında da askı bulunmaktadır (ek 8).

3.2.4. Katılımcılar

Araştırma iki ayrı 7. sınıf sosyal bilgiler derslerinde sürdürülmüştür. Bu araştırmaya 7. sınıfların alınmasının sebebi; müfredatlarında 19. yüzyılda Osmanlı son dönemini konu alan bir bölümün olmasıdır. Okulda Ali Bey'in derslerine girdiği iki sosyal bilgiler sınıfı vardır. Bu sınıfların atanmasında genel eğitim ortalamaları ve öğrencilerin disiplin problemleri göz önüne alınmıştır. Sınıflardan 7/A da okuyan öğrencilerin akademik başarıları, 7/ D'den daha yüksektir. Araştırmaya her iki sınıftaki öğrenciler de katılmıştır. Tablo 3.3'de araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflarına ve cinsiyetlerine göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 3.3
Katılımcılar ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Sınıf	Kız Öğrenci Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı	Toplam
7/D	5	11	16
7/A	7	10	17

Örnek olayın örnekleme belirlenirken sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin akademik başarılarına ilişkin görüşleri, öğrencilerin 6. sınıf sosyal bilgiler not ortalamaları ve il bazında yapılan sınavlarda aldıkları puanlar referans alınmıştır. Ayrıca her iki sınıfta da öğrenciler, etkinliklere başlamadan önce “derse katılım”, “etkinlikler” ve “grup içi iletişim” alanlarından oluşan standart bir gözlem formuyla gözlenmişlerdir. Örneklemin seçiminde amaca yönelik örnekleme yöntemine gidilmiş ve öğrenciler sosyal bilgiler dersi akademik başarıları,

cinsiyetleri ve derse katılımlarına göre maksimum çeşitlilik ilkesine göre seçilmişlerdir⁷⁷.

3.2.4.1. Birinci Sınıf: 7/D

Sınıfta 11 erkek, 5 kız öğrenci bulunmaktadır. Sınıf etkinliklere başlamadan önce işbirlikli gruplara bölünmüştür. Burada 3–4 kişilik gruplar oluşturulmuştur. Bir grupta 3 kız 1 erkek, bir grupta da 2 kız 1 erkek öğrenci yer alırken, bir grup sadece erkek öğrencilerden oluşmuştur. Öğrenciler etkinliklere başlamadan önceki 4 ders bu şekilde grup halinde çalışmışlar, grup adı koyma, grup şarkısı belirleme gibi grupla birlikte çalışma etkinlikleri yapmışlardır. Öğrenciler takımlara ayrıldıktan sonra postacılar, zaman tutucular, yazıcılar, sözcüler (4'lü gruplar) ve 5'li gruptaki öğrenci de gruptaki ikinci postacı olmuştur. Tarihsel kanıtlar öğrencilerin beraber çalışmalarını sağlamak için tek nüsha olarak gruplara dağıtılmıştır.

Öğrencilerin tarihsel mekânlar ve müzeler konusundaki ön öğrenmeleri ile sosyal bilgiler dersi hakkındaki düşüncelerinin de araştırma bulgularını etkileyeceği düşünülerek, öğrencilere etkinlikler başlamadan önce, seçilen tarihsel mekân olan Alsancak Garı, TCDD Müzesi ve Atatürk Özel Vagon'u hakkındaki ön öğrenmeleri, tarihsel mekân ve müze deneyimleri, sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğrenciler tanıtılırken bu bilgilere yer verilmiştir.

Okulda alt sosyo-ekonomik özelliklere sahip öğrenciler öğrenim gördüğünden, öğrencilerin rahatsız olabilecekleri düşüncesiyle demografik ve sosyo-kültürel özellikleri sorulmamıştır. Öğrencilerin, demografik verileri okul rehberlik servisi ve sınıf öğretmeninde bulunan öğrenci tanıma formlarından alınmıştır. Seçilen öğrencilere kendilerinin seçildiği söylenmemiştir. Etkinlikler, veri toplama süreci tüm sınıfla aynı anda sürdürülmüştür. Öğrenci isimleri yerine takma isimler kullanılmıştır.

3.2.4.1.1. Özge

Sosyal bilgiler dersi akademik başarısı düşük, ama dersle ilgilidir. Sosyal bilgiler dersinde tarih konularını daha çok sevmektedir. Anne ve babası ilköğretim mezunu, babası emekli, annesi ev hanımıdır. 3 kız kardeşi vardır. Dışa dönük, duygu

⁷⁷ Robert C. Bogdan, *Qualitative Research for Education*, 4 th Edition, Pearson Press, Boston 2003, s.61.

ve düşüncelerini net ifade edebilen bir öğrencidir. Daha önce Alsancak Garı'na hiç gitmemiş, 6. sınıfta okul rehber öğretmeniyle birlikte Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesi ve Ahmet Piriştina Kent Arşivi'ne gitmiştir.

3.2.4.1.2. Cemile

Sosyal bilgiler dersi akademik başarısı düşük olarak belirlenmiştir. Derslerde ilgisiz olduğu gözlenmiştir. Anne ve babası ilkokul mezunu, annesi ev hanımı, babası işçidir. 3 kardeşi vardır. Daha önce Alsancak Garı'na hiç gitmemiş, 6. sınıfta okul rehber öğretmeniyle birlikte Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesi ve Ahmet Piriştina Kent Arşivi'ne gitmiştir.

3.2.4.1.3. İbrahim

Sosyal bilgiler öğretmeni tarafından akademik başarısı düşük olarak belirlenmiştir. Derslerde ilgisiz olduğu gözlenmiştir. Anne okuma yazma bilmiyor, baba ilkokul mezunudur. Anne ev hanımı, babası da işçidir. 4 kardeşi vardır. Sosyal bilgiler dersleri içinde hiçbir konunun ilgisini çekmediğini belirtmiştir. Daha Önce Alsancak Garı'na hiç gitmemiş, 6. sınıfta okul rehber öğretmeniyle birlikte Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesi ve Ahmet Piriştina Kent Arşivi'ne gitmiştir.

3.2.4.2. İkinci Sınıf 7/ A Sınıfı

Sınıfta 10 erkek, 7 kız öğrenci bulunmaktadır. Sınıf, etkinliklere başlamadan önce işbirlikli gruplara bölünmüştür. Burada 3-4 kişilik 1-5 kişilik grup oluşturulmuştur. Bir grupta 3 kız 1 erkek, bir grupta da 2 kız 1 erkek öğrenci yer alırken, bir grup sadece erkek öğrencilerden oluşmuştur. Öğrenciler etkinliklere başlamadan önceki 4 ders bu şekilde grup halinde çalışmışlar, grup adı koyma, grup şarkısı belirleme gibi grupla birlikte çalışma etkinlikleri yapmışlardır. Öğrenciler takımlara ayrıldıktan sonra postacılar, zaman tutucular, yazıcılar, sözcüler (4'lü gruplar) ve 5 li gruptaki öğrenci de gruptaki ikinci postacı olmuştur. Tarihsel kanıtlar öğrencilerin beraber çalışmalarını sağlamak için tek nüsha olarak gruplara dağıtılmıştır.

3.2.4.2.1. Nâlan

Sosyal bilgiler dersinde sınıftaki en başarılı öğrencidir. Derslerde sürekli ilgili olduğu gözlenmiştir. Tüm konulara hazırlıklı gelmektedir. Duygu ve düşüncelerini çok net şekilde ifade edebilmektedir. Anne ve babası ilkokul mezunudur. Anne ev hanımı, baba işçidir. Sosyal bilgiler dersi içinde en çok coğrafya konularını sevmektedir. 4 kardeşi vardır. Daha önce Alsancak Garı'na hiç gitmemiş, 6. sınıfta okul rehber öğretmeniyle birlikte Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesi ve Ahmet Piriştina Kent Arşivi'ne gitmiştir.

3.2.4.2.2. Ömer

Sosyal bilgiler dersi akademik başarısı yüksek olarak belirlenmiştir. Derslerde çok ilgilidir. Sosyal bilgiler konularından en çok coğrafya konularını sevmektedir. 2 kardeşi vardır. Anne lise, baba üniversite mezunudur, anne ev hanımı, baba öğretmendir. Daha Önce Alsancak Garı'na hiç gitmemiş, 6. sınıfta okul rehber öğretmeniyle birlikte Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesi ve Ahmet Piriştina Kent Arşivi'ne gitmiştir.

3.2.4.2.3. Osman

Sosyal bilgiler dersi akademik başarısı düşük olarak belirlenmiştir. Derslerde ilgisizdir. Sosyal bilgiler dersi konuları içinde en çok tarih konularını sevmektedir. 3 kardeşi vardır. Anne ve baba ilkokul mezunu, baba işçi anne ev hanımıdır. Daha Önce Alsancak Garı'na hiç gitmemiş, 6. sınıfta okul rehber öğretmeniyle birlikte Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesi ve Ahmet Piriştina Kent Arşivi'ne gitmiştir.

3.2.5. Araştırmanın Zaman Çizelgesi

Araştırmanın zaman çizelgesi tablo 3.4'te verilmiştir.

Tablo 3.4
Ufuk İlköğretim Okulu Etkinlik Zaman Çizelgesi

Tarih	Yapılanlar
2003–2004	Eğitim etkinliklerinin hazırlanması
2004–2005	Demiryolları Müzesi'nin yapım aşamaları
2005–2006	Etkinliklerin uygulanması.

Ufuk İlköğretim Okulu'nda gerçekleştirilen etkinliklerin zaman çizelgesi ise Tablo 3.4'de verilmiştir.

Tablo 3.5
Ufuk İlköğretim Okulu Etkinlik Zaman Çizelgesi

Tarih	
19 Eylül 2005	Okulla ilk ziyaret ve ön görüşmeler Okuldaki üç öğretmenle okul hakkında görüşme Sosyal bilgiler öğretmeniyle görüşme.
20 Eylül 2005	İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden etkinlikler için izin alma dilekçesinin Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne verilmesi.
6 Kasım-04 Aralık 2005	Gözlem.
4 Aralık 2005	Etkinliklerin başlaması.
29 Aralık 2005	Etkinliklerin sonu.
4 Ocak 2006	Mülakatların sonu.

3.3. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmada araştırmacının rolü nicel araştırmalardakinden farklıdır.

Nitel araştırmalarda araştırmacı, nicel araştırmada olduğu gibi sadece “belirli yöntemlere göre dışarıdan araştırma konusunu gözleyen, bu konuya ilişkin veriler toplayan ve bu verileri sayısal analizlere tabi tutarak sunan kişi” değildir. Nitel araştırmacı bizzat alanda zaman harcayan, araştırma kapsamında kişilerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde bu kişilerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı bakış açısını ve deneyimler, toplanan verilerin analizinde kullanan kişidir. Veri kaynaklarına yakın olma, ilgili bireylerle konuşma, gözlemler yapma, ilgili dokümanları inceleme, araştırılan konuyu yakından tanıma ve anlama nitel araştırmada oldukça önemli bir yer tutar. Bu yönüyle nitel araştırmacı araştırma sürecinin doğal bir parçası haline gelir ve zaman zaman bir veri toplama işlevi görür⁷⁸.

Araştırmacı, materyalinin hazırlanmasından, uygulamasına ve değerlendirilmesine kadar geçen süreçte hep aktif rol oynamıştır. Böylece araştırmacı süreç içinde yansıtımlar yapabilmüş, süreci katılımcı gözlemci olarak değerlendirebilmiştir.

Araştırmacı sosyal bilgiler öğretmenidir ve tarihsel mekânların sosyal bilgiler derslerinde kullanılmasının öğrenciler üzerinde güçlü etkiler olduğuna inanmaktadır.

⁷⁸ Yıldırım, Şimşek, a.g.e., s.43.

3.4. Araştırma Materyalinin Hazırlanması

Araştırma materyalinin hazırlanması üç başlık altında anlatılabilir:

- a) İzmir-Aydın Demiryolu'nun tarihinin araştırılması,
- b) TCDD 3. Bölge Müzesi'nde keşfederek öğrenmeye uygun bir sergilemenin hazırlanması,
- c) Eğitim etkinliklerinin hazırlanması ve denenmesi.

3.4.1. İzmir-Aydın Demiryolu'nun Tarihinin Araştırılması

Bu araştırmada tarihsel mekân olarak, İzmir kent tarihine 1800'lü yıllardan bu yana tanıklık eden, kentin silüetinin vazgeçilmez bir parçası olan Alsancak Garı seçilmiştir. Alsancak Garı özelinde İzmir-Aydın Demiryolu hakkında tarihsel bilgi ek 6'da verilmiştir.

İzmir-Aydın demiryolunun tarihi hakkında yapılan araştırmalar yok denecek kadar azdır. TCDD 3. Bölge Müdürlüğü'nde özellikle bölgede demiryollarının gelişimiyle ilgili kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Bundan dolayı araştırmacı, demiryolu tarihine ışık tutacak, araştırmada da eğitim etkinliklerinde kullanılacak materyali kendi hazırlamıştır.

Bu materyalin hazırlanmasında; İzmir Milli Kütüphane, Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve TCDD 3. Bölge Müdürlüğü Arşivi'nden yararlanılmıştır. İzmir Aydın Demiryolu'nun tarihine ışık tutan birinci ve ikinci elden tarihsel kanıtların toplanmasından sonra öğrencilerin birebir bu kanıtlarla çalışıp, kendi öğrenmelerini yapılandırabilecekleri etkinlikler hazırlanmaya başlanmıştır. Elde edilen veriler ışığında tarihsel zaman göz önüne alınarak etkinliklerin hazırlanmasına 2003 yılının Mart ayında başlanmıştır. İlk etkinlikler Alsancak Garı'na gelen 5 kişilik bir öğrenci grubunda denenmiş, öğrencilerin heyecanını görmek araştırmacının bu çalışmayı geliştirmek için güdülenmesine sebep olmuştur.

Araştırmanın bu ilk aşamasında hazırlanan etkinlikler sadece Alsancak Garı ve çevresini kapsamaktaydı. Daha sonra demiryolları müzesinin tadilat işlemlerinin bitmesi ve araştırmacının orada göreve başlaması, eğitim etkinlikleri için ikinci bir ayağın daha oluşturulmasına sebep olmuştur.

3.4.2. TCDD 3. Bölge Müzesi'nde Keşfederek Öğrenmeye Uygun Bir Sergilemenin Hazırlanması

Müzenin eğitim etkinlikleri hazırlanırken özellikle tarihsel anlama, tarihsel hayal gücü ve tarihsel empati etkinlikleri üzerinde durulmuştur. Buna göre, öğrencilerin işbirlikli takımlar halinde kendi öğrenmelerini oluşturabilecekleri ve bu öğrenmelerini birbirleriyle paylaşabilecekleri etkinlikler hazırlanmıştır. Müzenin hazırlanması sırasında ilk önce İzmir yerelinde demiryollarının gelişimi hakkında yapılan tarihsel araştırma zenginleştirilmiştir. Daha sonra müzelerin tasarımları hakkında yurt içi ve yurt dışı yayınlar taranmıştır. Bu noktada yapılandırmacı öğrenme anlayışının müzelerdeki eğitim etkinlikleri ve müzelerin tasarımlarına getirdiği temel değişimler göz önüne alınarak müzenin ve eğitim etkinliklerinin planları yapılmıştır. Demiryolları müzesinin yapımı bir yıl sürmüştür.

3.4.2.1. TCDD 3. Bölge Müdürlüğü Müzesi

TCDD 3. Bölge Müdürlüğü Müzesi, Alsancak Garı'nın karşısında yer almaktadır. İzmir kent tarihine 1800'lü yıllardan bu yana tanıklık eden eski bir binanın restore edilip müzeye çevrilmesiyle hayat bulmuştur.

Müze binası, 1800'lü yıllarda Alsancak'ta bir koloni halinde yaşayan İngiliz tüccarlar tarafından ticari emtia deposu olarak yaptırılmıştır. Başka bir deyişle, İzmir-Aydın demiryolunun yapım tarihinden (1856) daha eski bir binadır. 200 metre kadar Güneyinde yer alan İngiliz Konsolosluğu, onun bitişiğindeki Anglikan Kilisesi gibi Bağdadî adı verilen mimari tarzda yapılmıştır. Daha sonra İngiliz şirketlerin idarehanesi olarak kullanılan bina, 1860'larda " *İzmir-Aydın Osmanlı Demiryolu Şirketi* " Yöneticisi'nin lojmanı olmuştur. Demiryollarının millileştirilmesinden sonra, binanın hemen bitişiğinde yer alan ve aynı mimari özellikleri taşıyan büyüklü küçüklü toplam 5 adet yapıyla birlikte uzun yıllar lojman olarak kullanılmıştır. Nice depreme ve yangına direnen bina, 1990 yılında Müze ve Sanat Galerisi olarak düzenlenmiştir. 2002–2003 yıllarında gerçekleştirilen son restorasyonla da üst katı tümüyle Galeri, alt katı ise Müze olarak yeniden düzenlenerek, ziyaretçilerimizin hizmetine açılmıştır⁷⁹.

Müzenin adresi: Atatürk Caddesi No: 444 Gar Karşısı Alsancak-İzmir.

Müzenin telefonu: (232) 464 31 31 /4520

⁷⁹ <http://www.tcdd.gov.tr/muze/izmirmuze.htm> (son erişim tarihi 05/05/2006)

Müze, giriş bölümü, birinci bölüm, ikinci bölüm ve okunulabilir bölüm olarak tasarlanmıştır. Her bir bölüm İzmir yerelinde demiryolunun tarihine ışık tutacak temalar çerçevesinde planlanmıştır.

3.4.2.1.1. Giriş Bölümü

Demiryolları denildiğinde genellikle akla ilk gelen buharlı trenlerdir. Bu yüzden müzenin tasarımı yapılırken ziyaretçilerin müzeye ilk girdiklerinde buharlı trenle karşılaşmaları sağlanmıştır (fotoğraf 3.1). Böylece ziyaretçilerin ön öğrenmeleri harekete geçirilmeye çalışılmıştır. Müzenin giriş kısmının işlenen tema “istasyondur”. Burada bir buharlı tren maketi ve istasyonların olmazsa olmazı olan saat, gişe, kantar, çeşme canlandırmaları yer almaktadır.

Fotoğraf 3.1
Müzenin giriş bölümü

Hazırlanan eğitim etkinliklerinde de ilk durak bu buharlı tren maketidir. Öğrenciler takımlar halinde trenin nasıl çalıştığını çalışma yapraklarındaki problem çözme basamaklarını izleyerek, öğretmenin yardımıyla keşfetmektedirler.

Ayrıca bu bölümde demiryolları istasyonlarında kullanılmış olan saatler ve çeşmeler dijital baskı ve bilgisayar destekli grafik tasarım teknikleri kullanılarak farklı bir sergilemeyle ziyaretçilerin karşısına çıkarılmıştır. Ziyaretçiler bu bölümde demiryolları istasyonlarında kullanılan en eski banklardan birine oturabilmekte ve istasyonda bekleyen buharlı trenle hayali bir yolculuğa çıkabilmektedirler (fotoğraf 3.2).

Fotoğraf 3.2
İstasyon saatleri ve bank

3.4.2.1.2. Birinci Bölüm

Giriş bölümünden sonra solda ilk oda, birinci bölümü oluşturmaktadır. Burada ağırlıklı olarak haberleşme aletleri sergilenmektedir (fotoğraf 3.4). Bunlar seyyar ve sabit telgraf makineleri, çeşitli telefonlar daktilolar ve santrallerdir

(fotoğraf 3.3). Bu aletler özellikle 19. yüzyılda demiryolcular tarafından kullanılmıştır. Müzede demiryolcuların kullandıkları aletler sergilenirken onları kullananların sosyal hayatlarını yansıtan belgelere de yer verilmiştir. Müze ziyaretçileri bu bölümde 19. yüzyılda demiryollarında çalışan bir hareket memurunun kimlik kartını, ailesine yazdığı mektubu, arkadaşlarıyla Alsancak Gar'ında çekildiği bir fotoğrafı da inceleme fırsatı bulmaktadırlar.

Öğrenciler için eğitim etkinlikleri hazırlanırken demiryolcuların kullandıkları aletlerden ve diğer kanıtlardan yararlanarak o dönem ve insanlar hakkında çıkarımda bulunabilecekleri, tarihsel hayal gücü ve tarihsel empatiyi mümkün kılacak etkinlikler hazırlanmıştır.

Fotoğraf 3.3
Telgraf makineleri ve
demiryolculara ait çeşitli görsel kanıtlar

Fotoğraf 3.4
Haberleşme Odası

3.4.2.1.3. İkinci Bölüm

Giriş bölümüne açılan soldan ikinci oda ikinci bölümü oluşturmaktadır. Burada demiryolu ve yol yapımında kullanılan aletlerle onları kullananların sosyal hayatları hakkında ipuçları veren kanıtlar yer almaktadır (fotoğraf 3.4, 3.5). Müzeye gelen ziyaretçiler yol işçilerinin kullandıkları aletlere dokunabilmekte, farklı dönemlere ait ray parçalarını inceleyebilmektedirler. Bu bölümde buharlı tren parçalarına da yer verilmiştir. Ayrıca demiryollarında çalışan kondüktörlere ait çeşitli aletlerde ziyaretçilerin incelemesi için camekânların dışında yer almaktadır. TCDD 3. Bölge Müdürlüğü Müzesi hazırlanırken özellikle ziyaretçilerin, duyu organlarını kullanarak keşiflere çıkabilecekleri bir düzenleme yapılmıştır. Hiçbir şey alarmlı cam dolapların içinde saklanmamaktadır (fotoğraf 3.5).

Fotoğraf 3.5
Buharlı tren panosu ve
yol işçilerinin kullandıkları aletler

Fotoğraf 3.6
Yol yapımında kullanılan aletler

3.4.2.1.4. Üçüncü Bölüm

Üçüncü bölüm, giriş bölümüne açılan büyük odadır. Burası okunabilir müze olarak tasarlanmıştır (fotoğraf 3.8). Burada demiryollarının Ege Bölgesi özelinde tarihsel gelişimi anlatılmaktadır. Bu bölümde bulunan panoların tasarımı yapılırken amaç ziyaretçiye demiryolları tarihi hakkında mutlak bilgiler vermek değildir. Aksine panolarda dönem hakkında kısa tarihsel bilgi verildikten sonra ziyaretçilerini demiryolları tarihiyle ilgili birinci elden kanıtlarla karşılaşmaları sağlanmıştır. Örneğin bu bölümde yer alan panolardan her biri soru cümleleriyle başlamaktadır. “İzmir demiryollarıyla nasıl tanıştı?” gibi. Panoların soru cümleleriyle başlamasının sebebi, ziyaretçilerin bu konu hakkında ön öğrenmelerini harekete geçirmek ve bu konuda düşünmelerini sağlamaktır. Her sorunun altında ziyaretçilerin cevabını bulabilecekleri birinci ve ikinci elden tarihsel kanıtlar sunulmuştur.

Müzedede sergilenen tüm nesnelere için açıklayıcı bilgi kartları üzerlerinde bulunmamaktadır. Bu yolla ziyaretçilerin merak etmeleri ve araştırmaları sağlanmaya çalışılmaktadır.

Fotoğraf 3.7
Okunabilir bölüm

TCDD 3. Bölge Müzesi hazırlanırken çağdaş müze anlayışının, keşfederek öğrenme ilkelerinin ve yapılandırmacı öğrenme kuramının müzelere olan yansımalarından hareketle bir sergileme ve bu sergilemeyi temel alan eğitim etkinlikleri hazırlanmaya çalışılmıştır.

3.4.3. Eğitim Etkinliklerinin Hazırlanması ve Denenmesi

İzmir-Aydın Demiryolu hakkında tarihsel bilgi araştırıldıktan sonra hazırlanan ilk etkinlikler sadece Alsancak Garı ve çevresinde üç saatten oluşuyordu. Fakat yapılan pilot çalışmalarda öğrencilerin ilk kez böyle bir yerde çalışırken zorlandıkları ve ilgilerinin kısa bir sürede dağıldığı gözlenmiştir. Öğrencilerin ilk kez gruplar halinde çalışmaları da yoğun disiplin problemlerine sebep olmuştur. Bu yüzden mekândan önce okulda ilk işlem basamakları hazırlanılmasına karar verilmiştir. TCDD Müzesi'nin tadilatının bitmesi ve hizmete açılmasıyla etkinliklerin süresi ve şekli değiştirilmiştir. Etkinlikler için hedef ve kazanımlar belirlenmiş ve bir başarı testi geliştirilmiştir (ek 4, ek 5). Fakat müze ve tarihsel mekân ziyaretlerinde bilgiyi eşleme etkinliklerinden daha ziyade duygularla öğrenme söz konusudur. Başarı testinin, yapılan pilot çalışmalarda üst düzey bilişsel becerileri ölçemediği tespit edildiği için KWHL (Know Want to Know, How to Know, Learned) formunun kullanılmasının daha uygun olacağına, uzman görüşü alınarak karar verilmiştir. KWHL ne biliyorum, ne bilmek istiyorum? Neler öğrendim. Bu formla öğrencilerin kendi öğrenmelerini yansıtmaya fırsatları olmuştur. Bu form öğrencilere Güzel Yurdumuz Türkiye ünitesinde de uygulanmıştır. Bunun amacı, öğrencilerin bu tip bir uygulamaya alışmasıydı.

Atatürk Vagonu, incelenen tarihsel dönemden daha sonra 1930'lu yıllara ait bir kanıt olsa da burada yapılan etkinliklerin bir üçüncü ayağı olarak etkinlik planına alınmıştır. Çünkü mekânın tarihi içinde bir bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır. Pilot uygulamalar sırasında Alsancak Garı'nda en çok ziyaretin Atatürk Vagonu'na gerçekleştiği gözlenmiştir.

Araştırmada kullanılan etkinliklerin geliştirilmesinde özellikle TWHP ve Keven O'Neill'in Kanada demiryolları için hazırladığı eğitim programlarından yararlanılmıştır. Bunu için şöyle bir yol izlenmiştir.

İlk iş olarak tarihsel mekânların sosyal bilgiler derslerinde nasıl kullanılabileceği konusunda 1980'li yıllardan bu yana araştırma yapan Amerikan milli parklar servisi ile iletişime geçilmiştir. TWHP tarihsel mekânlarla öğretim konusunda Amerika'da 600'den fazla program geliştirmiş olan bir servistir. Amerika'da giriş bölümünde de belirtildiği gibi tarihsel mekânlar sosyal bilgiler derslerinde özellikle öğrencilerin birinci ve ikinci elden tarihsel kanıtlarla

çalışmalarını, içinde yaşadıkları topluma aktif katılımlarını ve sosyal bilimlerin disiplinler arası yapısını kavrayabilmeleri için kullanılmaktadır.

Bu araştırmada tarihsel mekân olarak seçilen Alsancak Garı için hazırlanan etkinlikler İngilizceye çevrilerek internet ortamında TWHP'in program geliştirme uzmanlarının görüşüne sunulmuştur. Yıllardır bu konu üzerine çalışmalarına rağmen orada da program geliştirme çalışmaları halen devam etmektedir⁸⁰. Alsancak Garı için hazırlanan ilk etkinliklerde TWHP'in eğitim programı doğrultusunda hazırlanmıştır. Fakat araştırmaya Demiryolları Müzesi ve Atatürk Özel Vagonu'nun da eklenmesiyle bu programın dışına çıkmıştır.

Demiryolları tarihi ve özellikle demiryolları tarihini okullarda nasıl kullanılabileceğiyle ilgili Kanada'da "Trancing Canadian Past" adlı eğitim programı geliştiren Keven O'Neil ile internet ortamında iletişime geçilmiştir. Keven O'Neil'in hazırladığı programda öğrencilerin Kanada demiryoluyla ilgili birinci ve ikinci elden tarihsel kanıtlarla internet ortamında çalışmaları sağlanmaktadır. İnternet ortamında tarihin işlenmemiş verileriyle, tarihçilerin tarih yazarken geçirdikleri süreci öğrencilerin yaşamasını hedef alan etkinlikler öğrencilerin tarihsel düşüncelerini arttırmayı hedeflemektedir. Bu yüzden Keven O'Neill öğrencilerin bu tip etkinliklere katılmalarının tarihçiler ve tarihin metodolojisine yönelik görüşlerini nasıl etkilediği üzerinde yıllardır çalışmaktadır. Kendisinden internet ortamında görüş alındığında özellikle öğrencilerin bu tip birinci elden kanıtlarla çalışırken nasıl bir süreç yaşadıklarına ilişkin görüşleri üzerine çalışılmasının uygun olacağı anlaşılmıştır.

Kendileri, öğrencilerin tarihsel kaynaklar ve tarihin metodolojisine yönelik görüşlerini Shemilt'in yaptığı çalışmaya dayanarak oluşturdukları kapalı uçlu anketle değerlendirmişlerdir. Kevin O'Neill'in izni alındıktan sonra bu anket Türkçe'ye çevrilmiştir

Anket Türkçeye çevrildikten sonra diğer iki araştırmacı tarafından daha çevrilmiş ve üç araştırmacının uyuşum yüzdesi %86 bulunmuştur. Anket sorularına son halini verebilmek için bir tarihçinin uzman görüşü alınmış ve bir dil uzmanının görüşü de alınarak Pilot uygulaması yapılmıştır. Çamlıkule İlköğretim Okulu'nda okumakta olan 80 öğrenciye uygulanan anket sonucunda öğrencilerin anketin maddelerini anlamakta zorluk çektikleri gözlenmiştir (ek 11) . Daha önce tarihin

---

⁸⁰ Harper, a.g.e., s. 23-25.

metodolojisi üzerine çalışma yapmayan öğrencilerin bu süreçte zorlanmaları ve anket sorularını boş bırakmaları anlayışla karşılanmıştır. Bu yüzden araştırmada anket yerine öğrencilere açık uçlu sorular sorulmaya karar verilmiştir.

Hazırlanan sorular, uzman görüşü alındıktan sonra 10 ilköğretim 7. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Bu uygulamalardan sonra sorular düzenlenip uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

3.5 Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada birçok veri toplama tekniği bir arada kullanılarak yöntem çeşitlenmesine gidilmiştir.

3.5.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşmenin amacı, karşımızdakinin gözleyemediğimiz duygularını, düşüncelerini ve niyetini ortaya çıkararak, konu hakkında sahip olduğu bakış açısını yakalamaktır⁸¹. Hazırlanan görüşme soruları için ön uygulama çalışması yapılmıştır. Bunun için, farklı okullardan Atatürk Vagonu'na 10 Kasım 2006'da gelen öğrencilerle mülakatlar yapılmış, bu sırada etkinlikler de bir kez daha denenmiştir. Görüşmenin dış geçerliliği ön uygulamanın yapıldığı öğrencilerin rastgele seçimiyle yapılmıştır.(ek 3)

Ses kayıt cihazına kaydedilen veriler daha sonra bilgisayara aktararak yazıya çevrilmiştir. Patto'ya göre nitel bir çalışmada bir araştırmacının aklını kullanarak elinden gelenin en iyisiyle verileri yansız olarak sunumunun dışında kesin bir kural yoktur. Bu noktada da nitel çalışmaların hem en güçlü hem de en zayıf yanını oluşturan araştırmacı faktörü ortaya çıkmaktadır. Görüşmenin güvenilirliği yazıya dökülen görüşmelerin uyuşum yüzdesinin hesaplanmasıyla sağlanmıştır. Uyuşum yüzdesinin hesaplanırken veriler yazıya dökülerek, kodlanmış ve aradan 1 ay geçtikten sonra veriler yeniden kaydedilerek kodlanmıştır. Sonunda her iki metin karşılaştırılarak, kodlar arasındaki uyum %, 92 olarak hesaplanmıştır

---

⁸¹Michael Quinn Patton, *Qualitative Evaluation and Research Methods*, Sage Publication, New York 1990.

3.5.2. Ders Video Görüntüleri

Her ders videoyla kaydedilmiş, dersin bitiminde video görüntüleri dersten sonra çözümlenmiştir.

3.5.3. Araştırmacının Yansıtıcı Günlüğü

Etkinliklere başlamadan bir araştırma günlüğü tutulmuş ve araştırmacının süreç içinde neler düşündüğünü, neden bu kararları aldığını ortaya koymak için kullanılmıştır.

3.5.4. An Hatırlatıcılı Mülakatlar (Stimulated Recall Interview)

Örnekleme seçilen öğrencilerle sürecin sonunda an hatırlatıcılı mülakatlar yapılmıştır. Bu yolla öğrencilerin süreçte 3 noktada neler düşündükleri, neler hissettikleri betimlemeye çalışılmıştır. Bu bulgular video kaydı, gözlem ve mülakat bulgularıyla desteklenerek, veri çeşitlemesine gidilmiştir.

3.5.5. Gözlem

Denzin ve arkadaşları katıksız, nesnel ve bağımsız bir gözlemin var olmayacağını; gözlemcinin etkisinin asla silinemeyeceğini vurgulamıştır⁸². Bu nedenle sınıf içi gözlem formu ön uygulamalarla sınanmış ve içerik ve görünüş açısından da uzman görüşü alınarak gerekli değişiklikler yapılmıştır. Araştırma da ayrıca doğal gözlem ve katılımcı gözlem de uygulanmıştır.(ek2)

3.5.6. Dokümanlar

Okula ait veriler, İlçe Milli Eğitimden alınan veriler ve öğrencilerin rehberlik servisindeki bireysel tanıma formlarıdır.

3.5.7. Öğrenci Ürünleri

Öğrencilerin dersler sırasında ortaya koydukları ürünlerde kullanılmıştır.

---

⁸² Robert Bogdan, *Qualitative Research for Education an Introduction to Theory and Methods*, Pearson Education Group, 4. th edition, Boston 2003, s.83

3.6. Veri Çözümleme Teknikleri

Tüm veriler yazılı hale getirildikten sonra araştırmacı tarafından veri azaltmasına gidilerek, araştırmanın alt problemlerine göre tasnifleştirilmiştir.

Etkinliklere başlamadan önce sosyal bilgiler dersi, “Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri” ünitesinde izlenmiştir. Bu gözlemlerin yapılmasının sebepleri;

1. Öğrencileri sınıf ortamlarında gözlemek ve örnek olayın örnekleme girecek öğrencileri sosyal bilgiler dersi akademik başarıları ve cinsiyetlerine göre seçebilmektir.

2. Öğretmenin sınıfında hangi yöntem, teknik ve ders araç gerecinin kullandığını gözlemektir.

3. Öğrenciler ilk kez kamera ve ses kayıt cihazıyla karşılaşacakları için bunun stresini azaltmaktır.

Gözlemler hem doğal gözlem, hem de yapılandırılmış gözlem teknikleri kullanılarak yapılmıştır. Gözlem için hazırlanan form geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapıldıktan sonra uygulanmıştır.

Araştırma boyunca araştırmacı katılımcı gözlem yapmıştır. Özellikle öğrenciler gözünden sürecin anlaşılmasına çalışıldığı çalışmalarda katılımcı gözlem yapılması araştırma verilerini zenginleştirmektedir. Bu yüzden araştırmacı öğretmenle beraber derslere girmiş, tarihsel mekânda yapılan etkinlikler sırasında öğretmenle beraber öğrencilere yardımcı olmuş, etkinliklerin uygulanmasını sağlamıştır. Böylece araştırmacı örnekleme birebir iletişime girerek dışardan gözleyerek elde edilemeyecek verilere de ulaşmıştır. Bir araştırmada özellikle katılımcıların süreçte ne düşündükleri, ne hissettikleri araştırılmak isteniyorsa araştırmacının katılımcı gözlem yapmasında yarar vardır⁸³.

Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin tarih ve tarihin metodolojisine yönelik görüşlerinin ne olduğunu öğrenmek için açık uçlu sorulardan oluşan bir anket uygulanmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşan anket, uzman görüşü alındıktan sonra 250 ilköğretim 7. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Öğrencilerin ankete verdikleri cevaplar hatırlatıcı olarak odak grup görüşmelerde kullanılmıştır. Öğrencilerin bireysel görüşleri alındıktan sonra odak grup görüşmelerinin

⁸³ Robert Bogdan, *Qualitative Research for Education an Introduction to Theory and Methods*, Pearson Education Group, 4. th edition, Boston 2003, s.83

yapılmasının sebebi, veri çeşitlemesini sağlamak ve öğrencilerin o konuda ne düşündüklerini arkadaşlarıyla birlikte daha rahat paylaşımlarını sağlamaktır⁸⁴.

Süreçte dersler kameraya çekilmiş kamera görüntüleri derslerden hemen sonra çözülmüş ve araştırmacıyla öğretmen tarafından izlenerek yorumlanmıştır.

Öğrencilerle yapılan mülakatlar okulda boş bir derslikte yapılmıştır. Başlangıçta ve sonra yapılan odak grup mülakatlar her oturum için yarım saat sürmüştür, araştırmanın sonunda yapılan mülakatlar ise her öğrenci için yirmi ile otuz dakika arasında tamamlanmıştır. Süreç sonunda 6 öğrenci ile yapılan an hatırlatıcı mülakatlarsa her bir öğrenci için kırk beş dakika sürmüştür. Mülakatlar sırasında ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Her bir mülakat ilk önce el yazısıyla kâğıda geçirilmiş, 15 gün sonra aynı mülakatlar bir kez daha dinlenerek el yazısı düzeltilmiş ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Okulu tanıtmak için okula ait dokümanlardan, okulda tesadüf yolla seçilen üç öğretmenle yapılan mülakattan ve araştırmacının gözlem defterinden yararlanılmıştır.

Öğrenciler hakkındaki kişisel bilgiler, okul rehberlik servisi, sınıf öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri alınarak sağlanmıştır.

Süreç; video ve ses kayıtları, öğrencilerin çalışma yaprakları, 6 öğrenciyle sürece ilişkin yapılan an hatırlatıcı mülakat, sosyal bilgiler öğretmenin sürece ilişkin gözlemleriyle betimlenmiştir

Sürece ilişkin toplanan tüm veriler; ders video kayıtları, mülakatlar, öğretmenin gözlemleri, öğrencilerle yapılan mülakatlar araştırmacı tarafından veri azaltmasına gidilerek kodlanmıştır. Aynı kodlama işlemi araştırmanın bitmesinden iki ay sonra araştırmacı tarafından tekrar kodlanmıştır. Araştırmanın uyum yüzdesi % 92 olarak hesaplanmıştır. Bu değer nitel araştırma için anlamlı bir değerdir⁸⁵.

3.7. Geçerlilik

Araştırma nitel bir araştırma olduğu için evrene genelleme geçerlilik iddiası yoktur. Aynı okulda okuyan, aynı mahallede büyümüş, benzer ilgi alanlarına sahip öğrenciler bile süreçte çok farklı yaşantılar sergilemişlerdir⁸⁶

⁸⁴ Bogdan, a.g.e., s.112.

⁸⁵ Bogdan Robert, a.g.e., s.161.

⁸⁶ Louis Cohen Lawrence Manion Keith Morrison. *Research Methods in Education*, 5. th edition, Roytlenge Flamer Press, London 2000.

3.8. Güvenilirlik

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için şunlar yapılmıştır.

1. Araştırmanın süreci tüm ayrıntısıyla betimlenmiştir.
2. Araştırmada kullanılan malzeme bütün olarak ekte verilmiştir.
3. Araştırmada gözlem, görüşme, öğrenci çalışmaları gibi farklı veri toplama tekniklerinden yararlanılarak veri çeşitlemesi sağlanmıştır.
4. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmeninin gözlemleri araştırmaya farklı bir bakış açısı sağlamıştır.
5. An hatırlatıcı mülakat yapılan 6 öğrenci ile araştırma sonuçları değerlendirilmiş böylece katılımcı teyidi sağlanmıştır.
6. Araştırma bulguları verilirken öğrencilerin çalışma yapıları ve mülakatlarından birebir alıntılar yapılmıştır⁸⁷.

Tablo 3.6
Araştırma Problemine Cevap Aramak İçin Kullanılan Teknikler

Öğrencilerin ve okulun betimlenmesi için →	Gözlem, okula ait dokümanların incelenmesi, öğretmenlerle mülakat, araştırmacının yansıtıcı günlükten yararlanılmıştır.
Öğrencilerin seçimi için →	Yapılandırılmış gözlem ve mülakatlar, öğretmenlerinin görüşü, öğrencilerin daha önceki başarılarından yararlanılmıştır.
Öğrenciler nasıl bir süreç yaşadıklarını betimlemek için →	Video kayıtları, öğretmenin yorumu, yapılandırılmış görüşme, öğrencilerin ürünleri, araştırmacının günlüğü, an hatırlatıcılı mülakatlardan yararlanılmıştır.
Öğrencilerin görüşlerin betimlenmesi için →	Yarı yapılandırılmış mülakatlar, Örnek olay çalışmalarından yararlanılmıştır.

⁸⁷ Filiz Kabapınar, *Kavram Yanılgılarının Ölçülmesinde Kullanılabilecek Bir Ölçeğin Bilgi-Kavrama Düzeyini Ölçmeyi Amaçlayan Ölçekten Farklılıkları*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim, Sayı 35, 2003, s.398-417.

Geoffrey Mills, *Action Research A guide for Teacher Researcher*, 2. th edition, Merrill Prentice Hall, Ohio 2003.

Louis Cohen Lawrence, Manion Keith Morrison, *Research Methods in Education*, 5. th edition, Roytlenge Flamer Press, London 2000.

Bogdan Robert, *Qualitative Research for Education an Introduction to Theory and Methods*, Pearson Education Group, 4. th edition, Boston 2003.

Keith Barton, *Research Methods in Social Studies Education*, Informational Age Press, New York, 2006.

Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 5. baskı, Seçkin yayınları, Ankara 2005.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde öncelikle her iki sınıfta birden ortak yaşanan süreç betimlenecek ve süreç tüm öğrencilerin ortak bulgularıyla değerlendirilecektir. Ardından örnek olay çalışmasının örneklemini oluşturan 6 öğrencinin yaşadığı süreç, derinlemesine betimlenip, değerlendirilip, yorumlanacaktır.

4.1. Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarih”, “Tarihçi” ve “Tarihçilerin Tarih Yazarken Kullandıkları Kanıtlara” İlişkin Görüşleri

Etkinliklerin başında öğrencilerin tarih, tarihçi ve tarihçilerin tarih yazarken kullandıkları kanıtlara ilişkin görüşlerinin ortaya konulmasının sebebi, yapılan pilot çalışmalarda bu görüşlerinin sürece ilişkin görüşlerini etkilediğinin tespit edilmesidir. Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimi giriş bölümünde anlatıldığı gibi tarihin işlenmemiş verileriyle öğrencilerin karşılaşmalarını ve kendi öğrenmelerini küçük sosyal bilimciler gibi çalışarak yapılandırmalarını hedeflemektedir. Bu yüzden öğrencilere etkinliklerin başında “tarihi nasıl tanımlarsınız?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplar Tabloda 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1
Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarih nedir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Kategoriler	Kızlar	Erkekler	Toplam
Genel bilgi verenler	3	11	14
Genel bilgiler ve örnek verenler	5	3	8
Sadece örnek verenler	3	3	6
Yanlış cevap verenler	1	4	5

Tablo 4.2
Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarih Nedir ?” Sorusuna Verdikleri Örnekler

Öğrencilerin tarih nedir? Sorusuna verdikleri örnekler	Kızlar	Erkekler	Toplam
Osmanlılar	1	2	3
Çanakkale Savaşı	2	1	3
Padişahlar	1		1
Atatürk	1		1

Tablo 4.1. incelendiğinde öğrencilerin çoğunun tarihi geçmiş olarak gördükleri anlaşılır. Bu cevap genel bilgi verenler kategorisi içinde kodlanmıştır. Bir kısım öğrenci de “geçmişte yaşanan önemli olaylar Çanakkale Savaşları gibi” cevabını vermiştir. Bu cevap genel bilgi ve örnek verenler kategorisi altında kodlanmıştır. Bir kısım öğrenci ise tarih, “doğal olaylar, peri bacalarının oluşumudur” cevabını vermiştir. Bu cevap da yanlış bilgi verenler kategorisi altında kodlanmıştır.

Öğrencilerin çoğunun tarihin ne olduğu konusunda genel bilgiye sahip oldukları bu tablodan anlaşılmaktadır. Öğrencilerin doğal olaylar, peri bacalarının oluşumu cevabını vermelerinde de o sırada sosyal bilgiler dersinde işledikleri konunun etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilere ikinci soru olarak “tarihçi kimdir?” diye sorulmuştur. İlk bölümde üzerinde durulduğu gibi keşfederek öğrenme temelde öğrencilerin küçük sosyal bilimciler gibi çalışmalarını esas alır. Bu yüzden öğrencilerin tarihçileri kafalarında nasıl gördüklerinin sürece ilişkin görüşlerini etkileyebileceği düşünülmüştür. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.3’de verilmiştir.

Tablo 4.3
Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarihçi Kimdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Kızlar	Erkekler	Toplam
Geçmişte yaşamış önemli kişiler (Atatürk, Edison)	6	12	18
Tarih öğretmeni	3	7	10
Geçersiz cevap verenler	3	2	5

Tablo 4.3 incelendiğinde öğrencilerin hiçbirinin bu soruya doğru cevap vermedikleri görülmüştür. Öğrencilerin çoğu, tarihçi kimdir sorusuna “geçmişte yaşamış önemli kişilerdir” cevabını vermişlerdir. Bu cevap yanlış cevap verenler kategorisi içinde kodlanmıştır. Öğrenciler, tarihçi ile tarih öğretmenini karıştırmaktadırlar. Öğrencilerin “tarih öğretmeni yani Afet Hanım gibi”, “tarih öğretmeni, sosyalci gibi” cevaplar vermelerinde televizyonda izledikleri bir dizinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu da öğrencilerin tarih ve tarihçiler konusunda sadece okullarda öğrendiklerinin etkili olmadığını gösterir. Bunun yanında bazı öğrencilerin “yiğit mert kişiler” cevabını verdikleri görülmüş bunlar geçersiz cevaplar içinde kodlanmıştır. Öğrencilerin özellikle tarihçinin kim olduğu sorusuna verdikleri cevaplarda sosyal bilgiler ders kitaplarındaki tarihsel karakterlerden etkilendikleri düşünülmektedir. Nitekim ders ses kayıtları da bu bulguları doğrular niteliktedir.

(Aşağıda 7/A sınıfına ait ders ses kaydı çözümünden alıntı yer almaktadır. Bu diyalogda Ö1,Ö2, Ö3 farklı öğrencilerin, A araştırmacının yerine kullanılmıştır.)

- Ö1 :Öğretmenim mesela tarihçiler; eskiden yaşamış Edison gibi kişilerdir.
 Ö2 :Ya da Atatürk mesela bir tarihçidir.
 A :Neden böyle düşündünüz?
 Ö1 :Çünkü onlar geçmişte önemli işler yapmışlar insanları kurtarmışlar
 A :Tarihçi olmak için geçmişte yaşamak mı gerekir
 Ö2 :Evet öğretmenim
 Ö3 :Ama şart değil ki bugün de yaşayabilir.
 Ö2 : Ama geçmişte yaşamazsa nasıl yazacak nerden bilecek.

Ders video kayıtları çözümlendiğinde, öğrencilerin tarihçiler hakkında sahip oldukları bir diğer yanlış anlama daha ortaya çıkmıştır. Öğrenciler “tarihçilerin tarih yazabilmeleri için geçmişte yaşamaları gerektiğini” düşünmektedirler. Onlara göre tarih öğrenmenin en iyi yolu geçmişi yaşamış olmaktır. Öğrencilerin böyle düşünmesi onların tarihçileri anlamasını olanaksız hale getirmektedir. Çünkü onlara göre tarih ancak geçmişe gidilerek öğrenilir.

Öğrencilere üçüncü soru olarak “tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?” diye sorulmuştur. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.4 de verilmiştir.

Tablo 4.4
Öğrencilerin Etkinliklerden Önce “Tarih Öğrenirken Hangi Kaynaklara Başvurursunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Kızlar	Erkekler	Toplam
Ansiklopedi	6	8	14
Ders kitabı	2	5	7
Büyükler	1	5	6
İnternet (bilgisayar)	3	3	6

Tablo 4.4 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunun “ansiklopedi” cevabını verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin en çok başvurdukları ikinci öğrenme aracı ise ders kitaplarıdır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplarından arşivler, tarihsel belge ve kanıtlar hakkında fikir sahibi olmadıklarını anlaşılmıştır.

Öğrencilere bu soruyu destekler nitelikte dördüncü soru olarak “tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?” diye sorulmuştur. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.5 de verilmiştir.

Tablo 4.5
Öğrencilerin Etkinliklerin Başında “Tarihçiler Tarih Öğrenirken Hangi Kaynaklara Başvururlar ?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Kızlar	Erkekler	Toplam
Ansiklopediler	5	10	15
Ders kitapları	3	5	8
Öğretmenleri	2	5	7
Büyükler	2	1	3

Tablo 4.5 incelendiğinde üçüncü soruda olduğu gibi, öğrencilerin en çok “ansiklopediler” cevabını verdikleri görülmüştür. Nitekim ders ses kayıtları da bu bulguları doğrular niteliktedir.

(Bu diyalogda Ö1 ve Ö2 farklı öğrenciler, A araştırmacı yerine kullanılmıştır.)

- Ö1 : Onlar ansiklopedilere bakarlar
A : Anlayamadığım bir şey var. Tarihçilerin geçmişte yaşadıklarını söylediğiniz o zaman nasıl ansiklopediye bakacaklar
Ö1 : Şimdi şöyle oluyor. Onlardan öncekiler ansiklopediye böyle her şeyi yazmışlar (eliyle avucunu yazarak) sonra onlara kalmış. Onlar ansiklopediyi yine almışlar birde onlar yazmışlar sonra ataları onların ansiklopediye sonra onlar bir daha ansiklopediyi sonra bir daha
Ö2 : Hayır bence öyle değil. Onlarında öğretmenleri var öğretmenleri onlara her şeyi anlatmıştır zaten. Oradan öğrenirler.

Yukarıdaki diyalogda Ö1'e göre tarih, ansiklopediler yoluyla bilgilerin kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla öğrenilmektedir. Öğrencilerin tarih çalışırken kullandıkları kanıtların ve yöntemin tarih hakkında düşüncelerinin oluşumunda ne kadar etkili olduğu bu örnekten anlaşılmaktadır. Öğrencilerin tarih öğrenirken en çok ansiklopedilere başvurmaları, onları tarihi aktarma yolu olarak ansiklopedileri görmelerine sebep olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğrencilerin kendileri nasıl tarih öğreniyorlarsa tarihçilerin de öyle öğrendiklerini düşündükleri bu soruya verdikleri cevaplardan yola çıkarak söylenebilir. Aslında bu bulgu sosyal bilgiler dersinde öğrencilere bilimsel okuryazarlık öğretilmesinin önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Çünkü öğrenciler tarihi bir sosyal disiplin değil, kuşaktan kuşağa aktarılan nihai bilgiler olarak gördükleri düşünülmektedir.

Levstik, öğrencilerin tarihsel düşünmelerinde müfredatın çok etkili olduğunu söyler. Türkiye'deki sosyal bilgiler müfredatının da etkileri öğrencilerin bu cevaplarına yansımaktadır. Genelde sosyal bilgiler dersinde öğrencilere sosyal bilimlerin ne olduğu, sosyal bilimlerde kullanılan yöntem ve teknikler öğretilmemektedir. Öğrenciler tarih konularında başkaları tarafından ortaya konulmuş nihai bilgilerle karşılaşmaktadırlar. Oysa öğrencilerin keşfetmelerini istiyorsak, onların sosyal bilimcilerin bilgi üretirken geçirdikleri süreci yaşamalarını sağlamamız gerekmektedir.

4.2. Tarihsel Mekânlarda Keşfederek Öğrenme Yoluyla Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğrenciler Nasıl Bir Süreç Yaşamaktadırlar?

Araştırma materyalinin geliştirilmesi başlığı altında hazırlanan etkinlikler yöntem bölümünde anlatılmıştır. Sözü geçen etkinlikler hazırlandıktan sonra pilot çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu sırada etkinliklere katılan her bir öğrencinin farklı bir süreç yaşadığı tespit edilmiştir ama bu bölümde öğrencilerin genel değerlendirilmesi yapılmıştır. Daha sonra çeşitli faktörlere göre seçilen öğrencilerin yaşadıkları süreç örnek olay çalışmalarıyla betimlenmiştir. Sürecin değerlendirilmesi yapılırken, derslerdeki video görüntülerinden, öğrencilerin çalışma yapraklarına verdikleri cevaplardan ve araştırmacının yansıtıcı günlüğünden yararlanılmıştır.

Her bir ders kırk dakikadan oluşmuştur. Dersler okulda ve tarihsel mekânda olmak üzere iki farklı yerde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı öğretmenle birlikte derslere katılmış.

1. DERS: İzmir-Aydın Demiryolunun İlk İstasyonu: “Keşif Başlıyor”

Bu dersin amacı; Öğrencilerin incelenen konu hakkında ne bildiklerini, ne bilmek istediklerini, hangi yolla öğrenmek istediklerini ortaya koymalarını sağlamak ve öğrencileri görülür tarihsel kanıtlarla tanıştırmaktır.

Öğrencilerin ne bildiklerini öğrenmek için KWHL⁸⁸ formu kullanılmıştır. Öğrencilerin bir konuda neler bildikleri yapılandırmacı öğrenme kuramına göre yeni öğrenmelerini de etkileyeceği için önemli olacağı düşünülmektedir.

Öğrencilere etkinliklerin başında “İzmir-Aydın Demiryolu hakkında neler bilmek istersiniz?” diye sorulmuştur. Bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.5’de verilmiştir.

---

⁸⁸ Kwhl: what I know? What I want to know? How I know? What I Learned? Ne biliyorum? Ne bilmek istiyorum? Nasıl öğrenirim? Ne öğrendim? sorularından oluşan bir formdur. Bu yolla öğrencilerin kendi öğrenmelerine ilişkin sorular sormaları, bu sorularına nasıl cevaplar alabileceklerini organize etmeleri, ne öğrendiklerini yansıtıcı düşünmeyle yapılandırmaları hedeflenmektedir.

Tablo 4.6
Öğrencilerin “İzmir-Aydın Demiryolu Hakkında Neler Biliyorsunuz?”
Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Erkekler	Kızlar	Toplam
Hiçbir şey bilmiyorum	10	8	18
“Eski” olduğunu düşünenler	6	3	9
İlk demiryolu olduğunu bilenler	3		3
İlgisiz cevap verenler	2	1	3

Tablo 4.6 incelendiğinde öğrencilerin çoğunun “hiçbir şey bilmiyorum” cevabını verdikleri görülmüştür. Öğrencilerden 3’ü İzmir-Aydın demiryolunun ilk yapılan demiryolu olduğunu, bunu trafik dersinde gördüklerini söylemişlerdir. Bunun yansira öğrencilerin bir kısmının bu garın “en yaşlı”, “en eski gar” olduğunu söylemeleri şaşırtıcıdır. Çünkü ilköğretimin ikinci kademesinde okuyan bu öğrencilerin “yaşlı” ve “eski” kavramlarını birbirinden ayırmaları beklenir. Öğrencilerin hiçbiri daha önce Alsancak Garı’na gitmemiştir, bu da ön öğrenmeleri arasında keskin farklılıklar olmadığını göstermektedir.

Öğrencilerin, etkinliklerin başında İzmir-Aydın Demiryolunun hakkında neler bilmek istersiniz sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7
Öğrencilerin “İzmir- Aydın Demiryolu Hakkında Neler Bilmek İstersiniz?”
Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Erkekler	Kızlar	Toplam
Her şeyi bilmek istiyorum	8	5	13
Demiryollarının tarihi ile ilgili bilgi edinmek isteyenler. Kim “kurmuş” Ne zaman yapılmış	10	5	15
Metro ile karşılaştırma	3	2	5

Tablo 4.7 incelendiğinde, öğrencilerin İzmir-Aydın demiryolu hakkında tarihsel bilgi öğrenmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin “bu konu hakkında bilmem gereken her şeyi bilmek isterim” cevapları her şeyi bilmek isterim

kategorisinde kodlanmıştır. Öğrenciler İzmir-Aydın demiryolunun tarihi konusunda “kim kurmuş”, “ ne zaman kurmuş” sorularını sormuşlardır. Öğrencilerin KWHL formlarında “neden” ve “nasıl” soruları yer almamaktadır. Öğrencilerin bir kısmı ise tren ile metroyu karşılaştırıp aralarındaki farkları öğrenmek istemişlerdir.

Öğrencilere sorulan üçüncü soru “İzmir-Aydın Demiryolu hakkında bu öğrenmek istedikleriniz nasıl öğrenebilirsiniz? olmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8

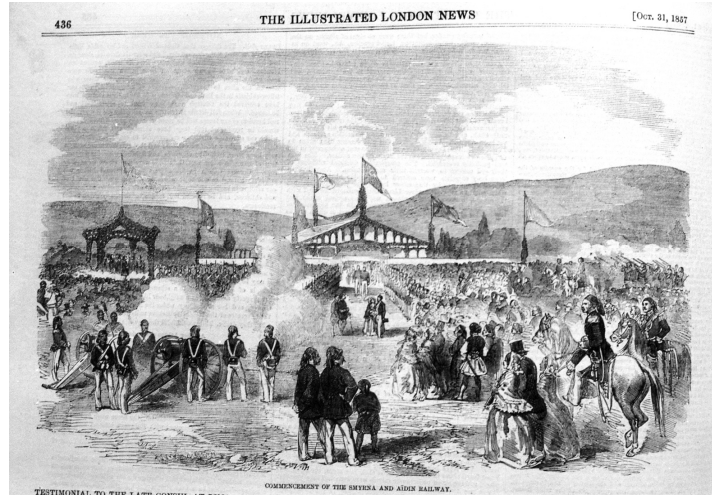
Öğrencilerin “İzmir- Aydın Demiryolu Hakkında Öğrenmek İstediklerinizi Nasıl Öğrenebilirsiniz? Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Öğrenci ifadeleri	Erkekler	Kızlar	Toplam
Oraya gidip oradakilere sorarak	15	8	23
Ansiklopedilerden	5	3	8
Büyüklerime sorarak öğrenebilirim	1	1	2

Tablo 4.8 incelendiğinde öğrencilerin çoğunun “oraya gidip, oradakilere sorarak öğrenebiliriz” cevabını verdikleri görülmüştür. Bir kısmı “ansiklopedilerden” ve bir kısmı da “büyüklerimize sorarak öğrenebiliriz” cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin çoğu tarihsel bilgiyi sözlü yoldan öğrenebileceklerini düşünmektedirler.

Dersin devamında öğrencilerle İzmir-Aydın Demiryolu hakkında hazırlanan etkinliklere başlanmıştır. Burada ilk merak uyandıran soru sorulmuştur. Bunun için öğrenci gruplarına İzmir-Aydın demiryolunun temel atma töreninin The Illustrated London News gazetesinde yayınlanan gravür resmini dağıtılmış, hayal gücüyle çözümlenmeleri sağlamıştır. Bu yolla öğrencilerin farklı tarihsel kanıtlarla, tarihin işlenmemiş verileriyle karşılaşmaları ve konuyu merak etmelerini sağlamak hedeflenmiştir. Öğrenciler ilk önce fotoğrafı çalışma kâğıdı yardımıyla, grup arkadaşlarıyla birlikte çözmüşler, ardından fotoğraf sınıfça değerlendirilmiştir. Aşağıda, etkinlikte kullanılan gravür resmin fotoğrafı ve 7/D sınıfında resmi çözümlerken yaşanan süreci anlatan video görüntüsü çözümüne yer verilmiştir.

Fotoğraf 4.1.
The Illustrated London News Gazetesinde
İzmir-Aydın Demiryolunun Temel Atma Töreni Haberi

(Aşağıdaki diyalogda A araştırmacının Ö1,Ö2,Ö3 ve Ö4 farklı öğrencilerin yerine kullanılmıştır.)

- A : Neler görüyorsunuz fotoğrafta?
 Ö 1 : İnsanlar var, savaş var, savaş yapıyorlar
 A : Başka neler görüyorsunuz?
 Ö 2 : Bizce burada bir düğün yapılıyor.
 A : Hhı ilginç. Neden böyle düşündünüz?
 Ö 2 : Çünkü öğretmenim kadınlar da gelmişler bakın ondan
 A : Olabilir. Sizin grubunuzun fikri ne?
 Ö 3 : Bizce şey öğretmenim. Savaş bitmiş barış anlaşması yapıp kutluyorlar.
 A : Olabilir.
 Ö 1 : Öğretmenim hadi söyleyin hadi!
 Ö 4 : Evet öğretmenim hadi söyleyin!
 A : Belki tek cevabı yoktur, ya da belki bu bir sır, ileride bulacağız.
 Ö 3 : Ben ölürüm meraktan söyleyin.

Yukarıdaki diyalogdan da anlaşıldığı gibi, öğrencilerin çok heyecanlandıkları ve merak etmeye başladıkları gözlenmiştir. Öğrencilerin keşfederek öğrenmeleri isteniyorsa öğrenilecek konu hakkında merak ve belirsizlik hali yaratılmalıdır. Keşfederek öğrenme bir problem çözme sürecidir. Bu yüzden başlangıçta sadece bir doğru cevabı olmayan ya da öğrencilerin doğru cevabını hemen bulamayacakları bir belirsizlik durumu yaratılarak öğrencilerin öğrenilecek konuyu merak etmeleri

sağlanır⁸⁹. Üstteki örnekte özellikle görsel bir tarihsel kanıt olan fotoğrafın, öğrencilerin ilgisinin konuya çekilmesinde etkili olduğu söylenebilir. Öğrenciler tarihin işlenmemiş verileriyle karşı karşıya olduklarında, bakmanın ve düşünmenin zevki, keşfetmenin heyecanı ile birleşir. Anlamak için ele aldığımız kanıt bizim için yeni bir keşif fırsatıdır⁹⁰.

2. DERS: 19. Yüzyılda İzmir’de Ulaşım Nasıldı?

Bu dersin amacı; öğrencilere 19. yüzyılda İzmir’de ulaşımın günümüzden farklı olduğunu kavratmak ve dönem hakkında araştırma sorularının belirlemelerini sağlamaktır. Bu yüzden ilk önce İzmir’de ulaşımın günümüzde nasıl olduğu tartışılmış, ardından 19. yüzyılda İzmir’de ulaşımın nasıl olabileceği, bugünle geçmiş arasındaki farklılık çeşitli tarihsel kanıtlar kullanılarak ortaya konulmuştur.

Öğrencilerin bugünden yola çıkarak geçmişte ulaşımın nasıl olabileceği konusunda hipotezler geliştirmeleri sağlanmıştır. Bu sırada öğrencilerin yanıtlarına doğru veya yanlış şeklinde müdahale edilmemiş, sadece söylediklerini nasıl kanıtlayabilecekleri sorulmuştur. Ardından öğrenciler 19. yüzyılda İzmir ve İzmir’de ulaşım konusundaki hipotezlerine cevaplar bulabilecekleri tarihsel kanıtlar dağıtılmıştır. Öğrenciler bu kanıtlarla gruplar halinde çalışmışlar, öğretmen ve araştırmacı gruplar arasında dolaşarak öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olmuşlardır.

Aşağıda 7/A sınıfında yaşanan sürece ilişkin video kaydı verilmiştir:

(Aşağıdaki diyalogda A araştırmacının Ö1,Ö2,Ö3 ve Ö4 farklı öğrencilerin yerine kullanılmıştır.)

A	: Şimdi size 19. yüzyılda İzmir ve İzmir’de ulaşım ile ilgili bazı kanıtlar vereceğim. Sizlerden istediğim bunları dikkatlice incelemeniz ve ardından şu sorduğumuz sorulara cevaplar aramanız. Ne dersiniz?
Ö1	: Evet öğretmenim.
Ö2	: Neler var elinizde?
A	: Postacılar yanıma.
Ö2	: Ben ben ben postacıyım!

⁸⁹ <http://coe.sdsu.edu/eet/Articles/discoverylearn/index.htm> (son erişim tarihi:25/05/2006).

Elkis, a.g.e., s. 178.

⁹⁰ Eliot Eisner. *Cognition and Curriculum Records*, Teacher College Press, New York 1994, s.35.

(ilk önce çeşitli tarihsel kanıtlarla gruplarında çalışmışlar ardından sınıf tartışması yapılarak sorulara cevaplar aranmıştır.)

- Ö1 : Haritaaaaaaa!
 Ö2 : Define mi bulacağız öğretmenim?
 A : Bakın bakalım, neler bulacaksınız?
 Ö3 : Buca var mı öğretmenim burada?
 A : Bakın bakalım belki vardır.

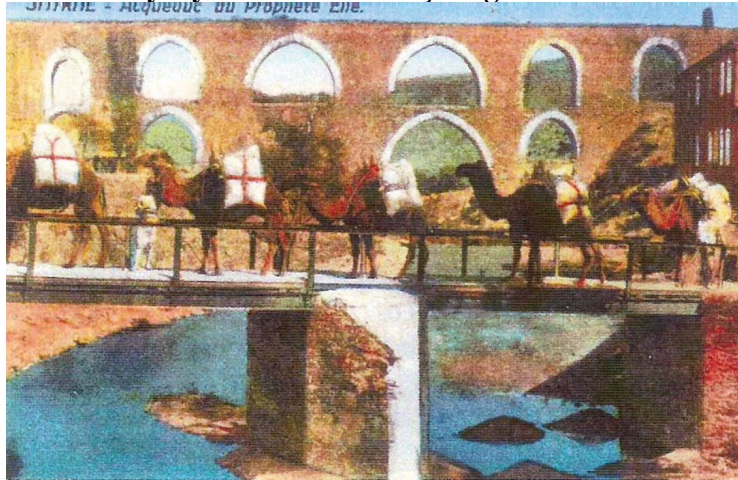
Öğrenciler ders sonuna kadar gruplarında tarihsel kanıtlarla çalışmışlardır. Öğrenciler ilk kez tarihsel kanıtlarla karşı karşıya kaldıklarından heyecanlandıkları gözlenmiştir. Dersin sonunda öğrenci gruplarından 19. yüzyılda İzmir ve İzmir'de ulaşımın nasıl gerçekleştiği konusunda düşüncelerini yazmaları istenmiştir.

3. ve 4. DERS: Neden İzmir? Neden Demiryolu?

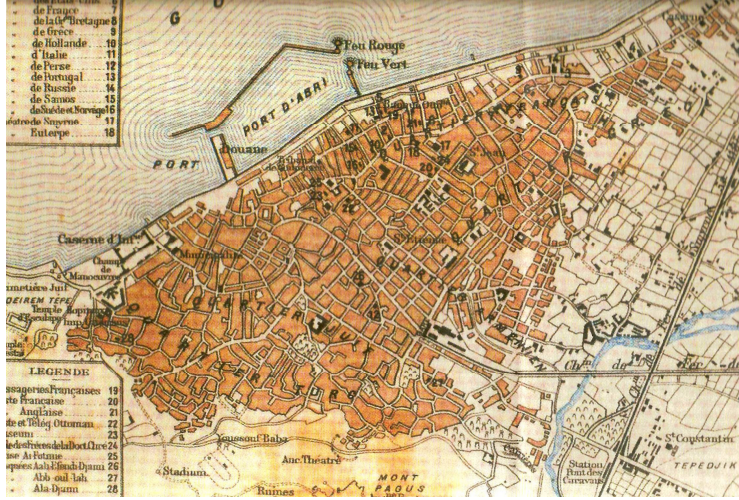
Bu derslerin amacı, öğrencilerin farklı tarihsel kanıtları kullanarak tarihsel olay hakkında çıkarımda bulunmalarını sağlamaktır.

Bu iki derste öğrencilerle İzmir-Aydın demiryolunun neden İzmir'e yapıldığı ve neden demiryolu yapıldığı sorularına cevaplar aranmıştır. Öğrenciler takımlar halinde çeşitli tarihsel kanıtlarla çalışmışlardır. Bu kanıtlardan ve çalışma yapraklarından örnekler aşağıda sunulmuştur.

Fotoğraf 4.2
19. yüzyılda İzmir'de ulaşımı gösteren resim

Fotoğraf 4.3
19. yüzyıl İzmir kent haritası

Fotoğraf 4.4
19. yüzyılda Aydın'da yaşayan birkaç çocuk fotoğrafı

Seçilen tarihsel kanıtlar; harita ve fotoğraflar ile yazılı kanıtlar, tarihinin konuyla ilgili yazdıkları ve matematiksel bir cetveldir. Bu şekilde öğrencilerin gruplarında farklı kanıtlarla çalışarak dönem hakkındaki bilgilerini birbirlerine yardım ederek yapılandırmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Öğrenci gruplarının demiryollarının yapılmasının sonuçlarına ilişkin görüşleri:

“Bizce en güzel sonucu artık ulaşımın daha hızlı ve daha ucuz olmasıdır. Osmanlılar da İngilizler de bundan yararlanmışlardır. Hem böylece Batı Anadolu da zenginleşmiştir.”

(Kardelenler Grubu 7/A)

“ Bizce demiryolunun yapılmasının en önemli sonucu artık ucuz ulaşımın olmasıdır. Osmanlılar da demiryoluyla hızlı asker taşımayı sağlamayı düşündüler.”

(Maviler Grubu 7/A)

“Bizce demiryolları yapılmasının en önemli sonucu, artık Aydın ile İzmir arasında daha hızlı mal taşımacılığının olmasıydı”

(Kanaryalar Grubu 7/D)

Öğrenci gruplarının her biri farklı birinci elden ve ikinci elden tarihsel kanıtları değerlendirdikten sonra yukarıdaki yargılara ulaşmışlardır. Bu yargılar incelendiğinde, öğrencilerin tarihsel bir olayı farklı gözlerden değerlendirebildikleri görülmüştür. Zaten yurtdışında yapılan birçok araştırma bulgusu öğrencilerin ilköğretimin ilk yıllarında bile tarihsel kanıtlarla çalışarak öğrenmelerini yayımlayabildiklerini ortaya koymuştur⁹¹.

5. DERS: İzmir-Aydın Demiryolu'nun Yapılmasının Sonuçlarını Farklı Perspektiflerden Değerlendirme

Öğrenciler bundan önceki derslerde İzmir–Aydın Demiryolu ile ilgili çeşitli tarihsel kanıtları inceleyerek dönem hakkında bilgi edinmişlerdir. Bundan sonraki aşamada empati kurmuşlar.

Öğrenciler bu derste demiryollarının yapılmasının sonuçlarını o dönemde yaşayan bir deve kervancısı ve bir küçük çocuk gözünden tartışmışlardır. Bu yolla öğrencilerin tarihsel bir kişiliğin ne hissettiğini, neler düşündüğünü onun gözünden değerlendirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin tarihsel bir olayı farklı bakışlarla değerlendirmelerini sağlamak bu dersin amacıdır.

⁹¹ Bruce VanSledright, *I don't Remember-The Ideas Are All Jumbled in My Head: 8th Graders Reconstructions of Colonial American History*, Journal of Curriculum and Supervision, 10 (Summer,1995), s. 317–345.

Yosenna Vella, *Promoting Talk During History Lessons, Primary History the Primary Education Journal of the Historical Association*, 40th issue, summer 2005, 25-27.

Denis Shermilt, *Adolescent Ideas About Evidence and Methodology in History* in Christopher Portal, (Ed) *The History Curriculum for Teachers*, The Farmer PresS, London 1987 s. 62-88.

Roselyn Ashby and Peter Lee. *Children's Consents of Empathy and Understanding in History* in Christopher Portal ,(Ed) *The History Curriculum for Teacher*, (London: The Farmer Pres, 1987): 62-88.

Aşağıda öğrencilerin farklı tarihsel karakterlerle kurdukları empati çalışmalarına yer verilmiştir. Bir tarihsel olayın o dönemde yaşayan herkes için aynı sonucu doğurmadığını anlamalarını sağlamak için empati çalışması yapılmıştır.

“Ben o dönemde yaşayan bir deve kervanı sahibi olsaydım çok sevinirdim. Çünkü artık develerle uğraşmaz ben de demiryoluyla taşımacılık yapardım. Hem develer de dinlenirlerdi. Onlar da sıkılmışlar artık bir oraya bir oraya gidip gelmekten. ...”

(7/D erkek öğrenci)

Tarih:15.12.05

Benim adım Ali Aydın'da deve sahibi-
 biyim. Develerle birlikte taşımacılık yapıyo-
 ruz, arkadaşlarımla. Yine bir gün deve-
 lerle taşımacılık yapıyorduk. Çoğu insan
 yürümeyi tercih ediyordu. Çünkü orbra pa-
 ralı geliyordu. Gideceğimiz yeri yanlışlamış-
 tık. Burada adını bilmediğimiz bir şeyle
 karşılaştık. Bunun adı trenli. Aslında bi-
 zim için kötü olmuştu. Çünkü herkes
 demiryolu ile taşımacılığını yapıyordu.
 Develer de anlamış gibiydiler. Yüzlerindeki
 ifade "Oh be kurtulduk artık bu işken-
 ceden" der gibiydi. Artık ben ve arka-
 daşlarımda yürümeyecektik.

(7/A kız öğrenci)

Yukarıda bir kız öğrencinin empati çalışma yaprağından örnek verilmiştir. Öğrenci kendisini Ali isiminde bir erkeğin yerine koymuş ve ilk kez trenle karşılaştığında Ali'nin neler yaşamış olabileceğini hayal etmiştir. Öğrenci çalışma yaprağına özellikle demiryolu yapıldıktan sonraki gelişmeleri yazmıştır. Ayrıca demiryolu yapılmasının sebeplerinden de (ulaşımın maliyetini düşürmek) çalışmasında belirtmiştir. Öğrenciler kendi yaşadıkları şehirde yıllar önce yaşayanlar hakkında kanıtlardan yola çıkarak empati kurmuşlardır. Çünkü onlar bizden çok farklı toplumlardan gelmemektedirler. Biz onlar hakkında elimizdeki delilleri ne

kadar etkili anlamlandırmaya çalışırsak, aramızdaki uzaklık da o kadar azalacaktır⁹². Tarihsel empati, insanların geçmişte hangi durumda, neden öyle davrandıklarını anlamamızı içine alır⁹³. Öğrencilerin özellikle o dönemde yaşayan çocukların yerine kendilerini koymaları ilginç sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

“Ben o dönemde yaşayan bir çocuğum. Onun resmini fotoğrafta gördüm. Üzerimde eski kıyafetler var ama şimdiki ben olsam onları giymem ama belki o zamanki ben olsam belki bu kıyafetler benim için de yenidir. Ben o zamanlarda yaşayan biri olsam İzmir’de at arabalarına binebilirdim birde katırlara ama Aydın’a anca develerle giderdim. O zaman çok uzun sürerdi. Zaten demiryolu yapılmasının bir sebebi böyle uzun sürmesi. Ama demiryolunu İngilizler yapmışlar. Onlarda o zamanlar bizimle birlikte İzmir’de yaşıyorlar. Ticaret yapıyorlar...”

Öğrencinin şimdiki ben ve o zamanki ben diyerek şu anki yaşantısından empati kurduğu kişinin yaşantısını ayırdığı ve onun gözünden dünyayı ve olayları görmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bugünün değerleriyle geçmişi yargılamamak gerektiği tarihçilerin özellikle dikkat etmeleri gereken bir husustur⁹⁴. Öğrenciye bu konuda herhangi bir eğitim verilmemesine rağmen kendisi böyle bir empati kurması oldukça ilgi çekicidir. Böylece empatinin, insanların duyguları ve düşünceleriyle dünyayı nasıl gördükleri ve sonuçta nasıl davrandıklarını anlamamıza yardımcı olduğu⁹⁵ bir kez daha gözlenmiştir.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde özellikle tarihsel kanıtları tarihsel hayal gücü ve tarihsel empatiyi kullanarak değerlendirmeleri, onların problem çözme kapasitesini ve yaratıcı düşüncelerini artırır. Bu yolla öğrenciler şunları gerçekleştirebilmektedirler:

1. Farklı bakış açılarından düşünebilmek,
2. Geçmiş hakkında farklı görüşleri karşılaştırabilmek,
3. Bir olay karşısında alternatifleri değerlendirebilmek,
4. Yaşanmakta olan bir olayı tanımlayabilmek ve sonuçların önemi üzerinde düşünebilmek.

Bunlar sosyal bilgiler öğretiminin önemli amaçları arasında yer almaktadır. Tarihsel hayal gücü ve tarihsel empati öğrencilerin tarihsel anlamaları için de

⁹² Kammen, a.g.e., s.84.

⁹³ Yeager, Foster, a.g.e., s.1-7.

⁹⁴ Özbaran, a.g.e., s.32.

⁹⁵ Barton, a.g.e., s.85.

önemlidir. Çünkü geçmişte yaşayan insanların hakkında o zamanı göze alarak değerlendirme yapmak, öğrencilerin deliller kullanarak tarihsel anlamalarını kolaylaştırır. Zaman mekân ve perspektif açıdan öğrencilerin tarihin içine girmeleri sağlanmış olur.

6. DERS: Demiryollarının Yapılmasından Kim Yararlandı? Tarihçiler Ne demiş Ben Ne Derim?

Öğrenciler bundan önceki derslerde tarihçilerin demiryolları tarihi ile ilgili yazdıkları metinlerle karşılaşmışlardı ama bu dersin amacı öğrencilerin kendilerinin tarihsel kanıtlarla çalıştıktan sonra elde ettikleri tarihsel bilgiyle tarihçilerin elde ettiklerini karşılaştırmalarını sağlamaktır.

Bu yolla öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinden; tarihsel bir olayın kanıtlara dayandırılarak farklı yorumlanabileceğinin kavratılması sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat bu derste, her iki sınıfta da öğrencilerin tarihçilerin yazdıklarını okumaktan hoşlanmadıkları gözlenmiştir. Öğrenciler tarihçilerin yazdıklarını değil, çalışma sırasında yapılan etkinliklerdeki gibi tarihsel kanıtlarla kendileri çalışmak istemişlerdir. Aşağıda aynı tarihsel olay hakkında tarihçilerin farklı sonuçlara ulaştıklarını okuyan 7/A sınıfı öğrencilerin sınıf içi video kaydına yansıyan tepkileri verilmiştir:

(Diyalogda A araştırmacı, Ö1 ve Ö2 farklı öğrenciler yerine kullanılmıştır)

- Ö 1 : Bence bunların kafaları karışmış
 A : Sence farklı sonuçlara varmaları mümkün değil mi?
 Ö1 : Olabilir. Biri ansiklopediden bakmıştır, biri bilenlere sormuştur biri de gidip kendi araştırmıştır.
 A : Başka fikri olan var mı?
 Ö2 : Öğretmenleri farklı farklı söylemiş olabilir.
 (Sınıfta gürültü olur.)

.....

Öğrencilerin hiçbirinin, bir tarihsel olayın farklı sonuçları olabileceğini, tarihçilerin aynı kanıtları kullanarak farklı sonuçlara varabileceklerini fark edemedikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin tarih ve tarihçilerin kullandıkları yöntemle ilişkin görüşlerinin süreci nasıl etkilediği bu örnekte anlaşılmaktadır. Keşfederek öğrenme yoluyla öğrencilere sosyal bilgiler öğretmek, sosyal bilimleri

nihai ve değiştirilmez bilgiler olarak görmeleri yerine onların bilgi üretme sürecine katılmaları eleştirel düşünmelerinin de artmasında sebep olabilir⁹⁶.

Tarihsel Mekânın Yerinde İncelenmesi

16 /12/ 2005 tarihinde 7/A ve 7/D sınıflarıyla Kemer İstasyonu, Alsancak Garı, Demiryolları Müzesi, Atatürk Özel Vagonu'na gezi düzenlenmiştir. Bu gezi için İlçe Milli Eğitimden izin alınmıştır. Sosyal bilgiler öğretmeni, araştırmacı ile birlikte gezi eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde düzenlemiştir.

İlk Durak: Kemer İstasyonu

İlk durak olarak Kemer İstasyonu'nun seçilmesinin sebebi; birinci derste öğrencilere sorulan merak uyandırıcı sorunun cevabını bulmalarını sağlamaktır. Öğrenci gruplarına Fotoğraf 4.1 tekrar dağıtılır. Kemer İstasyonu'na gelindiğinde 7/D sınıfında şöyle bir diyalog yaşanmıştır.

- Ö1 : Neresi burası?
 Ö2 : Gar burası mı ?
 A :Yok değil, ama siz buranın resmini daha önce gördünüz.
 Bir düşünün bakalım neresi olabilir?
 Ö3 : Şeylerin evi mi deve kervancılarının?
 Ö2 : Yok ya! Şey burası şey.
 Ö 4 : Kemer istasyonu.
 A : Evet kemer istasyonu. İlk dersi hatırlıyor musunuz?
 Ö1 : O savaş resmi mi savaş burada mı oldu?
 A : Savaş resmi mi demiştik?
 ....
 A :Arkadaşlar aslında burası İzmir-Aydın demiryolunun ilk istasyonu . O size verdiğim resimde hatırlıyor musunuz bir gazete haberi vardı, ilk derste bir resimle çalışmıştık hatırlıyor musunuz?
 Ö 2 : Evet
 A : Bu bilgiye biz de yeni ulaştık. İngilizce bir kaynak daha önce hiç araştıran olmamış ama şimdi biliyoruz ki ilk temel Kemer İstasyonuna atılmış.

Böylece öğrencilerin yeni kanıtlar bulunduğunda tarihsel bir bilginin değişebileceği fark ettirilmeye çalışılmıştır. Daha sonra Alsancak Garı'na geçilmiştir.

⁹⁶ Crever Kathleen, *Using Internet Primary Sources to Teach Critical Thinking Skills in History*, Greenwood Publishing Group, London 1999.

İkinci Durak: Alsancak Garı

Alsancak Garı'nda etkinlikler 3 basamaklı olarak gerçekleştirilmiştir. Etkinlikler sırasında öğrenciler takımlar halinde çalışmıştır.

1. Buca İstasyonu: Öğrenci gruplarına ilk önce 19. yüzyılda Buca İstasyonu'nu gösteren bir fotoğraf verilmiştir ve bu fotoğraftaki yeri bulmaları istenmiştir. Aşağıda 7/D sınıfının yaşadığı süreci betimleyen bir video kaydı verilmiştir.

(Aşağıdaki diyalogda A araştırmacının Ö1,Ö2,Ö3,Ö4 ve Ö5 farklı öğrencilerin yerine kullanılmıştır.)

- Ö1 : Buldum buldum buldum! İşte resimdeki yer burası
A : Evet arkadaşınız haklı. Orası !
A : Sizce bu bina ne amaçla yapılmış olabilir?
Ö2 : Ev.
Ö3 : Lojman
Ö 4 : Ev.
A : Bence etrafınıza dikkatli bakarsanız bulabileceksiniz?
Ö3 : Saatli kule burası.
A : Saatli kule neden buraya yapılmış olabilir?
Ö2 : İnsanlar saate baksınlar diye.
A : Ama bakın gar orada. İnsanlar buradan orayı nasıl görsünler? Hadi şimdi gruplarınızla dağılın ve neden burada bu saatli kule var delil arayın bakalım.
Ö 3 : Biz buluruz hadi koşun!
...
Ö5 : Bulduk, bulduk.
Ö 3 : Ne buldun ne?
A : Tamam. Arkadaşınızı dinleyelim.
Ö : Buradan eskiden tren geçiyormuş, işte bakın şurada raylar var.
Ö2 : Ana valla!
A : Çok güzel eskiden buradan tren geçiyormuş ama bakın gar orda tren geçse de neden saatli kule sizce burada?
Ö4 : Burası eskiden gardı belki.
...

Öğrencilerin etraflarına dikkatlice bakmaları, tarihsel yapıyı analiz ve sentez yaparak değerlendirebilecekleri, sebep-sonuç ilişkisi kurabilecekleri mekândaki süreklilik ve değişmiş keşfedecekleri etkinlikler yapılmıştır.

Aşağıda 7/A sınıfı öğrencileriyle Alsancak Garı'nda yapılan etkinlik sırasında çekilen video kaydı çözümünden bir bölüm verilmiştir.

(Aşağıdaki diyalogda A araştırmacının Ö1,Ö2,Ö3 farklı öğrencilerin yerine kullanılmıştır.)

- A : Sizce bu gar 19. yy da nasıl ısıtılıyordu?
 Ö1 : Sobayla
 A :Arkadaşlar işte buradayız. Kanıtlar bulmanız lazım düşüncelerinizi ispatlayabilmeniz için. Hadi daha dikkatli bakın
 Ö 2 :Bu çok eğlenceli dedektif gibi. Evet dedektif gibi.
 A :Yeni bir kanıt ve fikir var mı?
 Ö 3 :Öğretmenim öğretmenim! Ben buldum burada şömineler olabilir.
 A :Neden böyle düşündün?
 Ö3 :Çünkü baca yok, şuralarda şömine konabilir.
 ....

Öğrencilerin Alsancak Garı'nın içinde çalışırken çok heyecanlandıkları gözlenmiştir. Örneğin yukarıdaki diyalogda Ö2'nin kendini "dedektif" gibi görmesi. Öğrencilerin tarihsel mekânda deliller araması, onların sürece katılımlarını arttırmıştır. Okulda derslere katılmayan öğrencilerin tarihsel mekânda sorular sorması, merak etmesi, öğrencilerin tarihin mutfağına çekilmelerinin sebebi olabilir. Tarihsel mekânlar ve müzelerde öğrenciler, alternatif öğrenme yolları ile karşılaşarak, maddi kanıt ile aktif biçimde çalışma fırsatı bulurlar. Bu mekânlarda, soyut tarihi somut ifadelerle dönüştürürler⁹⁷. Öğrenci müzeye girdiğinde, somut şeylerle tanışmanın, yeni bir mekâna gelmenin, yeni bir şeyler görmenin, nadir olana bakmanın verdiği heyecanı yaşayacaktır. Sergiledikleri nesnelere merak duygusunu, yaratıcılığı ve eleştirel düşünmeyi harekete geçirir⁹⁸.

Üçüncü Durak: Demiryolları Müzesi

Öğrenciler müzeye ilk girdiklerinde 10 dakika kendi başlarına keşfe çıkmışlardır, daha sonra buharlı tren maketinin önünde toplanmışlar ve onlara problem çözme durumuyla buharlı trenin nasıl çalıştığı keşfettirilmiştir.

Müzedeki ikinci etkinlik için öğrenciler gruplarındaki arkadaşlarıyla birlikte 19. yüzyılda demiryollarında çalışanların kullandıkları aletlerden, onların işleri, özellikleri, hayatları hakkında hayal gücü ve empati etkinlikleri yapmışlardır. Her

⁹⁷ Levy, a.g.e., s.38.

⁹⁸ Papajani, a.g.e., s.59.

grup kendi işini tamamladıktan sonra birbirlerine rol oynama yoluyla keşfettiklerini anlatmışlardır.

“Ben bir yol işçisiyim. Sabahtan akşama kadar çalışıyorum. Çok yoruluyorum. Ben bir Türk’üm ama patronum bir İngiliz. Çünkü demiryollarını onlar yaptılar. Ben de onların yanında çalışıyorum. İşim zor ama iyi para kazanıyorum. İşimi seviyorum. Bir çocuğum var. Sabah erkenden kalkıyorum, işime geliyorum. Bu aletleri kullanıp yol yapıyoruz...” (7/D, erkek öğrenci)

(Aşağıda italik karakterle yazılan bölümler öğrencilere dağıtılan çalışma kâğıtlarında yer alan sorulardır. Öğrencilerin ifadeleri ile karışmaları için italik karakterde yazılmışlardır)

“Benim çalıştığım İzmir –Aydın demiryolu şirketini;

İngilizler yapmıştır. 1856 yılında yapımına başlandı ve 1866’da son buldu. Ulaşımına girdi. Bu demiryolundan birçok devlet yararlandı. Osmanlılar asker taşıdı. İngilizler ise tüccarlar yararlandı. Bu demiryolunun İzmir-Aydın arasında yapılmasının nedeni İzmir’de birçok ham madde bulunmasıydı. Bu nedenle tarihi bir gardır.

Benim Burada görevim: Yolcuları güvenli şekilde yerine ulaştırmaktır. Size kısaca işyerimde bir gün boyunca neler yaptığımı anlatayım. Yolcularımı İzmir-Aydın arasında güvenli bir şekilde götürmeye çalışıyorum. Çayımı, kahvemi içerek dinleniyorum. Kimseyle fazla muhabbet etmiyorum. Benim günüm böyle geçiyor.

Size biraz ailemden bahsedeyim: Babam da eskiden makinistti. 32 yaşında başlayıp 54 yaşına kadar 22 yıl demiryollarında çalışmış. Bir erkek çocuğum ve 2 kızım var. Karım Türk aramız çok iyi.” (7/A kız öğrenci)

Benim çalıştığım İzmir-Aydın demiryolu şirketi;

İngilizler tarafından 1856 yılında yapılmaya başlanmıştır. 10 yıl sonra ulaşımına açılmıştır. Deve kervanlarıyla iş yapıp çalışan insanlar zorlanıyorlardı ve bunun sonucunda demiryolunu yapmaya karar verdiler.

Benim burada görevim: Hareket memurluğu.

Hareket memuru olan kişinin diskin her şeyini bilmesi gerekir. Diski doğru yerde doğru şekilde tutmalıdır.

Size kısaca iş yerimde bir gün boyunca neler yaptığımı anlatayım; işe gittiğimde telgraf ile trenin buradan kalktığını söylerim. Hareket görevini herkes iyi yapamaz tren geldiğinde disk ile kırmızı işareti gösterince tren durur. Tren kalkacağı zaman yeşil işareti göstererek trenin gitmesini beklerim.

Sizlere birazda ailemden bahsedeyim. Ailem çok iyi insanlardır. İki çocuğum var. Birinin adı Tom 7 yaşında. 12 yaşında olan kızımın adı Juliet ve karımın adı Marg. Benim adım Song.

Size iş sırasında başımdan geçen ilginç bir olayı anlatayım. Ben İzmir’e ilk geldiğimde Türkçe bilmiyordum. Gara gelen yolcular bana bazen trenin saatini soruyorlardı. Ben o zamanlar 3’ü 8 sanıyordum. Gelenlere hep 8 dedim. Aslında tren 3’deymiş. Benim yüzümden yolda kaldılar. (7/A erkek öğrenci)

Öğrenciler müzede, 19. yüzyılda demiryollarında çalışan yol işçileri, makinistler, kondüktörler ve hareket memurlarının ile onların kullandıkları aletleri

inceleyerek empati kurmuşlardır. Bu dönemde demiryollarında ateşçiler ve yol işçileri dışında çoğunlukla İngilizler çalışmaktaydı. Bu sebeple öğrenciler kendilerine yabancı isimler seçmişlerdir.

Dördüncü Durak: Atatürk Özel Vagonu

Öğrenciler için tarihsel mekânda hazırlanan etkinlikler Atatürk Özel Vagonu'nda son bulmaktadır. Öğrenciler, müzede 19. yüzyılda demiryolcuların kullandıkları nesnelere inceledikten sonra okunabilir bölüme geçmişlerdir. Burada İzmir'de demiryollarının ilk kurulduğu günden başlayıp 1930'lu yıllarda millileştirilmesine kadar geçen zamanı incelemiştir. Bu noktada Mustafa Kemal Atatürk'ün İzmir-Aydın Demiryolunun millileştirilmesinden sonra Alsancak Garı ziyaretini gösteren bir fotoğraf yer almaktadır. Müzede bu fotoğraf incelendikten sonra, Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğrafı çekildiği vagona doğru hareket edilmiştir.

Vagona girmeden öğrencilere içeride neler görmeyi umdukları sorulmuştur. Vagonun içinde öğrencilerle demiryollarının amblemi olan “uçan tekerleği çözümlenme” etkinliği yapılmıştır. Etkinlik sonunda öğrencilerle 10. yıl marşı söylenmiştir. Tarihsel mekânda yapılan etkinlikler böylece sona ermiştir.

7. Ders: Gazete Haberi Yazma

Öğrencilerle geziden sonra, son olarak okulda gazete haberi yazma etkinliği yapılmıştır. Bu etkinliğin yapılmasında amaç; öğrencilerin öğrendiklerini farklı bir formda sunmalarını sağlamaktır. Öğrencilerden, yapılan tüm etkinliklerde onları en çok etkileyen bir anın ya da bir olayın haberini İzmir'in Sesi Gazetesi'ne yazmaları istenmiştir. Bu yolla, öğrencilerin gözünden neyin önemli olduğu anlaşılmasına çalışılmıştır. Öğrencilerin gazete haberine seçtikleri konular Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9
Öğrencilerin Gazete Haberi Olarak Seçtikleri Konular

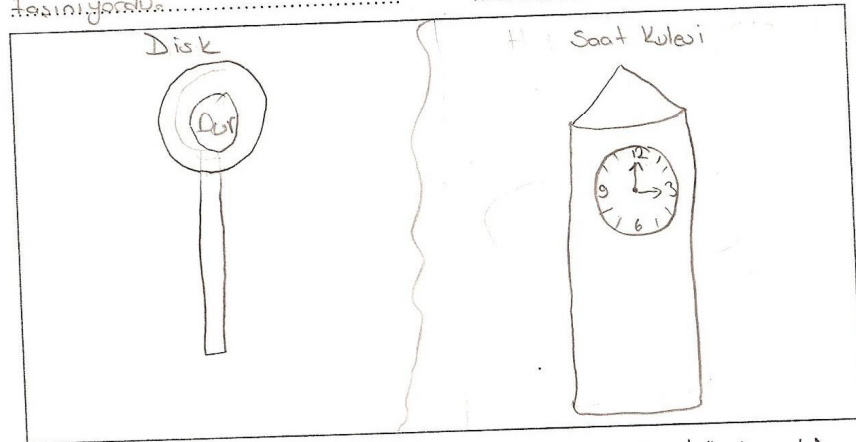
Yazılan Haberin Konusu	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam
Alsancak Garı'nın yerinin değişmesi	3	4	7
Deve kervancılarının grev yapması	8	15	23
Demiryollarında 19. yüzyılda çalışanlar	1	2	3

71A 778

İzmir'in sesi gazetesi

İzmir Aydın demir yoluna
1866 yılında ilk kez
Kemer istasyonunun
kurulmuştur.
Bu demir yolunun
yapımı 10 yıl içinde
bitmiştir.
Bu tren yolu hem Osmanlı
devleti hem de İngiliz
tüccarların işine yaradı.
Osmanlı devleti Akdeniz
taşımacılığında treni kullanı-
lıdır. İngiliz tüccarlar
ticaret amaçlı kullanmışlardır.
Demir yolunun yapımı
ticaretin gelişmesine ve
teknolojinin ilerlemesine
sebebi olmuştur.
Tren yolunun yapımından
önce kervanlar ile mal
taşıma yapılır.

Kervan sahipleri işlerini
kaybetmesi korkusundan
grev yapmışlardır.
Gazi
Ben ufuk ilköğretim okulund
71A sınıfındaki Samet Akar
Ben öğretmenim ve
Sağal Bilgiler öğretmenim.
Absentek gününe demir yolu
müzesine daha sonra da
Atatürk'ün bael yagannu
gittik ilk demir yolunun
yapımından itibaren belain
değiştiğine görmek amaçlı
geziye gittik. Teknolojinin
gelişimini gördük.
Demir yollarında çalışan
insanların
Organizasyon hareketi mensupları,
Atatürkçülerin demir yolunda
çalışan işçileri hayatları
öğrendik.

çizim kula kile

Tablo 4.9 incelendiğinde, öğrencilerin özellikle deve kervancılarının grev yapmalarını konu alan gazete haberi yazdıkları görülmüştür. Öğrenciler için deve kervancılarını grev yaptıklarını öğrenmek, şaşırtıcı bir bilgi olmuştur. Neden böyle düşündükleri öğrencilerle süreç sonunda yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlarda ortaya çıkmıştır. Bu mülakatların sonuçları ileriki bölümlerde verilecektir.

8. Ders: Neler Öğrendim?

En son derste öğrencilerden KWHL formunun ne öğrendim bölümünü doldurmaları istenir. Tablo 4.10’da öğrencilerin cevapları belirtilmiştir.

Tablo 4.10
Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Neler Öğrendim?”
Sorusuna verdikleri cevaplar

Öğrenci ifadeleri	Kızlar	Erkekler	Toplam
Deve kervancılarının grev yaptıklarını öğrendim	10	22	32
İlk demiryolu olduğunu öğrendim	10	22	32
İngilizler tarafından yapıldığını öğrendim	11	20	31
Daha önce ulaşımın develerle yapıldığını öğrendim	10	22	32
Alsancak garının yerinin değiştiğini öğrendim	8	20	28
Deve kervancılarıyla anlaşıldığını ve onların da işlerini kaybetmediklerini öğrendim	10	15	25
Demiryolunda çalışanları öğrendim	8	10	18
Demiryollarında çalışanların hayatlarını öğrendim	5	15	20
Osmanlıların işine yaradığını öğrendim	5	12	17
Alsancak garının eski haliyle yeni halini öğrendim	7	9	16
Alsancak Garı’nın tarihi biri yer olduğunu öğrendim	5	10	15
Demiryolu yapıldıktan sonra hayatın değiştiğini öğrendim	5	5	10
Yabancılar yaşıyormuş onları öğrendim	2	5	7
Demiryollarının yapılmasından hem İngilizlerin hem de Osmanlıların yararlandığını öğrendim	2	5	7
Bugün hala kullanıldığını öğrendim	2	5	7
Demiryolunun yapılmasının oranın Coğrafyasının etkili olduğunu öğrendim	3	5	8

Tablo 4.10 incelendiğinde, öğrencilerin en çok, “İngilizler tarafından yapıldığını öğrendim” ve “Deve kervancılarının grev yaptıklarını öğrendim” cevaplarını verdikleri görülmüştür. Öğrenciler için özellikle deve kervancılarının grev yaptıklarını öğrenmek ilgilerini çektiği gözlenmiştir.

4.3. Etkinliklerin Sonunda Öğrencilerin Tarih, Tarihçi ve Tarihçilerin Tarih Yazarken Kullandıkları Kamtlara İlişkin Görüşleri

Öğrenciler hazırlanan etkinliklere katıldıktan sonra, başlangıçta sorulan sorular tekrar öğrencilere sorulmuştur. Bu sorulardan ilki “Tarih nedir?”dir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar tablo 4.11’ de verilmiştir.

Tablo 4.11
Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Tarih Nedir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Kızlar	Erkekler	Toplam
Genel bilgi verenler	3	9	12
Genel bilgiler ve örnek verenler	4	4	8
Sadece örnek verenler	1	6	7
Geçersiz cevap verenler	4	2	6

Tablo 4.12
Öğrencilerin “Tarih Nedir?” Sorusuna Verdikleri Örnekler

	Kızlar	Erkekler	Toplam
Osmanlılar	1	4	5
Deve kervancıları	3	5	2
Padişahlar	1	1	2

Tablo 4.11 ve 4.12 incelendiğinde, etkinliklerin sonunda öğrencilere “tarihi nasıl tanımlarsınız?” diye sorulduğunda cevaplarında büyük bir değişiklik olmadığı görülmüştür. Sadece bir kız öğrenci “tarih geçmiştir mesela geçmişten kalan insanların neler kullandıkları, nasıl yaşadıkları” cevabını vermiştir. Örnek olay çalışmalarında özellikle öğrencilerin bir olayın tarihin konusu olup olmadığına ya da

tarihin ne olduğu sorusuna ders kitaplarını düşünerek cevap verdikleri görülmüştür. Yani öğrencilere göre, bir bilgi sosyal bilgiler ders kitabında anlatılıyorsa tarihtir.

Öğrencilere ikinci olarak “tarihçi kimdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.13
Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Tarihçi Kimdir ?” Sorusuna
Verdikleri Cevaplar

Tarihçi kimdir?	Kızlar	Erkekler	Toplam
Ali Akyıldız’dır.	6	10	16
Geçmiş araştıran kişilerdir	2	3	5
Yanlış bilgi verenler Tarih öğretmeni	2	7	9
Geçmişte yaşamış önemli kişilerdir	2	1	3

Tablo 4.13 incelendiğinde öğrencilerin çoğunun “tarihçi kimdir” sorusuna “Ali Akyıldız” cevabını verdikleri görülmüştür. Etkinlikler sırasında “tarihçiler ne der, ben ne derim?” adlı derste öğrencilere tarihçilerin çeşitli dönemlerde “demiryollarının yapılmasından kim yararlandı?” sorusuna verdikleri cevapları incelemişlerdir. Öğrenciler bu noktada tarihçilerin her birinin düşüncelerini analiz etmişlerdir.

Öğrencilere yöneltilen bir diğer soru “tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?” olmuştur. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.14’te verilmiştir.

Tablo 4.14
Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Tarih Öğrenirken Hangi Kaynaklara Başvurursunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?	Kızlar	Erkekler	Toplam
Ansiklopedi	4	6	10
Ders kitabı	2	3	5
Büyükler	1	5	6
İnternet (bilgisayar)	3	3	6
Eski haritalar, eski fotoğraflar	1	2	3
Eski gazete ve dergilerden	1	2	3

Tablo 4.15
Öğrencilerin Etkinliklerin Sonunda “Tarihçiler Tarih Öğrenirken Hangi Kaynaklara Başvururlar ?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Kızlar	Erkekler	Toplam
Ansiklopediler	5	10	15
Ders kitapları	3	5	8
Eski haritalar, eski fotoğraflar	2	1	3
Büyükler	1	3	4
Eski gazete ve dergilerden	1	2	3

Tablo 4.13 ve 4.14 incelendiğinde, öğrenciler etkinliklerin sonunda da tarih öğrenmek için ilk başvuracakları kaynağı ansiklopediler olarak belirtmektedirler. Öğrenciler hala kendileri nasıl tarih öğreniyorlarsa, tarihçilerin de öyle öğrendiklerini düşünmektedirler. Etkinlikler sonunda öğrencilerin bazıları “eski haritalar, eski fotoğraflardan da tarih öğrenilebilir” cevabını vermişlerdir. Tarih öğrenebilecekleri en son kaynak olarak da, eski gazete ve dergileri görmekteyiz. Eski haritalar, eski fotoğraflar, eski gazete ve dergiler cevapları, etkinlilerde kullanılan tarihsel kanıtların öğrencilerin tarihin işlenmemiş verileri olarak ilgilerini çektiğini göstermektedir.

4.4. Öğrencilerin Yaşadıkları Sürece İlişkin Görüşleri

Tüm öğrencilerle etkinliklerin sonunda yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Bu mülakatların sonuçları örnek olayların sonuçlarını destekler durumdadır.

Öğrencilere ilk olarak “neler yaptık, ilk aklınıza geleni söyler misin?” diye sorulmuştur. Öğrencilerin bütün etkinlikler içinde ilk akıllarına gelenin ne olduğunu sormak, onlar için anlamlı olan bilginin ne olduğunu anlamak içindi. Bu tip sorular özellikle müze ziyaretleri sonrasında Falk ve Dierking’in sordukları sorularla benzerlik göstermektedir⁹⁹.

Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.15’de verilmiştir.

Tablo 4.16
Öğrencilerin “Neler Yaptık?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Öğrenci ifadeleri	Kızlar	Yüzde	Erkekler	Yüzde	Toplam	Yüzde
“Birilerinin yerine kendimizi koyduk. Mesele yol işçisi, deve kervancısı”	8	%66	4	%19	12	%36
“Gara gittik orada eski haliyle yeni halini karşılaştırdık”	2	%16				%6
“Demiryollarını İngilizlerin yaptığını öğrendik”	1	%8.3				%3
“Deve kervancılarının grev yaptıklarını okuduk”	1	%8.3	2	%9.5	3	%9
“Buharlı trenin nasıl çalıştığını müzede çalıştık”			15	%71	15	%45

Tablo 4.16 incelendiğinde, kız öğrencilerin empati etkinlikleri üzerinde yoğunlaştığını, erkek öğrencilerin ise “buharlı trenin nasıl çalıştığını müzede öğrendik” cevabını üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu cinsiyet farkının erkek öğrencilerin arabalarla mekanikle uğraşmaları etkili olabileceği düşünülmektedir. Kızlarla erkeklerin “ne yaptık?” sorusuna verdikleri cevaplar farklılık

⁹⁹ John Falk ., Lynn Dierking, Learning From Museums (Visitors Experiences and the Making of Meaning), AltaMira Press, Oxford 2000.

göstermektedir. Müzeler ve tarihsel mekânlardaki öğrenmeler öğrencilerin farklı öğrenme stilleri ve ilgi alanlarına hitap eden etkinlikler sunabilmektedir. Her öğrenci kendine uygun etkinliğe katılabilmektedir.

Öğrencilere sorulan ikinci soru “bu yaptığımız çalışmada en çok hoşunuza giden etkinlik oldu mu? Olduysa nedir?” olmuştur. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17
Öğrencilerin “En Çok Hoşunuza Giden Etkinlik Neydi?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Kızlar	Yüzde	Erkekler	Yüzde	Toplam	Yüzde
“Gazete haberi yazmak”	1	%8.3			1	%3
“Çocukların yerine kendimiz koymak”	5	%41.6			5	%15.15
“Yabancıların yerine kendimiz koymak”	2	16.6	4	%19	6	%18
“Atatürk Vagonuna gitmek”	3	%25	6	%28	9	%27.2
“Hareket memuru olmak”			4	%19	4	%12
“Deve kervanı sahiplerinin grev yapmaları”			3	%9,5	3	%9
“Eski resimlerle çalışmak”			2	%9.5	2	%6

Tablo 4.8 incelendiğinde, soruya kız öğrencilerin en çok “çocukların yerine kendimiz koymak” demelerine rağmen, erkek öğrencilerin “Atatürk vagonuna gitmek” cevabını verdikleri görülmüştür. Bu soruya verdikleri cevapların nedenler, öğrencilerin neden sorusuna verdikleri cevaplarda saklıdır. Aşağıda öğrencilerin bu cevapları verilmiştir.

“Çocukların yerine kendimi koyduğum zaman onları düşünmeye başladım. Daha önce böyle benim gibi çocuklarında da olabileceği hiç aklıma gelmemişti doruyu söylemek gerekirse. Heyecanlandım.” (7/D kız öğrenci)

“Çocukları düşünmek çok güzeldi. Yani onlar çok zaman önce yaşamışlar. Onlar ilk kez treni gördüklerinde çok korkmuşlardır. Kocaman bir tren dumanlar çıkarıyor.”

Öğrenciler genellikle okul kitaplarında önemli insanların tarihleriyle karşılaşmaktadırlar¹⁰⁰. Bu etkinlikte o dönemde kendi yaşadıklarının yerine kendilerini koymak hoşlarına gitmiş olabilir.

“Ben böyle Atatürk vagonuna gidince sanki içimden bir şey aktı, çok heyecanlandım. Onun bastığı yerlere basmak beni çok heyecanlandırdı. Kendimi sanki onun yanındaymışım gibi hissettim.” (7/A , erkek öğrenci)

Tarihsel mekânda bulunmak öğrencinin merak duygusunu, yaratıcılığı ve eleştirel düşünmeyi harekete geçirir¹⁰¹.

Öğrencilere sorulan bir diğer soru “Şimdi öğrenmek istediğiniz yeni bir şey var mı?” olmuştur. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.18’da verilmiştir.

Tablo 4.18
Öğrencilerin “Şimdi Öğrenmek İsteddiğiniz Bir Şey Var Mı ?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Kızlar	Yüzde	Erkekler	Yüzde	Toplam	Yüzde
“Şirinyer İstasyonu, Basmane Garı oralar ne zaman yapılmış”	8	%66.6	15	%71	23	%69
“Her şeyin üstünde neden uçan tekerlek var?”			1	%4.76	1	%3
“Neden garın yerini değiştirmişler?”	1	%8.3			1	%3
“Merak ettiğim bir şey yok”	3	%25	5	%23	8	%24

¹⁰⁰ Peter J. Lee. “Putting Principles into Practice: Understanding History”, How Students Learn: History, Mathematics, and Science in the Classroom (çinde) Ed: National Research Council Staff Washington: National Academies Press, 2005 s: 36.

Salih Özbaran. *Güdümlü Tarih*, Cem Yayınevi, İstanbul 2003, s.22.

¹⁰¹ Adrian Papajani. *Arnavutluk: Tarih Öğretiminde Müzelerin Önemi*, Tarih Öğretimine Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım Doğru içinde, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s.59.

Tablo 4.18 incelendiğinde, öğrencilerin %69'u Şirinyer İstasyonu, Basmane Garı gibi kendi bildikleri diğer garların tarihini merak etmeye başladıkları görülmüştür. Bu sonuç anlamlıdır. Çünkü öğrencilerin kendi çevrelerindeki benzer mekânlara karşı da merakları uyanmaya başlamıştır.

Öğrencilere tarihsel mekân ve müzede öğrenmek arasında fark olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 4.19 da verilmiştir.

Tablo 4.19
Öğrencilerin “Okulda Öğrenmekle Müzede Öğrenmek Arasındaki Farklara ” İlişkin Görüşleri

Okul	Kızlar		Erkeler		Toplam		Tarihsel mekân Müze	Kızlar		Erkekler		Toplam	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%		Adet	%	Adet	%	Adet	%
Anlatılıyor	8	%66	15	%71.4	23	%69	Görüyoruz	6	%50	8	%38	14	%42
Dinliyoruz	2	%16	5	%23.8	7	%21	Buluyoruz	4	%33	8	%38	13	%39
İşliyoruz	1	%8.3	2	%9.5	3	%9	Dokunuyoruz	2	%16	5	%23	8	%24

Tablo 4.19 incelendiğinde, öğrenciler okulda öğrenmeleri için “anlatılıyor % 69”, “dinliyoruz %21” ve “işliyoruz %9” cevabını verirken, müze için “% 42 görüyoruz”, “%39 buluyoruz”, “%23 dokunuyoruz” demelerdir. Müzeler ve tarihsel mekânlarda öğrenme öğrencilerin tüm duyu organlarını kullanabildikleri öğrenmelerdir.

“Orada arkadaşlarımızla, öğretmenlerimizle beraber öğreniyoruz”(7/A kız öğrenci)

“Orada eğlenceli oluyor. Bir kez sen kendin buluyorsun sonra araştırıyorsun...”
(7/D erkek öğrenci)

Öğrenciler özellikle tarihsel mekân ve müzedeki öğrenmelerini tanımlarken duyu organlarını harekete geçiren etkinliklerden bahsetmişlerdir.

Öğrencilere sorulan son soru “tekrar böyle bir etkinliğe katılmak ister misini? Neden?” olmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20
Öğrencilerin “Tekrar Böyle Bir Etkinliğe Katılmak İster Misiniz? Neden?”
Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Kızlar		Erkekler		Toplam	
	5	%41	2	%9.25	7	%21
Eğlenceli	3	%25	8	%38	11	%33
Arkadaşlarıyla birlikte çalışmak güzel	1	%8.3	5	%23	6	%18
Daha çok şey öğreniyoruz	1	%8.3	1	%4.76	2	%6
Sıkılmıyorum			1	%4.76	1	%3
Öğretmen anlatmıyor, biz buluyoruz	1	%8.3	4	%19	5	%15
Heyecanlı oluyor						

Tablo 4.20 incelendiğinde, hem kız hem de erkek öğrencilerin “tekrar katılmak isterim” cevabını verdikleri görülmüştür. Niye diye sorulduğundaysa; Öğrencilerin arkadaşlarıyla beraber çalışmaktan hoşlandıkları, bu tür etkinliklerin onların ilgilerini arttığı anlaşılmıştır. Bundan sonraki bölümde örnek olay çalışmalarıyla öğrencilerin yaşadıkları süreç ve görüşleri daha ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

4.5. Örnek Olay Çalışmaları

Örnek olayın örnekleme alınan öğrencilerin nasıl bir süreç yaşadıklarına ilişkin görüşleri diğer arkadaşları gibi süreç sonunda kendileri ile yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar ile elde edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında, öğrencilerle yaşanan sürecin üç noktasında an hatırlatıcı mülakatlar yapılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin görüşleri ve öğrenci ürünleri de sürecin betimlenmesinde kullanılmıştır.

4.5.1. Örnek Olay 1: Osman

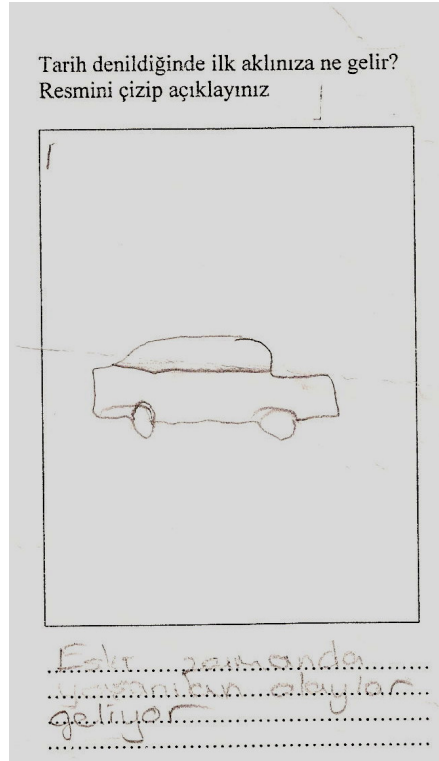
Osman, sosyal bilgiler dersi akademik başarısı öğretmeni tarafından düşük olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'nde 4 hafta boyunca yapılan gözlemlerde, derse katılmadığı, derslerde sürekli defterine resimler yaptığı gözlenmiştir. Osman, okul dışı zamanlarının çoğunu arkadaşlarıyla birlikte internet kafede geçirmekten hoşlanmaktadır. Kendisiyle yapılan mülakatta özellikle tarih derslerini daha çok sevdiğini söylemiş, hatta “sosyal bilgiler dersi konularını sen belirleyecek olsan neleri ekler neleri çıkarırdın?” sorusuna;

“Osmanlıyı, savaşları daha çok koyardım. Coğrafya konularının hepsini çıkarırdım “ cevabını vermiştir.

Osman, etkinliklere “Kanaryalar Grubu” adını verdikleri üç erkek arkadaşıyla birlikte, gruba postacı rolüyle katılmıştır. Etkinliklerin video kayıtları izlendiğinde, tüm etkinliklere istekli olarak katıldığı gözlenmiştir. Osman duygu ve düşüncelerini net olarak ifade edebilen bir öğrencidir. Osman’a etkinliklerden önce “tarih nedir?” diye sorulduğunda aşağıdaki diyalog yaşanmıştır.

- A : Tarih denildiğinde ilk aklına ne gelir?
 Ö : Tarih denildiğine eski olan şeyler, eski arabalar aklına geliyor.
 A : Neden?
 Ö : Çünkü eskiyi anlatırlar. Eski zamanlar.
 A : Sence eski zamanlar ne zaman?
 O : İşte Osmanlıların zamanı.
 A : Peki. Biraz da resminden konuşalım mı?
 O : Olur.
 A : Bu bir eski araba demişsin.
 O : Evet eski araba. Eskiden kalma araba.
 A : Evet. Merak ettiğim bir şey var. Az önce tarih denildiğinde eski zamanlar dedin, sonra bu eski zamanların Osmanlılar zamanı olduğunu söyledin. Bu resmi yaptın. Bu araba Osmanlılar zamanındaki bir araba mı?
 O : Osmanlılar zamanı değil. Bu hani eski filmler, televizyonda çıkıyor ya o eski filmlerdeki arabalar.
 A : Peki hangisi tarih?
 O : Osmanlılar tarih ama araba da eski ama o derslerde olmaz filmlerde olur.
 A : Peki hangisi tarih?
 O : Osmanlılar, yani kitaptaki ama araba da eski.
 A : Peki son bir soru eski olan her şey tarih midir?
 O : Yani. (düşündü) Kitapta yazıyorsa olabilir belki.

Osman, neyin tarih, neyin tarih olamayacağına sosyal bilgiler kitabındaki konulara göre karar vermektedir. Eski ile tarih arasında nasıl bir fark olduğunu ise henüz kavramış değildir.

- A :Tarihçi kimdir?
 Ö :Edison. Alexander Bell gibi geçmişte önemli işler yapmış kişiler
 A :Neden?
 Ö :Çünkü onlar geçmişi yaşamışlar, biliyorlar onlar taa o zamanlarda iyi işler yapmışlar. İnsanlar için iyi şeyler yapmışlar, yararlı olmuşlar.
 A :Sence tarihçi olmak için geçmişi yaşamak mı gerekir?
 Ö :Geçmiş yaşamak gerekir tabii. Yoksa nerden bilecekler ve yazacaklar.

Öğrenci tarihi bilebilmek için geçmişi yaşamak gerektiğini düşünmektedir. Böyle bir düşünceye sahip olan bir öğrencinin “tarihi” anlaması Lee’ye¹⁰² göre imkânsızdır. Çünkü öğrenci, tarihi öğrenebilmek için geçmişte yaşamak gerektiğini düşünmektedir.

Osman’a göre tarihçiler “geçmişte yaşamış önemi kişilerdir”

- Ö Tarihi nasıl öğrenirsin?
 : Mesela ansiklopediye bakarım, oradan geçiririm.
 Bence en çok bilgi ansiklopedide oluyor. Sayfalarca

¹⁰² Peter J. Lee. “Putting Principles into Practice: Understanding History”, How Students Learn: History, Mathematics, and Science in the Classroom (içinde) Ed: National Research Council Staff Washington: National Academies Press, 2005 s: 36.
<http://site.ebrary.com/lib/deulibrary/Doc?id=10075686&ppg=47>

yazıyorlar ansiklopediye ders kitabında da var ama burada kısa kısa yazıyor. Bir de internete bakarım. İnternette varsa daha kolay bir daha yazman gerekmez. Oradan alırsın –kes-kopyala-yapıştır. Sonra daha kolay olur.

- Ö : Peki tarihçiler nasıl tarih öğrenirler?
: Onlar da öyle yaparlar. Yani onların zamanında bilgisayar yok tabi onlar da o yüzden ansiklopediye bakabilirler. Onlar zaten eskiden yaşadıkları için eskileri bilirler zaten. Daha eskiyi de ansiklopedilerden öğrenirler.

Osman kendisi tarih öğrenirken ansiklopedilere başvurmaktadır. Ona göre tarihçiler de tarih öğrenirken ansiklopedilere bakarlar. Osman’a göre tarih nihai bir üründür ve ancak otorite olan bir kaynaktan öğrenilebilir.

Öğrencilerin süreçte yaşadıklarına ilişkin görüşlerinin ne olduğunu anlamak için “neler yaptık anlatır mısın?” diye sorulmuştur.

- O : Garda önce dışarıdan görüntüsüne baktık, gara girdik eskisiyle şimdikininkini farkını bulduk. Eski nesnelere inceledik. Müzeye gittik, Atatürk’ün vagonunda fotoğraf çektirdik.
A : Okulda neler yaptık?
O : Okulda işte resimlere baktık, inceledik onların yerine kendimizi koyduk.

Osman’ın aklına ilk olarak tarihsel mekân gelmiştir. Orada yapılan etkinlikleri de “eskisiyle şimdikininkini farkını bulduk” şeklinde betimlemektedir. Tarihsel mekânlar öğrencilerin geçmişle bugünü karşılaştırmaları, bu yolla tarihsel değişim ve sürekliliği kavramalarını kolaylaştırmaktadır.

Osman’a “bu yaptığımız etkinliklerde seni şaşırtan bir bilgiyle karşılaştın mı?” diye sorulduğunda;

- O : Haberleşme aletlerinin bu kadar çok değişmesi. Yani nasıl olmuş da böyle değişmişler nasıl olmuş? Bir de deve kervancılarının bile tarihi olabiliyormuş, onların da tarihi var.
A : Sence onların tarihi olmamalı mı?
Ö : Yani onlar padişah değil sonuçta, savaş da yapmamışlar. Onlar grev yapmışlar ama onların da tarihi var. Ama kitapta yoklar.
A : Peki senin tarihin var mı?
Ö : Yok. Ben de savaş yapmadım, önemli bir şey de bulmadım

Osman’a göre, “deve kervancılarının tarihi olamaz” bu onu çok şaşırtmış. Çünkü onlar ne bir savaş yapmış, ne de önemli bir şey bulmuş. “Ders kitabında da

yoklar”. Öğrencilerin tarihsel düşüncelerinde ders kitaplarının ne kadar etkili olduğu, bir kez daha bu örnekle ortaya çıkıyor. Öğrenci neyin tarih olup neyin tarih olamayacağına o konunun ders kitabında yer alıp almamasına göre karar vermektedir. Ders kitaplarında sosyal-kültürel tarih başlığı altında bile yine yönetenlerin tarihiyle karşılaşmaktadır. Oysa Annales Okulu’nun etkisiyle artık tarih sadece yönetenlerin tarihi değildir. Her insanın hayatı değerli ve araştırılmaya değerdir. Fakat bu yeni tarih anlayışının okul ders kitaplarına yansımaları ülkemiz özelinde henüz gerçekleşmemiştir. Sosyal tarihin öğrencilerin ilgisini çektiği ortadadır fakat öğrenciler sosyal tarihin tarih olup olmadığı konusunda kararsızdırlar. Tarih yazınındaki değişim özellikle 1960’lı yılların sonunda Avrupada ders kitaplarına da yansımış ama ülkemizde henüz ders kitaplarında batılı anlamda örneklere rastlanamamıştır¹⁰³.

- A :Yapılan etkinlikler içinde hoşuna giden bir şey oldu mu?
 O :Evet. Deve kervanı sahiplerinin grev yapmaları; yani onların o zamanlar böyle grev yapmaları. Ben deve kervanı sahibi olsaydım demiştik ya, ben mesela orada kızarım demiştim ama bu adamlar kalkmışlar grev yapmışlar ve kazanmışlar sonra onlar yolun yarısına kadar develerle getirmişler sonra demiryoluyla götürmüşler. Benim hiç aklıma gelmezdi.
 A :Biri mi aklına geldi?
 Ö :Yok hayır. Gelmedi. Öyle değil. Biz en başında deve kervanı sahibi olmuştuk ya ondan dolayı.
 A. :Hhh. Okuldaki etkinliklerde.
 O :Evet. Hani deve kervanı sahibi olsak ne hissederdik? Yapmıştık ya işte o.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu “ bu yaptığımız etkinliklerde hoşunuza giden bir şey oldu mu?” sorusuna, “deve kervancılarının grev yapmaları” cevabını vermişti. Osman da bu öğrencilerden biridir. Osman’a göre bunun sebebi; okulda kendisini deve kervancılarının yerine koyması. Empati etkinliği öğrencinin tarihsel olay hakkında daha ayrıntılı düşünmesine sebep olmaktadır.

Osman’la yaşadığı süreçte neler hissettiğini ortaya koymak için an hatırlatıcılı mülakatlar yapılmıştır. Bunlar üç noktada gerçekleştirilmiştir. Okulda farklı tarihsel kanıtlarla ilk karşılaştığında, Alsancak Garı ile Saat Kulesi’nde ve Demiryolları Müzesi’nde.

¹⁰³ Yücel Kabapınar, *İngiliz Tarih Ders Kitaplarına Bir Bakış*, Tarih ve Toplum, cilt.39, sayı.230, s.40-48.

(Öğrenci gruplarına, birlikte çözümlenmeleri için farklı tarihsel kanıtlar verilmiştir. Osman; “Kanaryalar grubu”nda arkadaşlarıyla birlikte kanıtları değerlendirmektedir. İlgili olduğu video görüntüsünde gözlenmiştir)

- A : İlk eline aldığında şurada bak ne hissettin?
 O : Ben şaşırdım yani orada resimler vardı. Harita, en çok harita hoşuma gitti benim. Haritayı görünce define bulacağız yaşasın! dedim. Çok eskiydi üzerinde garip garip yer isimleri vardı. Şimdi oralar değişmiş. Orada baktık neler olmuş diye, sonra nasıl hangi yoldan deve kervancılarının gittiğini bulduk.

Osman’ın tarihsel kanıtlar içinde en çok ilgisini harita çekmiştir. Haritayı görünce “define bulacağız yaşasın” dediğini belirtmiştir. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde işlenen döneme ait haritaların kullanılması tarihsel düşünme becerileri içinde “tarihsel haritalardan çıkarımda bulunma” tarihsel anlayış başlığı altında değerlendirilmektedir. Öğrenciler bu yolla sosyal bilgiler derslerinde coğrafya bilgilerini tarih konularında kullanma şansı elde etmektedirler.

(Osman ve diğer arkadaşları Alsancak Garı’nda)

- A : Bak Gar’a geldik.
 Ö : Evet ben şuradayım.
 A : Neler hissettin o an?
 Ö : Çok şaşırdım. Gar çok büyüktü, sonra orada eski vagonları gördüm dedim ki arkadaşşıma, bak dedim, işte orada bak asker nakliyatı için kullanılan vagonlar.
 A : Onların asker nakliyatı için kullanılan vagonlar olduğunu mu düşündün?
 Ö : Evet. Ama o kadar eskiden de kalmış degillerdir ama.
 ...

Osman okulda öğrendiği bir bilgiyi hatırlamaktadır. Demiryollarının yapılmasının sebeplerinden birinin de “Osmanlı’nın demiryoluyla hızlı asker nakliyatı yapabileceği”ni düşünmesidir.

Osman’ın müzede ilgisini en çok “hareket memurunun şapkası” çekmiştir.

- O : Ben şapkayı giyince çok heyecanlandım. Çünkü ben taa o zamanlarda o fotoğraftaki adam olmuştum.
 A : Daha önce hiç böyle hissettin mi?
 O : Yok ilk kez. Yani okulda hiç aklıma gelmemişti. Bundan önce gittiğimiz müzede de gelmemişti. Şapkayı giyince oldu. Sanki sihir, hooooopppp oradasın!

Öğrencilerin özellikle tarihsel kanıtlara dokunmaları onların empati kurmalarını ve yaratıcılıklarını kamçulamaktadır. Öğrenciler için nesnel soyut tarihi somutlaştırma aracıdır.

Süreç sonunda Osman'a "tarih nedir?" diye sorulduğunda yine "eskiden olan şeyler" cevabını vermiştir.

"Tarihçi kimdir?" diye sorulduğunda ise verdiği cevap ilgi çekicidir.

- Ö : Mesele neydi şeyin adı. Hani biz okumuştuk şey şey... Ali Akyıldız.
 A : Ali Akyıldız?
 Ö : Evet. Söylüyordu ya demiryolları yapılmış. Çünkü hani kitap yazmış o konuda, araştırmış resimlerden İngilizce gazeteleri okumuş. Sonra oturmuş bir güzel yazmış. İşte o Ali Akyıldız yani.

Öğrencilerin çoğunun süreç sonunda "tarihçi kimdir?" sorusuna verdikleri cevap Ali Akyıldız olmuştur. Oysa onlar, "İzmir-Aydın demiryolundan kim yararlandı? Tarihçiler ne der biz ne deriz" başlıklı etkinlikte farklı tarihçilerle de karşılaşmışlardı. Osman'a bu yüzden;

- A : Neden Ali Akyıldız? Başka tarihçiler yok muydu? diye sorulmuştur.
 Ö : Ali Akyıldız işte. Ali ya aklımda kaldı.
 A : Ali diye biri mi var
 Ö : Evet. Bizim Ali

Sınıflarında Ali isminde bir öğrenci vardır. Ali ismi o yüzden Osman'ın ilgisini çekmiş. Çünkü Ali Akyıldız'ı arkadaşıyla özdeşleştirmiş olsa gerek.

Osman'a süreç sonunda, "tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursun?" diye sorulduğunda yine "tarih kitapları ve ansiklopedileri ilk sırada saymış, daha sonra da "haritalar, eski fotoğraflar, gazeteler" demiştir.

"Tarihçiler nasıl öğrenirler?" diye sorulduğundaysa;

"Ansiklopediler, gazeteler, haritalar" cevabını vermiştir.

Öğretmenlerinin Osman'ın yaşadığı sürece ilişkin yorumu;

" Osman, sosyal bilgiler derslerinde ilgisiz bir çocuktur. Derslerde kafasını kitaba eğer, soru soracağım diye korkardı ama müzede ve gardaki davranışları beni çok şaşırttı. Özellikle müzede başına şapkayı taktığında onun heyecanını görmek beni de heyecanlandırdı. Demek ki sırf suç çocuklarda değilmiş, bizler de istesek öğrencilerin ilgisini arttırabilirmişiz."

4.5.2. Örnek Olay 2: Cemile

Cemile, sosyal bilgiler dersi akademik başarısı öğretmeni tarafından düşük olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'nde genellikle derse katılmadığı, yanındaki arkadaşıyla konuştuğu ya da bir sonraki ders olan resim dersiyle ilgili bir şeyler yaptığı gözlenmiştir. İçeride kapanık, duygu ve düşüncelerini ifade etmekten çekinen bir öğrencidir. Okul dışı zamanlarını annesine yardım ederek geçirmektedir. Kendisiyle yapılan mülakatta sosyal bilgiler derslerinde tarih konularını daha çok sevdiğini belirtmiştir. Etkinliklere katılmakta çok istekli davranmıştır. Etkinliklere "Gönül Yıldızları" adlı grupta iki kız, bir erkek arkadaşıyla birlikte, zaman tutucu olarak katılmıştır.

Severim

Sevmem

Kararsızım

Neden böyle düşündüğünüzü açıklayınız.

...sosyal bilgiler dersinde ilk olarak bölge derslerini
...gördük bu konuyu hem sevdim hem de sevmedim
...bunun için kararsız kaldım

2) Sosyal bilgiler derslerinde en çok hangi konulardan hoşlanırsınız? (lütfen belirtiniz)

...Tarih dersini seviyorum

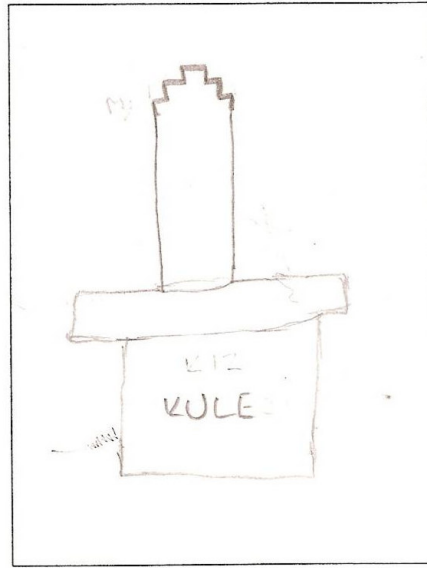
Neden böyle düşündüğünüzü

...açıklayınız. Tarih dersinde eski olan şeyleri gösteriyor
...sorular olduğunu biliyorum ben bunu düşünere
...şimdi gerektiği gibi davranıyorum bunun için
...Tarih dersini seviyorum

3) Sosyal bilgiler derslerinde en çok hangi konulardan hoşlanmazsınız? (lütfen belirtiniz)

...Bir az bölge derslerinden hoşlanmıyorum

Tarih denildiğinde ilk aklınıza ne gelir?
Resmini çizip açıklayınız

osmanlı.....devleti.....aklımıza
gelir.....onların.....yaptıkları.
...savaşları.....çözümleri için.

Cemile'ye etkinliklerin başında “tarih denildiğinde ilk aklınıza ne gelir?” diye sorulduğunda;

- C : Tarih denildiğinde ilk aklıma Osmanlı Devleti ve onların yaptıkları savaşlar gelir.
A : Neden?
C : Çünkü bizim atalarımız Osmanlılar savaşçı bir topluluktu. Onlar önlere geçen herkesi yenebiliyorlardı. Bu yüzden hem kitapta da anlatıyor Osmanlının yaptığı savaşları aklıma geldi.

Cemile'ye göre tarih, Osmanlılar ve onların yaptıkları savaşlardır. Bu düşüncesine referans olarak da “ders kitabını “ belirtmektedir.

Cemile'ye, “tarihçi kimdir?” diye sorulduğunda;

- C : Tarihçi, tarih öğretmenidir.
A : Bu tarihçiler ne iş yaparlar?
C : Tarihçiler lisede oluyor. Tarih dersi anlatıyorlar.

Görüldüğü gibi; Cemile için tarihçi, “tarih öğretmenidir”. Bu kavram yanlışlığının sebebi okulda sosyal bilgiler öğretmenlerine “sosyalci” resim öğretmenlerine “resimci” diye adlandırmaları olsa gerek.

Tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?

ansiklopedilerden,.....

kitaplardan ve kaynaklardan öğreniriz.....

Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?

onların bilgileri.....

bizim bilgimizde de.....

çoktu da bizim gibi.....

kaynaklardan ansiklopedilerden öğreniriz.....

Cemile’ye “tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?” ve “tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?” diye sorulduğunda, tarihçilerle aralarındaki tek farkın, “onların daha çok bilgisinin olması” olarak görmektedir. Onların da kendisi gibi kaynaklardan ve ansiklopedilerden öğrendiklerini düşünmektedir.

Öğrencilerin süreçte yaşadıklarına ilişkin görüşlerinin ne olduğunu anlamak için, “neler yaptık anlatır mısın?” diye sorulmuştur.

C :Makinist olduk, deve kervanı sahibi olduk o zamanlarda yaşayan çocuk olduk, müzede heyecanlandık. Atatürk Vagonu’na gittik orada heyecanlandık.

Cemile, “neler yaptık?” sorusuna sürekli olarak empati etkinliklerini sıralamıştır.

Bu çalışmada seni şaşırtan bir bilgiyle karşılaştın mı?

C :Evet, kervancılar, onların grev yapmaları, eski zamanlardaki insanların yerine kendimi koymak çok hoşuma gitti.

A : Ne hissettin o an?

- C : Sanki böyle ben o zamanlarda yaşamışım gibi hissettim. Sanki ben onlar gibi olmuşum. Müze de İngiliz oldum mesela. Hem de erkek.
- A : Daha önce hiç kendini başkasının yerine koymuş muydun?
- C : Yok ilk kez. Ve çok heyecanlandım.
- A : Neden?
- C : Sonuçta kaç yıllar önce yaşamış deve kervancıları. Grev yapıyorlar sonra onlar ama yine anlaşıyorlar ve trenlerin olmadığı yerlerde onlar çalışıyorlar. Bu çok şaşırttı beni. Bir de o çocuklar. Hani ilk kez treni gören çocuklar.
- A : Neden?
- C : Onların da o zamanlarda deve kervancıları gibi yaşamaları. Yani daha önce o zamanda da çocukların olacağını düşünmedim.
- A : O zamanlarda da çocukların olduğunu düşünmedin.
- C : Evet. Hem şimdi merak ettim.
- A : Neyi?
- C : O zamanlar okul var mıydı? Bu çocuklar neler yapıyorlardı? Resimde kıyafetlerini gördüm, benim kıyafetlerimden farklıydı. Onların kıyafetleri benimkinden çok farklı, onların anneleri babaları benim ki gibi mi merak ettim.

Okullarda tarih dersleri genellikle yetişkinler ve onların yaptıkları savaşlar olarak anlatıldığı için öğrenci daha önce derste kendi yaşlılarıyla hiç karşılaşmamış. Tarihte kendi yaşlılarının ve sıradan insanların da yer aldıklarını öğrenmek onu şaşırtmış gibi görünmektedir.

- A : Bu etkinliklerde hoşuna giden bir şey oldu mu?
- C : Evet, çocukların şaşırmaları. Onların da o zamanlarda olmaları. Onların fotoğrafları.

Cemilenin hoşuna giden yine ilk kez trenle karşılaşan çocukların neler hissettiklerini düşünmektir.

Cemile'ye yaşadığı süreçte neler hissettiğini ortaya koymak için an hatırlatıcılı mülakatlar yapılmıştır. Bunlar üç noktada gerçekleştirilmiştir. Okulda farklı tarihsel kanıtlarla ilk karşılaştığında, Alsancak Garı ve Saat Kulesi'nde ve Demiryolları Müzesi'nde.

(Cemile video görüntüsünde "Gönül Yıldızları adlı grupta arkadaşlarıyla birlikte çeşitli tarihsel kanıtları incelemektedir)

- Ö : Bu resimler anlaşma maddeleri bir de şey vardı harita.
- A : Harita
- Ö : Evet benim en çok harita hoşuma gitti. Baktık arkadaşlarla sanki define bulacaktınız gibi.
- A : Define bulacağımı düşündün.

- Ö : Evet. Hem de çok heyecanlandık. Taaa o zamanlardan kalma bir harita, sen dokunabiliyorsun bu haritaya, insan böyle elleyince kendini çok başka hissediyor.
- A : Evet başka neler vardı?
- Ö : Fotoğraflar. Bir de o çocukların fotoğrafları, onlar çok şaşırmışlardır.
- A : Neden şaşırdıklarını düşündün?
- Ö : Çünkü ilk kez böyle büyük bir makineyle karşılaşacaklar. Ben de olsam şaşırdım.

Öğrenci empati kurarken kendi bugünkü düşüncesinden yola çıkarak geçmiş hakkında yorum yapıyor. Cemile'nin de ilgisini harita çekmiştir.

- Ö : Alsancak Garı çok yüksekti çok şaşırdım, tavanda çok böyle delikler vardı, oralara neler asmışlardı acaba diye düşündüm. Sonra şömine neredeydi acaba onu çok merak ettim.
- A : Şöminenin yerini merak ettin
- Ö : Evet. Hem de çok merak ettik...(arkadaşının adını söyler) ile aradık öğretmenim söyleyene neresiydi?
- A : Ben de tam olarak bilmiyorum. Sence neresi olabilir?
- Ö : Bence işte bakın şurası. (kamerada bankların yanını gösterir) Çünkü büyük bir yer, nasıl ısıtılsın ki başka.
- A : Böyle bir yerde olmak sana ne hissettirdi?
- Ö : Sanki eskiden yaşamış birini görecekmişim. Sanki deve kervancıları geleceğim gibi hissettim.
- A : Evet.
- Ö : Bir de şey, şey yani sonuçta kaç yıl önce yapılmış bir yer. Nasıl bu zamanlara kadar kalmış yani eski bir yer. Bizim de oraları korumamız gerekir.
- A : Neden korumak gerekir?
- Ö : Bizim de çocuklarımız oraları görsünler diye.
Cemile ile yapılan mülakatta tarihsel mekânda bulunmanın onu meraklandığı, bizden önce orada yaşayanları düşünmesine sebep olduğu ve onda bu mekanın korunması gerektiği düşüncesinin geliştiği gözlenmiştir.

(Videoda Cemile ve arkadaşları Demiryolları Müzesi'nde empati çalışma yaprağını doldururlarken görülüyor)

- Ö : Biz orada tren şefi olduk. Benim çok güzel bir kıyafetim vardı. Birde mektup yazmıştım o da duvarda asılıydı onu okudum. (arkadaşının adını söyler) birlikte düşündük nasıl bir ailemiz olurdu diye. Onun masasına oturdum. Defterini gördüm. Oraya yazılanları tam okuyamadım. Arapça yazılmıştı ama benim yazımmış gibi yaptım.
- A : O an neler hissettin?
- Ö : Sanki ben o olmuşum gibi hissettim. Sanki ben bir İngilizim Osmanlı'da yaşıyorum. Ben Aydından incirler getiriyorum. Deve kervancıları grev yapıyorlar. Ben onları ikna ediyorum. Hep böyle hayal ettim tee o zamanlarda yaşamışım gibi

- A : Daha önce böyle bir şey hissettin mi?
 Ö : Yok yani aklıma gelmezdi. Orada siz dediniz ya şimdi zamanda yolculuk yapacağız 19. yy da İzmir'e gideceğiz ve o zamanda İzmir'de yaşayan demiryolcuların yerine geçeceğiz.

Cemile müzede “tren şefinin” yerine geçmiştir. Özellikle müzede dokunulabilir nesnelerin olmasının Cemile'nin empati kurmasını kolaylaştırdığı gözlenmiştir.

Süreç sonunda Cemile'ye “tarih denildiğinde ilk aklına ne gelir?” diye sorulduğunda yine “Osmanlılar, eskiden yaşamış çocuklar, onların neler yaptıkları” cevabını vermiştir. Cemile sorulan her soruya bir şekilde “o zamanda yaşamış çocuklarla” ilgili bir cevap vermeye çalışmaktadır. Cemile için kendi yaştlarının tarihte karşısına çıkması ilginç bir deneyim olsa gerektir.

Cemile kendisine tekrar sorulan “tarihçi kimdir?” sorusuna ise; yine “tarih öğretmenidir” cevabını vermiştir.

“Siz tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz? Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?” sorusuna ise;

Tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?

Tarih öğrenirken bizden daha bilgi... kişiler... sorularımız lazım... kaynaklardan... öğrenmemiz lazım... araştırarak... öğreniriz

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?

Eski... dergilere... eski gazetelere müzeler... boş... vurmalıydılar

.....
 .....
 .....

Kendisinin tarihi “bir bilenden ya da araştırarak kaynaklardan öğrenebileceğini” yazarken, tarihçilerin “eski dergilere, eski gazetelere, müzelere” başvurabileceklerini belirtmiştir.

Öğretmenin Cemile’nin yaşadığı süreç hakkındaki yorumu

Cemile derslerde genellikle ilgisizdir. Yani iki kız birlikte otururlar, genellikle bıdır bıdır konuşurlar ama bu etkinliklerde özellikle Alsancak Garı’nda ve müzede çok heyecanlıydı. (Cemile’nin en yakın arkadaşının adını söyler) ile birlikte koşuştular oradan oraya. Derslerde soru sormayan çocuklar en ince ayrıntısına kadar her şeyi sordular. Ben de şaşırđım. Sanki benim öğrencim değillerdi. Bu mekânları sınıftan bu kadar farklı yapan ne?

4.5.3. Örnek Olay 3: Ömer

Ömer, sosyal bilgiler dersi akademik başarısı öğretmeni tarafından yüksek olarak belirlenmiştir. Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi’nde derslere sürekli katıldığı, işlenen konular hakkında örnekler verdiği gözlenmiştir. Okul dışı zamanlarını LGS’ye hazırlanarak geçirmektedir. Kendisiyle yapılan mülakatlarda sosyal bilgiler derslerinde en çok coğrafya konularını sevdiğini belirtmiştir. Etkinlikler sırasında çok istekli olduğu gözlenmiştir.

Etkinliklere “Kanaryalar Grubu” adını verdikleri üç erkek arkadaşıyla birlikte, grupta sözcü rolüyle katılmıştır. Etkinliklerin video kayıtları izlendiğinde, tüm etkinliklere istekli olarak katıldığı gözlenmiştir. Ömer duygu ve düşüncelerini net olarak ifade edebilen bir öğrencidir.

Ömer’e etkinliklerin başında “tarih denildiğinde ilk aklımıza ne gelir?” diye sorulduğunda;

- Ö : Tarih denildiğinde akla eski zamanlar gelir. Atalarımızın yaşadıkları gelir. Eski yiyecek ve içecekler gelir.
A : Atalarımızın yaşadıkları nelerdir?
Ö : Mesela Osmanlılar, onların yaptıkları savaşları.
A : Eski yiyecek ve içecekler nelerdir?
Ö : Mesela hurma eski bir yiyecektir. Peygamberimiz zamanından kalmadır.
A : İçecekler nelerdir?

- Ö : Mesela zem zem suyu.
 A : Bunları nereden öğrendin?
 Ö : Din dersinde bir de camide öğrendim.
 ...

Ömer'e göre tarih "eski zamanlardır". Bu eski zamanlar atalarımız olan Osmanlılar ve eski yiyecek ve içeceklerdir. Öğrencilerin tarih hakkındaki düşünceleri sadece sosyal bilgiler derslerinde şekillenmemektedir. Ömer'e "tarihçi kimdir?" diye sorulduğunda;

- Ö : Tarih öğretmeni.
 A : Tarih öğretmeni ?
 Ö : Evet Afet hanım gibi.
 A : Afet hanım öğretmenin mi?
 Ö : Yok, hani televizyonda var ya Afet Hanım. Hayat Bilgisi'nde.
 ...

Ömer'in de aklına tarihçi denildiğinde ilk olarak tarih öğretmeni gelmektedir. Bu tarih öğretmeni televizyondaki bir dizideki karakterdir. Ömer'in tarihçiler hakkındaki düşüncesinin oluşmasında popüler medya etkilidir.

Ömer'e "tarihi hangi kaynaklardan öğrenirsiniz? Tarihçiler tarihi hangi kaynaklardan öğrenirler?" diye sorulduğunda;

- Ö : Tarihi kitaplardan ansiklopedilerden, bilgisayardan, kütüphanelerden, eski insanlardan öğrenebiliriz cevabını vermiştir.
- Ö : Tarihçiler zaten her şeyi bilirler, öğretmenleri onlara her şeyi anlatır zaten

Ömer, tarih öğrenebilecek kaynaklar olarak "ansiklopedileri, bilgisayar (internet) kütüphaneler ve eski insanları" görmektedir. Tarihçilerse zaten her şeyi bilmektedirler. Ömer de tarihi ya okunarak ya da dinlenerek öğrenilecek nihai bir ürün olarak görmektedir.

Öğrencilerin süreçte yaşadıklarına ilişkin görüşlerinin ne olduğunu anlamak için "neler yaptık anlatır mısın diye sorulmuştur?"

- Ö : Demiryollarını İngilizlerin 1856 da yaptıklarını öğrendik. Gara gittik. Kendimizi onların yerine koyduk. Düşündük, hayal kurduk, sonra öğrendiklerimizden gazete haberi yazdık.

Ömer, ilk olarak tarihsel bilgi vermektedir. İkinci sırada ise tarihsel mekâna yapılan ziyaret yer almaktadır.

- A : Bu çalışmada seni şaşırtan bir bilgiyle karşılaştın mı?
- Ö : Evet. Saatli kulenin yerini değiştirmeleri. Neden değiştirmişler ki anlamadım hiç. Saat kulesinin en eski saat kulesi olması ama bunu kimsenin bilmemesi ama ben öğrendim şimdi, artık herkese anlatabilirim. Herkes şaşırrır. Neden garın yerini değiştirmişler, buna neden karar vermişler saatli kulenin orası da aslında gayet güzel. Yani o zamanlara gidip sormak istedim oradakilere neden böyle yaptınız diye. Çok merak ettim. Gazete haberine de onu yazdım. Bir de garın içindeki incirler bana değişik geldi.
- A : Neden ilginç geldi?
- Ö : Onların o zamanlardan bu zamanlara kadar kalmaları.

Ömer 'in tarihsel mekândaki değişim ilgisini çekmiştir. “Şimdi artık herkese anlatabilirim.” Yeni öğrendiği bu bilgiyi başkalarıyla paylaşmak istemektedir. Ömer yazdığı gazete haberine de saatli kulenin resmini yapmıştır.

- A : Hoşuna giden bir etkinlik oldu mu?
 Ö : Evet, hareket memuru olmak yani müzede onların eşyaları, sonra onların yerine geçtiğimizi düşündüm, hep beni heyecanlandırdı.

Ömer müzede hareket memuru olmaktan hoşlanmıştır. “Onların eşyalarına dokununca onların yerine geçtiğini” düşünmüştür. Öğrencilerin müzelerde nesnelere dokunmaları onların empati kurmalarını kolaylaştırmaktadır.

Ömer'in yaşadığı süreçte neler hissettiğini ortaya koymak için an hatırlatıcılı mülakatlar yapılmıştır. Bunlar üç noktada gerçekleştirilmiştir. Okulda farklı tarihsel kanıtlarla ilk karşılaştığında, Alsancak Garı ve Saat Kulesinde ve Demiryolları Müzesinde.

(Video görüntüsünde Ömer arkadaşlarıyla birlikte tarihsel kanıtlarla çalışmaktadır)

- Ö : Harita vardı. O bize verdiğiniz resimlerin içinde harita benim ilgimi çekti. Sanki define bulacaktık gibi hissettim.
 A : Define bulacağını düşündün.
 Ö : Filmlerde oluyor ya, eski bir harita buluyorlar sonra oradan define çıkıyor.

Ömer'in de sınıfta incelenen tarihsel kanıtlar içinde ilgisini ilk olarak “harita” çekmektedir. O da “define” bulacağını düşünmektedir.

İkinci video görüntüsünde Ömer ve arkadaşları Alsancak Garı'nda arkadaşlarıyla birlikte garın 19. yüzyıldaki haliyle bugününü karşılaştırmaktadırlar.

- Ö : İşte bakın buradayım.
 A : Evet. O an aklından neler geçti?
 Ö : Garın çok değiştiğini düşündüm. Yani zaten eskiden saatli kulenin oradaymış, sonra yeri değişmiş. Sonra şimdi bankamatik yapılmış. İşte şurada, yeni yol yapılmış, sonra her şey değişmiş çünkü insanların ihtiyaçları değişmiş...
 A : Garı neler hissettin?
 Ö : Ben orada çok heyecanlandım. Sonuçta her şeyi yeni öğreniyordum. Oradaki incirler. Yani ben onların incir olduklarını hiç düşünmemiştim ama sonra dediniz ki incir. O zamanın simgesini böyle duvarlara işlemeleri çok şaşırtıcı geldi bana

- A : Neden?
 Ö : Yani sonuçta İngilizler yapmışlar, bir de incirleri duvarlara işlemişler yani neden öyle yapmışlar.

Ömer'in mekândaki değişim ve sürekliliği net algıladığı mülakattan anlaşılmaktadır. Yeni bir yerde bulunmak onu heyecanlandırmıştır. Ömer'in aklında tarihsel mekânla ilgili olarak pek çok soru canlanmıştır. “Neden Gar’ın yerini değiştirmişler?” “Neden İngilizler o zamanın simgesini duvarlara işlemişler?”. Öğrencinin sorular sormaya başlaması keşfederek öğrenmenin temel ilkelerinden biridir.

(Ömer ve arkadaşları video hareket memurunun kullandığı aletlere dokunarak empati çalışma yaprağı doldurmaktadırlar.)

- Ö : Hareket memuru olmak çok güzeldi. İşte ben şurada, bakın, başımda şapka hareket memuru oldum. Hem de İngilizim ama İzmir’de yaşıyorum. İncir alıp satıyorum.
 A : Ne aklına geldi?
 Ö : Şener Şen’in filmi. O da hareket memuru olmuş, kuşlu şapka takmıştı. Sonra milli piyango çıkmıştı ona.

Ömer'in sürekli olarak televizyonda gördükleriyle yeni öğrendiklerini birbiriyle ilişkilendirmeye çalıştığı gözlenmiştir.

Ömer’e süreç sonunda “tarih denildiğinde ilk aklına ne gelir?” diye sorulduğunda; yine başlangıçtaki cevabı verdiği gözlenmiştir.

“Tarih denildiğinde akla eski zamanlar gelir. Atalarımızın yaşadıkları gelir. Eski yiyecek ve içecekler gelir.”

“Tarihçi kimdir?” diye sorulduğunda ise;

- Ö : Tarihçi Ali Akyıldız’dır.
 A : Ali Akyıldız?
 Ö : Evet. O İzmir-Aydın demiryolunun tarihini araştırmış, bulmuş, yazmış.

Diğer birçok öğrenci gibi Ömer'in de aklına Ali Akyıldız gelmektedir. Öğrenciler sınıfta “İzmir-Aydın Demiryolu’nun yapılması hakkında tarihçiler ne demiş ben ne derim?” adlı etkinliği yaparken özellikle Ali Akyıldız’ın yüksek lisans tezinden bir bölüm üzerinde çalışmışlardı. Süreç sonunda Ali Akyıldız cevabını vermelerinde bunun etkili olduğu düşünülmektedir.

“Tarih öğrenirken hangi kaynakları kullanırsınız? Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynakları kullanırlar?”

Kendisi için; “Ansiklopedilerden, eski resimlerden, kütüphanelerden” derken Tarihçiler için de aynı cevabı vermiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu gibi Ömer’de kendisi hangi kaynaklardan tarih öğreniyorsa tarihçilerin de aynı kaynaklardan tarih öğrendiklerini düşünmektedir.

Tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?

Ansiklopedilerden... eski
resimlerden... kütüphanelerden

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?

Ansiklopedilerden... eski
resimlerden... kütüphanelerden

.....
.....

Öğretmenin Ömer’in yaşadığı sürece ilişkin yorumu:

Ömer sınıfta da orada da çok başarılı. Her zaman derslerde de beni dinliyor ve derslere katılıyor. Çok heyecanlıydı o da. Özellikle saat kulesinin orda kafası çok karıştı ama bana geldi dedi ki; öğretmenim hiç aklım almadı neden buranın yerini böyle değiştirmişler. Ben de bilmiyorum tabii, bir şey söyleyemedim. Birkaç dakika sonra geldi dedi ki, öğretmenim biz bulduk, insanların ihtiyaçları değişiyormuş, yani o zamanlar otopark yokmuş, sonra o zamanlar bankamatik yokmuş. Öğrenciler için ilginç bir deneyim oldu.

4.5.4. Örnek Olan 4: Nalân

Nalân'ın sosyal bilgiler dersi akademik başarısı öğretmeni tarafından yüksek olarak belirlenmiştir. Nalân okulun en başarılı öğrencisidir. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'nde 4 hafta boyunca yapılan gözlemlerde, derslere sürekli katıldığı, konulara evde hazırlanıp geldiği, teneffüslerde öğretmenine Liselere Giriş Sınavı (LGS) kitaplarından sorular sorduğu gözlenmiştir. Okul dışında zamanının çoğunu annesine yardım ederek geçirdiğini belirtmiştir. Kendisiyle yapılan mülakatta özellikle coğrafya konularını daha çok sevdiğini söylemiştir. Neden diye sorulduğunda tarih konularını akılda tutmanın daha zor olduğunu bazen tarihleri karıştırdığını belirtmiştir.

Nalân etkinliklere bir kız iki erkek arkadaşıyla birlikte “Kardelenler Grubu”nda sözcü olarak katılmıştır.

Nalân'a “tarih denildiğinde ilk aklına ne gelir?” diye sorulduğunda;

- N : Tarih denildiğinde ilk olarak aklıma Türklerin kazandıkları zaferler aklıma gelir. Örneğin Çanakkale Savaşı Türkler için çok önemli.
 A : Çanakkale Savaşları aklıma geldi
 N : Evet. Kazanılan savaş .

Nalân tarihi “Türklerini kazandığı zaferler” olarak tanımlamaktadır. Nalân'a “tarihçi kimdir? “diye sorulduğunda ise;

- N : Tarihçiler tarihi araştıran kişilerdir. Yani eskiyi araştıran.
 A : Nasıl öğrenirler tarihi?
 N : Bol bol okuyup, tarih eserleri gezip öğrenebilirler
 A : Neler okurlar?
 N : Mesela o zamanlarda yazılmış şeyleri okurlar, başkalarının yazdıklarını okurlar, ansiklopedileri okurlar.

Nalân tarihçileri eskiyi araştıran kişiler olarak görmektedir. Bunun yolu da Nalân'a göre bol bol okuyup, gezip görmektir. Nalân diğer arkadaşlarından farklı olarak tarihi bir araştırma alanı olarak görmektedir. Nalân'a bunun üzerine “tarihi öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz ?” diye sorulmuştur.

Tarih denildiğinde ilk aklınıza ne gelir?
Resmini çizip açıklayınız

Tarih denildiğinde ilk olarak aklıma Türklerin kazandı zafeler gelirdi. Çanakkale Savaşı Türkler için çok önem bir savaştır.

Tarihçiler geçmişi nasıl öğrenirler?

Geçmişteki tarihi eserleri gezerek araştırma yaparak eski Türk tarihçilerinin konuşmalarını dinleyerek tarihini öğrenebilir.

Tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?

Tarih öğrenirken tarih kitaplarında başvururum. Ve internete başvurabilirim.

Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?

Bil bol okuyup tarihi eserleri gezip öğrenebilir.

Tarihi öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?

N

: Tarihi araştırma yaparak öğreniriz mesela. Kütüphaneye gideriz orada ansiklopedilere bakarız, sonra internetten bakarız.

Nalân, akademik başarısı yüksek bir öğrenci olarak tarih öğrenirken ilk kütüphanelere başvurduğunu belirtmektedir.

Öğrencilerin süreçte yaşadıklarına ilişkin görüşlerinin ne olduğunu anlamak için “neler yaptık anlatır mısın?” diye sorulmuştur. Nalân’ın bu soruya verdiği cevap şöyledir:

N : İzmir-Aydın demiryolunun tarihini, 1856 yılında ilk imzanın atıldığını, ne amaçla yapıldığını, İngilizlerin yaptığını, Türkleri çalıştırmadıkları öğrendim.

Nalân, “neler yaptık?” sorusuna neler öğrendiğini söyleyerek cevap vermiştir. İlk verdiği bilgi bir kronoloji bilgisidir.

Nalân’a “seni şaşırtan bir bilgiyle karşılaştın mı?” diye sorulduğundaysa;

N : Demiryolunu İngilizlerin yapması ve deve kervancılarının grev yapmaları.
 A : Neden İngilizlerin yapması?
 N : Yani sonuçta demiryolunu onlar yapıyorlar ve onlar çalıştırıyorlar. Türklerin çalışmasına izin vermiyorlar.

Nalân’a göre İngilizlerin demiryolunu yapmaları şaşırtıcıdır. Neden bu cevabı verdiği sorulduğunda ise;

N : Onların o zamanlar gelip burada yerleşmeleri yani ben Yunanlıların İzmir’de olduğunu biliyordum ama İngilizlerin burada olduğunu hiç bilmiyordum cevabını vermiştir.

Nalân İzmir kent tarihi hakkında yeni bir bilgiyle karşılaşınca şaşırmıştır. Okul kitaplarında ve müfredatta yerel tarihe yer verilmediği için öğrenci için bu bilgiler yenidir bu yüzden şaşırtıcı olduğu düşünülmektedir.

A : Tüm bu yaptıklarımız içinde hoşuna giden bir şey oldu mu?
 N : Evet. Gazete haberi yazmak.
 A : Gazetede neyi haber yaptın?
 N : Deve kervancılarının grev yapmalarını yazdım.
 A : Neden?
 N : Aklıma ilk o geldi. Yani nasıl deve kervancıları grev yapmışlar? Resmini de çizdim. Bir de hoşuma giden bir şey daha var. Mesela okulda İstanbul’un fethi mesela hep aynı şeyler oluyor ama burada farklı düşünceler vardı. Tarihçiler araştırarak farklı şeyler bulmuşlar, öğretmenler hep aynı şeyleri söylüyorlar, ezberlemişler.
 A : Farklı şeyler neydi mesela?
 N : Mesela deve kervancılarının grev yapmaları yani onların da o zamanlar yaşamaları onların yaşadığını bulmuşlar mesela, araştırmaları onların grev yaptıklarının onların da yaşayacağını nereden bilecekler.

Nalân'ın, "tarihçiler araştırarak farklı şeyler bulmuşlar, öğretmenler hep aynı şeyleri söylüyor ezberlemişler" şeklinde fikrini beyan etmesi ilgi çekicidir. Özellikle tarihsel bilginin zaman içinde değişebildiği, mutlaklıktan uzak olduğunu kavradığını gösterir. Okulda özelde tarih genelde sosyal bilgiler dersinde öğrenciler Nalân'ın da belirttiği gibi değişmez doğrularla karşılaşmaktadırlar. Bu da onların bu olaylar hakkında farklı yorumlar yapmalarını, yeniden düşünmelerini gereksiz ve o olanaksız kılmaktadır. Böylece tarih dersleri öğrenciler için ezberlenmesi gereken yığınlarca bilgiden öte gidememektedir. Olaylar herhangi bir yoruma yer bırakılmaksızın, öğrencilere alternatif düşünme imkânı tanımaksızın tek bir bakış açısından aktarılmaktadır¹⁰⁴. Oysa öğrenciler için uygun öğrenme ortamları yaratıldığında tarihi farklı gözlerle de görebildikleri anlaşılmıştır.

Nalân'ın etkinlikler içinde en çok hoşuna giden gazete haberi yazmak olmuştur. Süreç sonunda öğrencilerin neler öğrendiklerini farklı bir formatta ortaya koymalarını sağlamak için gazete haberi yazmaları istenmiştir. Nalân gazete haberinde deve kervancılarının grev yapmalarını konu almıştır. Öğrenciler için sıradan insanların tarihleriyle karşılaşmak ilgi çekici olmuştur.

Nalân'ın yaşadığı süreçte neler hissettiğini ortaya koymak için an hatırlatıcılı mülakatlar yapılmıştır. Bunlar üç noktada gerçekleştirilmiştir. Okulda farklı tarihsel kanıtlarla ilk karşılaştığında, Alsancak Garı ve Saat Kulesinde ve Demiryolları Müzesi'nde.

(İlk video görüntüsünde Nalân arkadaşlarıyla birlikte çeşitli tarihsel kanıtları değerlendirmektedir.)

- N : İnsanın kendini seyretmesi çok komik oluyor.
 A : Neler yapıyorsunuz şu an?
 N : Biz arkadaşlarımızla birlikte çeşitli belgeleri inceliyoruz.
 A : O an akına ne geldi? Arkadaşlarıyla herhangi bir şey konuştun mu?
 N : Konuştum. Siz bize farklı şeyler vermiştiniz. Birinde anlaşma maddeleri vardı mesela. Ben onları R.. gösterdim dedim ki; bak sınavda bu mutlaka çıkar.
 A : Onun sınavda çıkacağını düşündün.
 N : Evet.

¹⁰⁴ Tarih Eğitimine Eleştirel Yaklaşımlar, Hazırlayan Oya Köymen İstanbul 2002 Tarih Vakfı Yurt Yayınları. S. 47.

Nalân'ın ilgisini İngilizlerle Osmanlıların demiryolu yapımıyla ilgili ilk imzaladıkları anlaşmanın maddeleri çekmiştir. Çünkü ona göre bunlar sınavda çıkabilir.

(İkinci video görüntüsünde Nalân arkadaşlarıyla birlikte gardadır)

N : Ben işte bakın şuradayım. Ben orada çok şaşırdım. Gar çok eskiydi. Biz R (arkadaşının adını söyler) ile çok şaşırdık mesela, nereye bakacağımızı, sanki üstümüze yıkılacak gibiydi. Ben dedim ki bu zamana kadar nasıl korumuşlar buraları, biz de korumalıyız. Oradaki incir motifleri mesela nasıl kalmış, sonra İngilizler nasıl demiryolu yapmışlar, oradaki, ege bölgesindeki ham maddeleri gemiyle götürmek için, bunlar çok değişik. Orada gezerken aklıma hep daha önce yani İngilizler falan nasıl yapmışlar. Nerelerde durmuşlar? Onlar geldi. Mekânlar bizlere, bizden önce orada yaşayanların hayatları hakkında ipuçları verir. Onlara empati kurmamızı sağlar.

(Üçüncü videoda Nalân arkadaşlarıyla birlikte müzede nesnelere incelemektedir.)

N : Mesela burada daktilo vardı. Ben bir elledim çalıştı. Sonuçta 150 yıllık bir şey ama çalışıyor. Ben çok şaşırdım. Tak tak diye ses çıkardı. Sanki o an insanın içinden bir şey çıkıyormuş gibi oluyor, heyecanlanıyorsun.

A : Başka ne hissettin orda?

N : Öyle oluyor ki sanki sen zaman tüneline girmişsin. Ben her şeyi ellemek istedim, dokunmak çalıştırmak. Telgraf makineleri vardı mesela, onlar garip bir alfabeyle çalışıyorlardı.

...

Nalân özellikle müzede tarihsel nesnelere dokununca çok heyecanlandığını ve onları yapan insanları düşündüğünü belirtmektedir. Tarihsel nesnelere dokunmak öğrenciler için yeni keşif imkânı doğurmaktadır. Böylece öğrenciler bizden yıllarca önce yaşayanlarla empati kurma fırsatı elde ederler¹⁰⁵.

Etkinliklerin sonunda Nalân'a "tarih nedir?" diye sorulduğunda;

"Tarih geçmiştir, mesela geçmişten kalan insanların neler kullandıkları, nasıl yaşadıkları neler hissettikleridir." Tanımını yapmıştır. Özellikle tanımında "nasıl yaşadıkları", "eski insanların nasıl hissettikleri" demesi öğrencinin sosyal tarihi tanımaya başladığını göstermektedir. Çünkü, Nalan'a etkinliklerden önce "tarih

¹⁰⁵ Keith C. Barton, *An End to Empty: Rethinking History Education in Light of Democratic Deliberation*, American Educational Research Association Annual Meeting, San Diego CA. 2004.

nedir?” diye sorulduğundaysa, “tarih denilince Türklerin kazandıkları zaferler aklıma gelir. Örneğin Çanakkale Savaşı Türkler için çok önemlidir” cevabını vermişti.

Nalân’a “tarihçi kimdir?” diye sorulduğundaysa; “geçmiş araştıran, kütüphanelere giden, kitaplar okuyan, eski gazeteleri inceleyen biridir,”cevabını vermiştir. “tarihi hangi kaynakları kullanarak öğrenirsiniz?” ve “tarihçiler geçmiş nasıl öğrenirler?”sorularına ise; “ben ansiklopediden, eski dergilerden, yaşayan büyüklerden, eski kalıntılardan, eskiden kalma kitaplardan öğrenebilirim” cevabını vermiştir.

Nalân etkinliklerin sonunda “eskiden kalma kalıntılar, eskiden kalma kitaplarla da” tarih öğrenebileceğini düşünmektedir. Öğrenci tarihsel bilginin kaynağı olarak tarihsel kanıtları da işaret etmektedir.

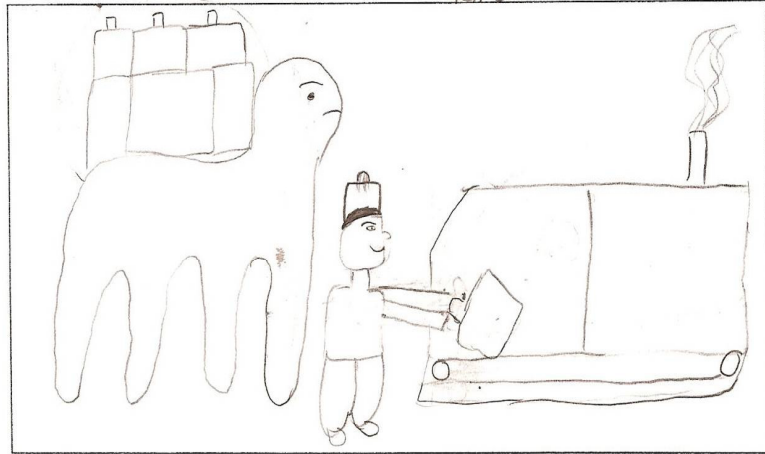
Sosyal bilgiler öğretmenin Nalân hakkındaki yorumu:

Nalân okulun en çalışkan öğrencisidir. Onun ben her zaman başarılı olacağına inanıyorum. Bu etkinlikte de çok istekliydi. Hele garın içinde R.. ile ikisinin ne kadar heyecanlandıklarını gördüm. Derslerde olsa “öğretmenin test çözelim, buradan soru çıkar mı ?” diye sorardı. Burada hiç sesi çıkmadı. Çok ilgili ve heyecanlıydı. Ondan da bunu beklerdim.

İzmir'in sesi gazetesi

İzmir-Aydın demiryolunda yine bir gün deve kervanı sahipleri grev yapıyorlardı. İstense- ni İzmir-Aydın demiryolu- nun tarihine değinelim. İzmir'deki ticaret İngiltere için çok önemliydi. Bu yüzden İngilizler İzmir-Aydın demiryolunu yaptılar. Bu sayede İzmir'deki malları İngiltereye kolaylıkla ihrac edeceklerdi. Bu Osmanlının da işine yarayacaktı. Sonunda demiryolunun yapılması kararı alındı. Demiryolunu İngilizler yapacaktı. İngilizler İzmir'de bu demiryolunu yaptılar. Bu arada demiryolu yapılmadan önce İzmir halkı deve kervanlarıyla taşımacılık yapıyorlardı. Demiryolunun yapılmasıyla onların işleri de bitmiş oluyordu.

Çünkü herkes trenleri tercih ediyorlardı. Bu yüzden deve sahipleri sık sık demiryolunun önünde grev yapıyorlardı. Amaçları ise demiryolunun İzmir'den kalkmasıydı. Demiryolunda yine grev yapıyorlardı. İzmir halkı bu durumu görmeye alışmıştı. Çünkü deve sahipleri trenlerin önüne geçerek ulaşımı yaptırmamıştı. Sığıldılar. Tren görevleri paylaşmıştı. Bu görevlerin hepsi İngilizdi. Ayrıca İngilizler Türklerin trenlerde çalışmalarını istemiyorlardı. Yaklaşık bir saat sürmüştü grev. En sonunda da deve sahipleri ile anlaşmaya varılmıştı. Anlaşmada trenin olmadığı yerlerden demiryoluna kaçır deveiler ulaşım yapacaktı. Buradan trenler başka yerlere malları taşıyacaktı. Deveçiler mutluydular. Çünkü eski işlerine kavuşmuşlardı.

4.5.5. Örnek Olay 5: Özge

Özge, sosyal bilgiler dersi akademik başarısı öğretmeni tarafından düşük olarak belirlenen bir öğrencidir. Ama derse ilgilidir. Sosyal bilgiler dersinde tarih konularını daha çok sevmektedir. Okul dışında zamanının çoğunu televizyon izleyerek geçirmektedir. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'nde 4 hafta boyunca yapılan gözlemlerde, derslere bazen katıldığı bazen de katılmadığı gözlenmiştir. Konulara evde hazırlanıp gelmemektedir. Özge etkinliklere iki kız bir erkek arkadaşıyla birlikte "Gönül Yıldızları" grubunda postacı olarak katılmıştır. Etkinliklerle ilgili olduğu gözlenmiştir.

Severim

Sevmem

İlgisizim

Neden böyle düşündüğünüzü açıklayınız.

Bazen hoş bazen sıkıcı olduktan sonra...
öğretmenden değil konudan dolayı.

2) Sosyal bilgiler derslerinde en çok hangi konulardan hoşlanırsınız? (lütfen belirtiniz)

Tarih bilgisi, kalıntıdan.

Neden böyle düşündüğünüzü

açıklayınız. Osmanlı ve savaşları konusu
ayrıcaktan kalıntılardan dolayı böyle
düşünüyorum.

3) Sosyal bilgiler derslerinde en çok hangi konulardan hoşlanmazsınız? (lütfen belirtiniz)

Coğrafya ve diğer ilköğretim konuları
sevm ediyordum.

-)} Tarih denildiğinde ilk aklınıza ne gelir?
)} Resmini çizip açıklayınız

Kurtarmak için vatanı.....
canlarını feda edip.....
özgürlük simgesi.....
olan bayrağımızı almıştı.....
tut ve böyle bir vatanda.....
yaşadığımızın onur duyuyor

Özge'ye etkinliklerin başında “tarih denildiğinde aklınıza ilk ne gelir?

Resmini çizerek açıklayınız?” sorusuna verdiği cevap:

- Ö : Kurtarmak için olan canlarını feda edip özgürlük simgesi olan bayrağımızı ve böyle bir vatanda yaşayacağımız için onur duyarız.
- A : Tarih denildiğinde aklına bunlar mı geliyor?
- Ö : Mesela atalarımızla gurur duymamın bizler için canlarını bile feda etmeleri onlarla gurur duymamız. Sonra onların zamanında yaptıkları büyük savaşlar, Çanakkale Savaşları gibi demiştir.

Özge, tarihi “geçmişle gurur duyma” aracı olarak görmektedir. Özge'ye “tarihçi kimdi?” diye sorulduğundaysa şu cevabı vermiştir:

Tarihçi kimdir? Resmini çiziniz

- Ö :Tarihçiler ben televizyonda gördüm onu. Genç ve böyle başında şapkası olan birisi. Sonra resimler de yapıyor. Bir de onun yaşlı olmaması gerekir, çünkü yaşlı insanlar eğilip yazamazlar ve göremezler.
- A : Televizyonda gördüğün tarihçi nasıl biriydi?
- Ö : Burada çizdiğim gibi. Genç yakışıklı, başında şapkası vardı. Eskilerden anlatıyordu, sonra resim yapıyordu.
- A : Ressam mı?
- Ö : Yok tarihçiymiş ama boş zamanlarında resim yapıyormuş
- A : Tarihçi nasıl bir iş yapıyor?
- Ö : Eskiye araştırıyor mesela. Bu adam dedelerle gitmiş konuşmuş.

Özge tarihçiyi televizyonda gördüğünü söylemektedir. Bu da bir kez daha öğrencilerin tarih ve tarihçiler hakkındaki düşüncelerini sadece sosyal bilgiler dersinde oluşturmadıklarını gösterir. Özge'nin "tarihi nasıl öğrenebilirsiniz?" sorusuna verdiği cevapsa şöyledir: "Dedelerimizden, öğretmenlerden, ansiklopedilerden öğrenebiliriz". Özge tarihin sözlü yolla aktarıldığını düşünmektedir. Özge'ye "tarihçiler tarihi nasıl öğrenirler?" sorusu yöneltildiğinde ise şu cevabı vermiştir:

- Ö :Dedeler, ansiklopediler, oradaki en yaşlılara sorarak öğrenirler.

Özge tarihçilerin tarihsel bilgiyi nasıl ürettiklerini televizyonda izlediği bir tarihçinin anlattıklarından yola çıkarak açıklamaktadır.

Tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?

Dedelerime, öğretmenlerime, Ansiklopedilere başvuruyordum.

Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?

Dedelerine, Ansiklopedilere, acağaların en yaşlılarına sorarak öğrenirler.

Öğrencilerin süreçte yaşadıklarına ilişkin görüşlerinin ne olduğunu anlamak için “neler yaptık anlatır mısın?” diye sorulmuştur Özge’nin cevabı şöyledir:

Ö: Alsancak demiryolunu, oradaki incir motiflerini, saatli kuleyi öğrendik. Onların 150 yıllık olduklarını öğrendik, garın içindeki şömineyi bulduk.

Özge ilk tarihsel mekânda yapılan etkinlikleri sıralamıştır. Öğrenciler için tarihsel mekânlar keşif fırsatları sunmaktadır. Bunu da Özge’nin yaptıklarını anlatırken kullandığı “bulduk” fiilinden yola çıkarak söyleyebiliriz.

Özge’ye “katıldığın etkinliklerde seni şaşırtan bir bilgiyle karşılaştın mı?” diye sorulduğunda;

Ö : Sağlık eşyaları, onlardan diğer müzede de vardı ama burada dokununca onları daha iyi anladım.
A : Daha önce hangi müzelerde vardı Özge?
Ö : ama dokunamamıştım. Burada dokunduk. Yani trende hastalanırlarsa ya da trende doğum yapacak olurlarsa bu aletleri doktorlar kullanıyorlarmış ben onları elledim.

Özge’yi şaşırtan bilgi “sağlık eşyaları” olmuş. Daha önceki müze deneyiminde gördüğü bu nesnelere demiryolları müzesinde benzerlerini görünce hatırlamıştır:

A : Katıldığın etkinliklerde hoşlandığın bir şey oldu mu?
Ö : O çocukların yerine kendimi koyduk ya, o.

- A : Ne hissettin?
 Ö : Yani daha önce aklıma gelmemişti hiç o zamanlarda onların da yaşayacağı. Yani çocuklar aklıma sorular geldi onlar da okula gitti mi sevgilileri var mıydı? Özge'nin "Eskiye hissetmek onların yerine kendimizi koymak" çok güzeldi.

Özge de 19. yüzyılda yaşamış kendi yaşlılarıyla karşılaşınca şaşırılmaktadır ve onları merak etmektedir. Özge özellikle o dönemde yaşayan çocukların hayatları hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için isteklilik göstermiştir.

Özge'nin yaşadığı süreçte neler hissettiğini ortaya koymak için an hatırlatıcılı mülakatlar yapılmıştır. Bunlar üç noktada gerçekleştirilmiştir. Okulda farklı tarihsel kanıtlarla ilk karşılaştığında, Alsancak Garı ve Saat Kulesinde ve Demiryolları Müzesi'nde.

(İlk videoda Özge arkadaşlarıyla birlikte çeşitli tarihsel kanıtları incelemektedir.)

- Ö : Aaa bu şeydeki okulda derste fotoğraflar vardı. Bir de harita. Harita çok güzeldi. Sanki define bulacağız gibi hissettim
 A : Define?
 Ö : Evet öğretmenim. Televizyonda oluyor ya hani eski bir harita buluyorlar sonra define buluyorlar.

Özge de haritayı görünce define bulacağını düşünmektedir:

(İkinci videoda Özge arkadaşlarıyla birlikte Alsancak Garı'nı incelemektedir.)

- Ö : İşte biz şuradayız.
 A : Evet Özge. Burada neler hissettin?
 Ö : Çok heyecanlandım. Daha önce hiç gitmemiştim çünkü. Kocaman bir çan vardı. Eskiden trenler geldiğinde işte bakın şurada. Onu çalışırlarmış. Bir de şu incirler benim çok ilgimi çekti, daha önce hiç böyle olacağını düşünmemiştim. Yani öyle oralara incir resmi yapacaklarını. Dedim ki, nasıl olmuştaki taa o zamanlardan bu zamanlara bunlar böyle kalmışlar. Sonra bizden sonrakilere de kalır mı?

Özge tarihsel mekânda bulunmaktan hoşlanmakta ve aklına birçok soru gelmektedir.

(üçüncü videoda Özge arkadaşlarıyla birlikte demiryolları müzesindedir.)

- Ö : Müzede şey şey vardı. İşte şu odada orayı çekmemişler.
 A : Ne vardı?
 Ö : Doktor malzemeleri vardı.
 A : Doktor malzemeleri?
 Ö : Evet.
 A : Neden onları ilgin çektir sence?
 Ö : Onları çok eskiden kalma birde bundan önce gittiğimiz müzede de onlardan vardı. Onlar aklıma geldi.

Müzede en çok ilgisini doktor malzemeleri çekmiştir. Bunda daha önceki müze deneyimlerinin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Etkinliklerin sonunda Özge “tarih nedir?”, “tarihçi kimdir?”, “tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?”, “tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?” diye tekrar sorulmuş. Özge de bütün sorulara aynı cevapları vermiştir.

Öğretmenin Özge'nin geçirdiği süreç hakkındaki yorumu;

Özge hep hayaller âleminde gezmektedir. Bu etkinlikler yani empati etkinlikleri tam ona göreymiş bence. Özellikle Atatürk Vagonu'nda hüngür hüngür ağladığını gördüm. Etkinliklere ilgiliydi. Okulda da hep ilgili ama sınavlarda pek başarılı olamıyor, akli hep başka yerlerde.

4.5.6. Örnek Olay 6: İbrahim

İbrahim'in sosyal bilgiler dersi akademik başarısı öğretmeni tarafından düşük olarak belirlenmiştir. Öğretmeni İbrahim'in başlangıçta araştırmaya katılmasını hiç istememiştir. Çünkü İbrahim okulun disiplin problemini en çok yaşayan öğrencisidir. Fakat araştırmacı onun farklı bakış açısıyla araştırmaya çeşitlilik katacağını düşünmüştür. Kendisi ile yapılan mülakatlarda okul dışındaki zamanının çoğunu internet kafede arkadaşlarıyla oyun oynayarak, ya da arkadaşlarıyla maç yaparak geçirdiğini belirtmiştir. Sosyal bilgiler dersinde yer alan hiçbir konunun kendisinin ilgisini çekmediğini söylemiştir. Fakat anket formuna, sosyal bilgiler öğretmeni çok iyi olduğu ve çok iyi anlattığı için sosyal bilgileri sevdiğini belirtmiştir. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'nde 4 hafta yapılan mülakatlarda; derse katılmadığı,

sürekli arkadaşlarını da konuşurmaya çalıştığı ve okula düzenli olarak devam etmediği gözlenmiştir.

İbrahim, etkinliklere iki erkek arkadaşıyla birlikte oluşturdukları “Matrix Grubu”nda, postacı olarak katılmıştır. Okulda yapılan etkinliklere katılmak istemediği, grubundaki diğer arkadaşlarıyla sürekli konuştuğu gözlenmiştir. Tarihsel mekânda ve müzede yapılan etkinliklere ise katılmak için istekli olduğu gözlenmiştir.

Severim

Sevmem

KARŞISIZIM

Neden böyle düşündüğünüzü açıklayınız.

Sosyal... öğretmenimiz... çok... iyi... oluyordu... dan...
Sosyal dersini... çok sevdim... iyi anlatıyor... için...
... için... için...

2) Sosyal bilgiler derslerinde en çok hangi konulardan hoşlanırsınız? (lütfen belirtiniz)

Osmanlı... tarihi... konusundan...

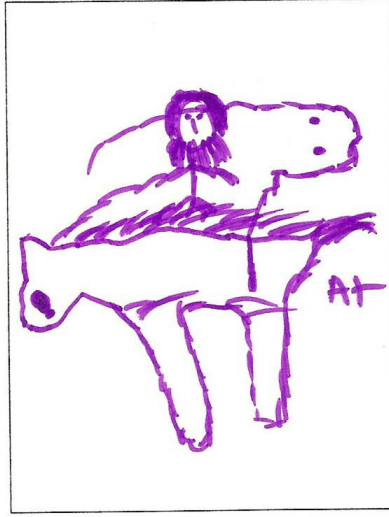
Neden böyle düşündüğünüzü

açıklayınız... Osmanlı... devleti... yıldırmızı... güzelleştir
mek... için... savaşları... için... Osmanlı... devletini
... severim...

3) Sosyal bilgiler derslerinde en çok hangi konulardan hoşlanmazsınız? (lütfen belirtiniz)

Osmanlı... konusundan, ... ölülerden, ... haslandı...

Tarih denildiğinde ilk aklınıza ne gelir?
Resmini çizip açıklayınız

Bir adam dünyasını.....
hiç önem semede.....
Atatürk gibi yurtumilleti
için canını veriyor.....

Etkinliklerin başında İbrahim'e, "tarih denildiğinde ilk aklınıza ne gelir
resmini çizerek açıklayınız "denildiğinde;

Ö : "Bir adam. Dünyasını hiç önemsemeden Atatürk gibi
yurdu ve milleti için canını veriyor" cevabını vermiştir.
Tarihin resmi olarak da bir at ve üzerinde savaşçı resmi
yapmıştır.

.....
Tarihçi kimdir? Resmini çiziniz

Yigit bir adamdır.
Tarihi öğrenmek için
her gezer öğrenir

İbrahim'e, "tarihçi kimdir?" diye sorulduğunda ise;

- İ : Yiğit bir adamdır. Tarihi öğrenmek için hep gezer öğrenir.
 A : Sence tarihçilerin başka ne gibi özellikleri vardır?
 İ : Yani eskileri iyi bilir, eskilerde yaşamış biridir. O zamanları çok iyi bilmektedir. Hepsini görmüş geçirmiştir.
 A : Sence tarihçilerin o dönemi görmeleri mi gerekir?
 İ : Evet o zamanları görmeleri gerekir, yoksa olmaz görmeden gezmeden nasıl yazacaklar ki.

İbrahim, tarihçilerin geçmişi yaşamış yiğit mert kişiler olduğunu düşünmekte. Ona göre tarihi bilebilmek için tarihçilerin o zamanı yaşamaları gezip görmeleri gerekmektedir.

"Sen tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursun? Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?" sorusuna;

"Ben, dedelerime sorarım onlar bizden daha çok geçmişi bilirler. Ansiklopedilere bakarım. Öğretmene sorarım. Tarihçiler; onlar zaten geçmişte yaşadıklarından ne olduğunu oralara gidip gezerek öğrenebilirler." cevabını vermiştir. İbrahim tarihin daha çok sözlü yolla atalardan aktarıldığını düşünmektedir.

Öğrencilerin süreçte yaşadıklarına ilişkin görüşlerinin ne olduğunu anlamak için, "neler yaptık anlatır mısın?" diye sorulmuştur.

- İ : Demiryolcu olsak ne yapardık? Demiryollarıyla ilgili şeyler öğrendik. Gara gittik.

İbrahim'in aklına ilk olarak müzede yapılan empati etkinliği gelmiştir. İbrahim'e, "bu yaptığımız etkinlikler arasında hoşuna giden bir şey oldu mu?" diye sorulduğunda;

- İ : Deve kervancılarının grev yapmaları.
 A : Neden?
 İ : Yani daha önce hiç aklıma gelmezdi onların öyle grev yapacakları falan. Kendimizi onların yerine koyup ne hissederdik diye düşünmüştük ya, benim hiç grev yapacakları aklıma gelmedi. Çok şaşırdım yani tee o zamanlar grev yapılacağı hiç aklıma gelmezdi benim, yani insanların grev yapmaları bana garip geldi. Sonra İngilizlerle anlaşmışlar ama o da güzel, sonra onlar yabancı dil bilmiyorlar nasıl anlaşmışlar?

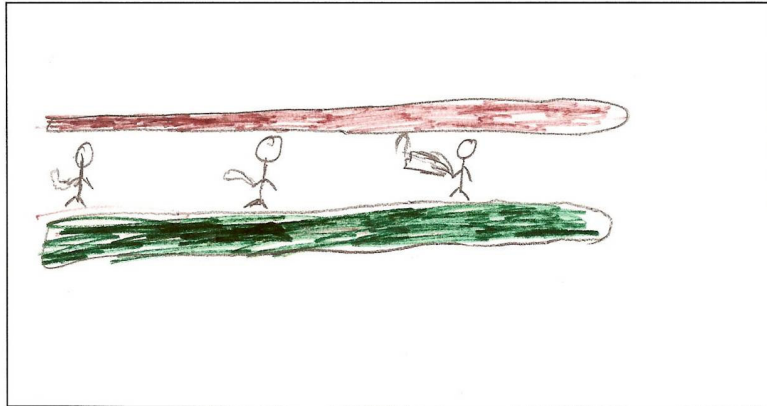
İbrahim de soruya deve kervancılarının grev yapmaları cevabını vermiştir. Bunun için de okulda deve kervancılarının demiryolu yapıldığında neler hissedebilecekleri ile ilgili etkinlik yapmalarına başlamaktadır. “Yani benim aklıma gelmemişti”.

İzmir'in sesi gazetesi

1865 yılı

Ben demir yolu yapımında
 .Görsen ben... bir... s... d... y...
 demir yolu n... bitirmiş
 .İçin... geç... s... d... z...
 .Görsen... demir yolu...
 .bittiyinde... hepimiz
 .İçin... e... t... k... u... l...
 .lar... de... l... a... l... a...
 .olu... a... b... k... .y... d... e... k...
 .di... E... n... c... k... .b... u... s... e...
 .t... i... c... e... t... c... i... l... e... r...
 demir yolu... n... k... .h... a... y... e... t...
 .bitir... Herkes... H... u... z... u... r... a... t... a... r...
 .t... u... r... .Y... o... p... a... n... c... i... l... a... s... l... a...
 .n... l... a... e... m... e... k...
 .k... i... l... e... z... e... r... .a... l... t... a... d...
 .a... m... .e... l... i... s... t... i... k... .y... o... v... a... s...
 .y... o... v... a... s... .y... u... n... a... n... l... a... l... a...
 .l... i... k... e...
 .a... s... i... t... i... m... t... e... .b... a... s... l... a... d...
 .m... e... .b... a... s... l... a... d...
 .z... o... n... c... a... .a... n... l... a... s... m... e...
 .d... a... h... a...
 .k... o... l... e... y... l... a... s... t... i...
 .d... e... m... i... r... y... o... l... u...
 .b... i... t... t... i... y... i... n... d... e...
 .y... u... n... a... n... l... a... l... a...
 .a... l... t... a... d... a... s... .b... i... l... e... .o... d... u... m...
 .....
 .....

Ben bunları eski demir yolu
 .Görsen ben... n... k... e... t... i... p...
 .g... u... n... l... u... g... u... n... d... e... n... .a... l... i... y... a... r... u... m...
 .y... e... z... d... i... g... l... a... n... d... e... n... .i... ç... e... t... .h... a... s... l... a... d...
 .b... e... n... d... e... .b... u... n... l... a... r... .a... n... n... e... t... i... m...
 .g... a... z... e... t... e... y... e... .a... k... t... o... r... a... m... .a... l... t... u... y... u... n... l... o... r...
 .a... d... e... b... e... y... e... n... d... e... .b... e... n... .s... a... v... a... r... .g... u... n... l... u... g... u... n...
 .S... a... h... i... b... i... n... d... e... n... .y... a... z... m... a... s... t... i...
 .İ... s... t... e... d... i... .g... u... n... l... u... g... u... n... s... a... h... i... b... i...
 .O... n... c... e... .y... a... z... m... a... s... t... i... .y... a... k... l... a... s... m... e... d... i...
 .s... a... n... s... a... .y... a... r... a... s... .a... l... i... s... t... i... d... i... m...
 .h... e... r... y... ü... n... .y... a... z... m... a... s... t... i... d... i...
 .İ... k... n... a... .e... t... t... i... m... .h... e... r... g... ü... n...
 .g... a... z... e... t... i... n... i... .b... i... r... .k... a... s... e... s... i... n... e...
 .y... a... z... m... a... y... .k... a... b... u... .e... t... t... i...
 .g... a... z... e... t... e... .a... l... t... u... y... a... n... l... a... r... .b... u... n... e...
 .c... e... k... .h... e... s... e... n... i... s... t... i... g...
 .....
 .....

İbrahim'e, seni şaşırtan bir bilgiyle karşılaştın mı? diye sorulduğunda ise;

- İ : Gazete haberi yazmak.
 A : Neden?
 İ : Çünkü oraya şaşırtıcı bir bilgi yazdım.
 A : Nedir bu şaşırtıcı bilgi?
 İ : Yani eskiden bulunmuş bir günlük hayal ettim onu yazdım.

İbrahim'in şaşırtıcı bulduğu bilgi 19. yüzyılda yaşamış birinin ağzından yazdığı günlüktür.

İbrahim'in yaşadığı süreçte neler hissettiğini ortaya koymak için an hatırlatıcılı mülakatlar yapılmıştır. Bunlar üç noktada gerçekleştirilmiştir. Okulda farklı tarihsel kanıtlarla ilk karşılaştığında, Alsancak Garı ve Saat Kulesinde ve Demiryolları Müzesi'nde.

(İlk videoda İbrahim arkadaşlarıyla birlikte çeşitli tarihsel kanıtları değerlendirmektedir.)

Sınıf arkadaşları etkinlikleri yaparken İbrahim sürekli arkadaşlarını konuşturmaya çalışmaktadır.

- A : Bunu hatırladın mı?
 İ : Evet. O şeyler vardı. Eskiden kalma resimler falan onlara bakmıştık.
 A : Evet. Ne hissetmiştin o an?
 İ : Canım sıkıldı. Hadi fotoğraflar güzeldi ama hemen sonra şeyler vardı. Tarihçiler farklı farklı söylemişler ya o. Çok canım sıkıldı. Oku oku, yaz yaz.
 A : Yazmayı ve okumayı sevmiyorsun.
 İ : Evet sevmiyorum.

İbrahim okulda tarihsel kanıtlarla çalışırken derse katılmamıştır. Özellikle okuma ve yazma etkinliklerinden hoşlanmadığını belirtmiştir.

(İkinci video da İbrahim arkadaşlarıyla birlikte Alsancak Garı'ndadır.)

- İ : Burası güzeldi işte. Gar çok değişmiş, eskiden bakın şurası saatli kulenin orası garmış. Sonra garın yeri değişmiş. Birde orada incirler vardı duvarlarda...

İbrahim'in okulda etkinliklere katılmak istemezken ve sürekli sınıfta disiplin problemleri çıkarırken, tarihsel mekânda yapılan etkinliklere istekli bir şekilde katılması ilgi çekicidir.

- A : Garda ne hissettin İbrahim?
 İ : Dedektif olmuşum gibi hissettim.
 A : Dedektif mi?
 İ : Evet. Sanki her yerde sırlar var ve ben onları çözeceğim.

İbrahim kendini tarihsel mekânda dedektif gibi hissetmiştir. Her an yeni bir şeyler bulabileceğini düşünmesi ve arkadaşlarıyla birlikte çalışabilmesi onun tarihsel mekânda yapılan etkinliklere daha istekli katılmasında sebep olabilir.

(Üçüncü videoda İbrahim müzede arkadaşlarıyla birlikte hareket memurunun kullandığı aletleri incelemektedir)

- İ : İşte şu telgraf makinası. Bundan müzede iki tane var. Biri seyyar biri garda duruyor. Bunları hareket memuru kullanıyor. Sonra bakın işte ben de kullanıyorum
 A : Ne hissettin o an?
 İ : Normal hissettim. Ama sanki ben gerçekten hareket memuru olmuşum gibi de hissettim. Tee o zamanlarda. Bir de o zamanlar hareket memuru olmak için yabancı da olmam gerekirmiş.

İbrahim de müzede nesnelere dokununca heyecanlanmış, onları kullananlarla empati kurabilmiştir.

Etkinlikler sonunda İbrahim'e, "tarih nedir?", "tarihçi kimdir?" diye sorulduğunda yine aynı cevaplar alınmıştır. Fakat "tarihi nasıl öğrenirsiniz?" ve "tarihçiler tarihi nasıl öğrenirler?" sorusuna farklı cevaplar vermiştir.

Tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?

..müze lerden tan... eski...
 ..değillerden... Anşitla...
 ..değillerimizden...
 ..AVN...
 ..yasamışlar...
 ..kize...
 ..Tarih...
 ..
 ..
 ..

Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?

..onlar...
 ..
 ..
 ..
 ..
 ..
 ..
 ..
 ..

Tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvurursunuz?

Müzelerden, eski dergilerden, ansiklopedilerden, dedelerimizden öğreniriz. Çünkü onlar tarihi yaşamışlardır. Onlar bizlerden daha bilgilidir, tarihimizi böyle öğreniriz.

- A :Tarihçiler tarih öğrenirken hangi kaynaklara başvururlar?
İ : Müzelerden, kütüphanelerden, ansiklopedilerden.

Cevabın vermiştir. Etkinliklerin sonunda İbrahim hem kendisinin hem de tarihçilerin tarih öğrenebilecekleri kaynaklar arasında müzeleri de saymaktadır.

Öğretmenin İbrahim'in yaşadığı sürece ilişkin yorumu:

İbrahim okuldaki bütün öğretmenlerin korkulu rüyası, yani yaşının da biraz büyük olmasından dolayı okulda istediğini yapıyor, sürekli disipline gidiyor. Ben müzeye bile gitmesini istememiştim aslında ama siz ısrar ettiniz. Müzede onun ilgisini görünce şaşırđım. Her şeye dokunmak istiyordu. Bir şeyleri kıracak diye çok korktum ama neyse.

Merhaba ;

Benim adım... ~~Ahmet~~... ~~Yılmaz~~... ~~Özdemir~~

İzmir'den Aydına Osmanlı Demiryolu Şirketinde çalışıyorum.

Sizlere biraz yaptığım iş ve çalıştığım şirket hakkında bilgi vermek istiyorum.

Benim çalıştığım İzmir-Aydın demiryolu şirketi

..izmir...Aydın...demir...şirketini...inşaatlar yapmıyor...
 ..ama...asmanlılar kullanıyor...izmir...Aydın demiryolu...
 ..gidisi...kısaları...gideceğini...yere...daha...cabuk...ulususun...
 ..mullar...demir yolu...yapılmadan...önce...de...velele...götürülüyor...
 ..mullar...söz...sela...met...gideceği...yere...gidemiyor...du...
 ..demir...yolu...daha...cabuk...ve...güvenli...gidiyor...
 ..herkes...andan...demir...yolu...daha...etiyer...

Benim burada görevim...çak...güzel...hem...ya...hem...güvenliği...söylüyorum

Bu görevi herkes yapamaz (bu iş için bazı uzmanlıklara sahip olmanız gerekir). Bu işi yapan kişide şu özelliklerin olması gerekir.

..ilk...haste...se...sur...olması...gerekir...tirenin...gidip...geleceği...
 ..sartları...benimse...mesi...gerekir...bu...özelliklere...sahip...
 ..olması...gerekir...

Size kısaca iş yerimde bir gün boyunca neler yaptığımı anlatabayım

..size...iş...bir...benim...isim...
 ..hele...den...daha...tirenin...geleceğini...tesbit...meye...
 ..çalışırım...kısacası...benim...bir...günüm...çak...zoru...
 ..geliyor...

Sizlere birazda ailemden bahsedeyim

..Benim...ailem...beni...her...ne...sizde...çalışıyorum...çalışıyorum...
 ..ailem...beni...destekler...karım...da...çalışıyor...ogulum...
 ..tiren...mühendisi...olmak...i...e...g...yar...ve...
 ..baş...sorun...ya...çak...ay...teli...bir...gün...gelecek...ben...tiren...
 ..mühendisi...aldım...diy...ce...baba...benim...ailem...
 ..kısacası...habe...her...destek...olur...

Size iş sırasında başımdan geçen ilginç bir olayı anlatabayım

..Ben...bir...gün...tirenin...geleceğini...uldu...tür...le...başını...
 ..kaldır...madım...den...benim...yüzüm...hem...önce...insanın...
 ..baş...atı...tehlike...ye...girdi...ve...hemen...ambulans...gö...ç...
 ..ambulans...geldi...hemen...ya...hastaney...e...kaldırıldı...
 ..baş...bu...gün...tirenin...geleceğini...ya...kaldırıldı...en...nut...madım...

V. BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşlerinin incelendiği bu çalışmanın sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tarihsel mekanların sosyal bilgiler dersinde özellikle üç amaç için kullanılabileceği yapılan literatür taramasında ortaya çıkmıştır. Bunlar:

- 1) Tarihsel mekânlar yoluyla öğrencilere sosyal bilimlerin disiplinler arası yapısını kavratmak,
- 2) Öğrencilerin parçası oldukları topluma etkin katılımlarını sağlamak,
- 3) Öğrencilerin tarihin işlenmemiş verileriyle çalışıp araştırma yapmalarını ve kendi öğrenmelerini yapılandırmalarını sağlamaktır.

Ayrıca tarihsel mekânlarda yapılandırılmış keşif yoluyla öğrencilerin tarihsel bilgiye ulaşmalarını sağlamak birçok tarihsel düşünme becerisini de kullanmayı gerekli kılmaktadır. Bunlar; “geçmiş, bugün ve geleceği birbirinden ayırmak”, “tarihsel süreklilik ve durağanlığı fark etmek”, “tarihsel olaylarla ilgili sorular sormak”, “tarihsel bir olayı farklı kişilerin gözünden değerlendirebilmek”, “tarihsel haritalardan yararlanmak”, “tarihçiler arasında farklı bakışları değerlendirebilmek”, “çeşitli tarihsel kanıtlardan çıkarımda bulunmak”, “tarihsel problemlere çözümler üretmek” şeklinde sıralanabilir. Bu tarihsel düşünme becerilerinin temeli keşfederek öğrenmenin de temeli olan “ilerlemecilik” akımıdır.

İlerlemecilik akımına dayanan yeni sosyal bilgiler eğitimi ilköğretim öğrencileri için “problem çözme” ve “keşfetme” etkinliklerini içinde bulundurur. Bu akıma göre öğrenciler “küçük sosyal bilimciler” olarak çalışıp kendi öğrenmelerini yapılandırmalıdır. O yüzden araştırmada öğrencilerin “tarih”, “tarihçi” ve “tarihsel bilginin kaynağı” konusundaki fikirleri betimlenmiştir. Öğrencilerin başlangıçta “tarihin ne olduğu” konusundaki düşüncelerinde cinsiyetlerine ve akademik

başarılarına göre belirgin bir farklılık göstermediği görülmüştür. Öğrenciler tarihsel bilginin kaynağı olarak “ansiklopedileri”, “ders kitaplarını” ve “büyüklerin anlattıklarını” görmektedirler. Oysa müzeler ve tarihsel mekânları öğrencileri tarihin işlenmemiş verileriyle karşı karşıya getirmek konusunda biçilmiş kaftandır. Araştırmanın sonunda bazı öğrencilerin “eski fotoğraflar”, “eski haritalar” gibi etkinlikler sırasında birebir çalıştıkları tarihsel kanıtları da tarihin kaynakları arasında saydıkları görülmüştür. Fakat yine de öğrenciler, tarihin kaynağı olarak en çok “ansiklopedileri” belirtmektedirler. Etkinliklere başlamadan sınıfta yapılan dört haftalık gözlemlerde de öğretiminin derslerde en çok ders kitabını kullandığı gözlenmiştir. Öğrenciler kitaplarındaki hazırlık ve ünite sonu sorularına da ansiklopedileri kullanarak cevap aramaktadırlar. Bu yüzden öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde yaşadıkları ön deneyimlerin onların düşüncelerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin “tarihçinin” kim olduğuyla ilgili kavram yanılgıları araştırmada ortaya çıkmıştır. Bu kavram yanılgılarının temelinde de popüler medyadan öğrendikleri bilgilerin bulunduğu anlaşılmıştır. Etkinlikler sonunda ise öğrenciler farklı tarihçilerin İzmir-Aydın demiryoluyla ilgili görüşlerini inceledikleri için tarihçi kimdir sorusuna “Ali Akyıldız” cevabını verdikleri düşünülmektedir.

Öğrenciler, kendileri tarihi nasıl öğreniyorlarsa tarihçilerin de öyle öğrendiğini düşünmektedirler. Bu bulgu öğrencilere küçük sosyal bilimciler rolü verilerek keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretiminin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi akademik başarıları ne olursa olsun tarihsel mekân ve müzedeki etkinliklere istekli olarak katıldıkları tespit edilmiştir. Bu mekânları okullardan farklı yapan nedir? Öğrencilere “okulda nasıl sosyal bilgiler öğreniyorsunuz?” diye sorulduğunda; “anlatılarak, işleyerek, ders kitabından okuyarak” cevaplarını vermişlerdir. Oysa tarihsel mekândaki öğrenmeleri için “görerek, dokunarak, inceleyerek” gibi cevaplar vermişlerdir. Bu şunu gösterir; öğrenciler tarihsel mekânlarda bilgileri yapılandırırken daha çok duyu organlarını kullanmaktadırlar.

Öğrencilere “tekrar böyle bir etkinliğe katılmak ister misiniz?” diye sorulduğunda ise hepsi “evet” cevabını vermiştir. “Neden?” diye sorulduğunda ise

“eğlenceli olduğu için”, “arkadaşlarla birlikte öğrenmek zevkli olduğunu için ” cevaplarını vermişlerdir. Tarihsel mekânda yapılan etkinlikler sırasında da öğrencilerin birbirlerinin öğrenmelerine yardımcı oldukları gözlenmiştir. Hatta öğretmen de bu süreçte öğrencilerle birlikte öğrenen olarak öğrenmenin sorumluluğunu öğrencilerle paylaşmıştır. Öğrenciler tarihsel mekânlar ve müzelerde daha çok duyu organlarını kullanarak, işbirliği içinde öğrenmektedirler.

Bu çalışma için hazırlanan etkinlikler, temelini keşfederek öğrenme kuramı ve tarihsel düşünme becerilerinden almaktadır. Kız ve erkek öğrencilere etkinlikler içinde “hoşlarına giden bir şey oldu mu?” diye sorulduğunda; “yabancıların yerine kendimi koymak”, “Atatürk Vagonu’nda bulunmak” cevaplarını vermişlerdir. Kız öğrencilerin özellikle empati etkinliklerinden daha çok hoşlandıklarını belirtmeleri ilgi çekicidir.

Öğrenciler bu süreçte en çok “deve kervancılarının grev yaptığını” öğrenince şaşırılmışlar. Bu güne kadar okullarında gördükleri sosyal bilgiler derslerinde sıradan insanların tarihleriyle karşılaşmamış olmalarının bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Öğrenciler için ayrıca “grev” gibi bir kavram ve grevi o dönemde görmeleri de etkili olmuş olabilir. Öğrenciler için ders kitapları dışında sosyal tarihle karşılaşmak bu noktada ilgi çekici olmuştur.

Öğrencilere 19. yüzyılda yaşayan çocukların trenle ilk karşılaştıklarında ne hissetmiş, neler düşünmüş olabileceklerinin sorulması üzerine, çok heyecanlandıkları ve kendilerini onların yerine koymakta istekli oldukları gözlenmiştir. Araştırmada dikkati çeken bir diğer nokta da öğrencilerle yapılan mülakatlarda özellikle o dönemde kendi yaşlılarının da yaşamış olabileceklerini hatta onların da tarihinin olabileceğini hiç düşünmediklerini belirtmeleridir. Öğrencilerin kendi yaşlılarıyla da ders kitaplarında karşılaşmalarının onların özelde tarih, genelde sosyal bilgiler konularına olan güdülerini arttıracacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin, “şimdi öğrenmek istediğiniz yeni bir şey var mı?” sorusuna verdikleri cevaplar, “Şirinyer İstasyonu ne zaman yapılmıştır? “ ya da “ Basmane Garı ne zaman yapılmıştır?” şeklinde olmuştur. Bu da öğrencilerin kendi çevrelerindeki tarihsel mekânlar hakkında sorular sormaya ve merak etmeye başladıklarını göstermektedir. Sosyal bilgiler dersinin hedeflerinde biri de öğrencilerde merak uyandırıp, kendi sorularını sorup bunların peşine düşmelerini

sağlamaktır. Öğrencilerin kendi yaşadıkları çevredeki tarihsel mekânlar hakkında sorular sormaya başlamaları bu noktada önemlidir.

Öğrencilerin Alsancak Garı'nda neler hissettikleri sorulduğunda, bazılarının “150 yıllık bir yer nasıl bu zamana kadar gelmiş, bizimde buraları korumamız lazım” dedikleri görülmüştür. Bu tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimi sırasında öğrencilerin dikkatli gözlem yapmalarının yanı sıra başlarındaki tarihi keşfetmelerinin yanında koruma duygularının artmasına da sebep olabilir.

5.2.ÖNERİLER

1) Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarihsel mekânlar ve müzelerde kullanılmak üzere ilköğretim öğrencileri için eğitim paketleri hazırlayabilir. Ancak bu yolla müzeler ve tarihsel mekânlardaki öğrenme sadece “görme” ve “bakma” etkinliklerinin dışına çıkabilir.

2) Tarihsel mekânlar ve müzelerde bilen birinin (verici) doğrudan nihai bilgiyi öğrencilere aktarmasından ziyade öğrencilerin arkadaşlarıyla birlikte kendi öğrenmelerini yapılandırabilecekleri, birinci elden tarihsel kanıtlarla çalışabilecekleri etkinlikler hazırlanmalıdır.

3) Tarihsel mekanlar ve müzeler öğrencilerin tarihsel anlamaları, tarihsel hayal güçlerinin gelişmesi, tarihsel empati kurabilmeleri kolaylaştırmaktadır. Çünkü öğrenciler buralarda tarihin işlenmemiş verileriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Fakat öğrencileri okullardan alıp tarihsel mekânlara ve müzelere götürmek her zaman kolay olmamaktadır. Bu yüzden müzeler, koleksiyonlarındaki parçaların kopyalarını yaparak, öğrencilerin okullarda da tarihsel kanıtlar kullanarak keşfedebilecekleri etkinlikler sağlamalıdır.

4) Tarih en iyi yaşandığı yerde öğrenilir. Öğrenciler için mahallelerindeki bir çeşme de, Çanakkale Şehitliği de tarihsel mekân olarak kullanılabilir. Burada önemli olan öğretmenlerin istekli olmasıdır. Bu yüzden öğretmenlerin bu tip mekânları kullanabilecekleri etkinlikler hazırlanmalıdır. Ayrıca öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerde de bu mekânları nasıl daha aktif kullanabilecekleri ile ilgili seminerler verilmelidir

5) Yerel yönetimler, üniversiteler, kurumlar bu tip programların geliştirilmesi ve genç kuşaklara aktarılmasında birlikte çalışmalıdırlar. Çünkü ortak kültürel mirasımızın genç kuşaklara aktarılmasında tarihsel mekânlar önemlidir.

6) Öğrencilerin tarih, tarihçiler ve tarih yazarken nasıl bir süreç yaşadıklarına ilişkin görüşlerinin okulda nasıl tarih öğrendikleriyle bağlantılı olduğu anlaşıldığından, öğrencilerin özellikle tarihin işlenmemiş verileriyle çalışıp kendi öğrenmelerini yapılandırabilecekleri etkinlikler öğrencilerin tarihsel düşüncelerine etkisi uzun süreli araştırılabilir.

7) Öğrenciler en çok 19. yüzyılda yaşamış kendi yaşitlarıyla empati kurma etkinliğinden hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Fakat ders kitaplarında çocukların tarihine hemen hemen hiç yer verilmemektedir. Ders kitaplarında genelde sosyal tarih özelde çocukların tarihini içeren konuların da eklenmesi öğrencilerin derse yönelik güdülerinin artmasına sebep olabileceği düşüncesiyle önerilebilir.

8) Bu çalışmanın örneğini 33 ilköğretim 7. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Farklı yaş gruplarında ve sayılarda öğrenciyle bu etkinliklerin çalışılması karşılaştırma fırsatı vereceğinden önerilebilir.

9) Tarihsel mekânlar ve müzelerin öğrencilerin öğrenmesindeki etkilileri boylamsal çalışmalarla araştırılabilir.

10) Bu çalışma birebir ilköğretim sosyal bilgiler dersi müfredatıyla birleştirilerek gerçekleştirilememiştir. Fakat yeni Sosyal Bilgiler Müfredatının özellikle 6. sınıf Elektronik Yüzyıl ve 7. sınıf Zaman İçinde Bilim ünitelerinin Bilim Teknoloji ve Toplum Öğrenme alanlarının kazanımları araştırmada kullanılan etkinliklerle birleştirilerek öğrencilerin akademik başarıları ve tutumları üzerine etkileri araştırılabilir. Böylece sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin yerel tarihsel kanıtlarla çalışmalarının öğrenmeleri üzerine etkisi de ortaya konulabilir.

KAYNAKLAR

Açıkgöz, K.Ü. (1992). **İşbirlikli Öğrenme: Kuram, Araştırma, Uygulama.** Malatya: Uğurel Matbaası.

Açıkgöz, K.Ü. (1998). **Tarih Derslerinde Öğrencileri Güdüleme Stratejileri:** Bulunduğu eser: Özbaran, S. **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları.** İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

Açıkgöz, K.Ü. (2002). **Aktif Öğrenme.** İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Açıkgöz, K.Ü.(2003). **Etkili Öğrenme ve Öğretme.** İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Andrews, J. D. W. (1984). Discovery and Expository Learning Compared: Their Effects on Independent and Dependent Students. **Journal of Educational Research.** Vol.78, No:2. (November/December, 1984)

Atagök, T. (1999). “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı: Müze ve İlişkileri” Bulunduğu eser: Atagök, T. **Yeniden Müzeciliği Düşünmek,** İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.

Ashby, R., Lee, P., Dickinson, A. (1997). How Children Explain The “Why” of History: The Chata Research Project on Teaching History. **Social Education.** Vol. 61.

Barr, R., Barth, J., Shermis, S. (1977). Defining the Social Studies. **Bulletin.** 51, Washington, D.C, National Council for the Social Studies.

Barr, R., Barth, J. and Shermis, S. (1978). **The Nature of Social Studies,** California: ETC Publications.

Bage, G.(1998). Primary Sources. **History Today**. Vol. 48. London: History Today Ltd.

Ata, B. (2001). Müzeler ve Tarihi Mekânlarda Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin “Müze Eğitime” İlişkin Görüşleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Barton, K.C. (2004). An End to Empty: Rethinking History Education in Light of Democratic Deliberation. **American Educational Research Association Annual Meeting**. San Diego, CA.

Barton, K. (2006). **Research Methods in Social Studies Education**. New York: Informational Press.

Barton, K. (2001). You’d Be Wanting to Know About the Past: Social contexts of Children’s Historical Understanding in Northern Ireland and the United States. **Comparative Education**. Issue.37.

Barton, K. and Levstik, L.(2004). Reflecting on Elementary Children’s Understanding of History and Social Studies. **Journal of Teacher Education**. Vol. 55, No.1 (January/February 2004).

Balkaya, A. (2002). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Tarihsel Kanıtların Etkililiği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Belanca, J. (1997). **Active Learning Handbook for the Multiple Intelligences Classroom**. London: Skylight Press.

Brophy, J. and VanSledright, B. (1997). **Teaching and Learning History in Elementary Schools**. New York: Teachers College Press.

Brooks, B.D. (2004). What Do History Museum Educators Want to Teach. Unpublished Doctoral Dissertation. Columbia University.

Bogdan, R. (2003). **Qualitative Research for Education an Introduction to Theory and Method.** Boston: Pearson Education Group Press.

Burke, P. (2002). **Fransız Tarih Devrimi: Anneles Okulu.** Çev: Mehmet Küçük, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Counsell, C. (2000). Didn't We Do That in Year 7? Planning for Progress in Evidential Understanding. **Teaching History**, Vol 99.

Cresswell, J.W. (1994). **Research Design: Qualitative and Quantitative Approaches.** Thousand Oaks: Sage Publications.

Cresswell, J.W. (1998). **Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions.** Thousand Oaks: Sage Publications.

Cresswell, J.W. (2002). **Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research.** New Jersey: Merrill Prentice Hall.

Csikzentmihalyi, M. (2000). Notes on Art Museum Experiences In R. Smith Readings in Discipline-Based Art Education: A Literature of Educational Reform, Reston, VA. National Art Education Association.

Deryakulu, D. (2001). **Sınıfta Demokrasi.** Ankara: Eğitim Sen Yayınları.

Dickinson, A.K., Lee, P.J.(1978). **History Teaching and Historical Understanding.** London: Heinemann Educational.

Dickinson, A.K., Lee, P.J. and Rogers P.J. (1984). **Learning History**. London: Heineman Educational.

Dilek, D. (2002). **Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünme Gelişimi**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Dinkelman, T. D. (2002). Critically Reflective Teachers Education in Secondary Social Studies: a Preservice Case Study. Unpublished Doctoral Dissertation, Wisconsin-Madison University.

Doğanay, A. (2003). **Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Bulunduğu eser: Öztürk, C., Dilek, D. **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Pegem A Yayınları.

Downey, M. T. and Levstik, L.S. (1991). **Teaching and Learning History**. J.P. Shaver (Ed) Handbook of Research on Social Studies Teaching and Learning.. New York: Macmillan Press.

Downey, M. (1996). Defining and Assessing Historical Thinking a Technical Report. Writing to Learn History in the Intermediate Grades (National Center for The Study of Writing and Literacy, Berkley, CA/Office of Educational Research and Improvement, Washington, DC. December.

Downey, M., T., (2001). **Social Studies for Children A Guide to Basic Instruction**. New York: Apersonal Press.

Eisner, E. W. (1994). **Cognition and Curriculum Records**. New York: Teacher College Press.

Evans, R.W. (1988). Lessons From History: Teacher and Student Conceptions of the Meaning of History. **Theory and Research in Social Education**. Vol. XVI, No. 3.

Evans, R.W. (1990). *Teacher Conceptions of History Revisited: Ideology, Curriculum, and Student Belief Theory and Research in Social Education*, **Theory and Research in Social Education**. Vol. *XVIII*, No. 2.

Evans R. W. (2004). **The Social Studies Wars What Should We Teach The Children?**. New York: Teacher College Press.

Elkis, A., (2002). **Teaching and Learning Elementary Social Studies**. Boston: A Person Education Company .

Falk, J.H. and Dierking, L. (2000). **Learning From Museums Visitors Experiences and the Making of Meaning**. Oxford: AltaMira Press.

Farris, P.J. (2001). **Elementary & Middle School Social Studies**. London: McGraw-Hill Companies.

Friesman, M.A. (2004). *Digital Primary Sources in The World History and World Geography*. Unpublished Doctoral Dissertation. Virginia University.

Fiehn, T. and Shephard, C. (1993) **History into Practice**. Great Britain: Longman Group UK Ltd.

Fling, F. M. (1994). **One Use of Sources in the Teaching of History**. The Social Studies. Washington D.C.: Heldref Publications.

Freebody, P. (2003). **Qualitative Research in Education: Interaction and Practice**. London: Sage Publications Ltd.

Geoffrey, M. (2003). **Action Research A Guide for Teacher Researcher**. 2nd Edition. Ohio: Merrill Prentice Hall.

Gulbenkian Komisyonu. (1996). **Sosyal Bilimleri Açın**. İstanbul: Metis Yayınları.

Gijlers, H. And De John, T., (2005). The Relation Between Prior Knowledge and Students' Collaborative Discovery Learning Processes. **Journal of Science Teaching**. 42, No.3.

Grand, M. C. (2004). Enhancing Motivation Using the Constructs of Flow in Museum Education Activities. Unpublished Doctoral Dissertation. San Diego University.

Harper, M. (2000). *Seeing is Believing Twhp Field Studies* CRN No: 8-2000 National Park Service.

Hadyn, T., Arthur, J., and Hunt M. (1997). **Learning to Teach History in the Secondary School: A Companion to School Experience**. London: Routledge Press.

Hein., G. E. (1998) **Learning in the Museum**. London: Routlrdge Press.

Heyer, K. (2004). Between Every Now and Then: History and Social Studies Teachers' Interpretations of Historical Agency and Social Change. Unpublished Doctoral Dissertation. Columbia University.

Holt, T. (1990). **Thinking Historically: Narrative, Imagination and Understanding**. New York: College Entrance Examination Board.

John, P. (1991). **The Professional Craft Knowledge of the History Teacher Teaching History**. London: The Historical Association.

Kabapınar, F. (2003). Kavram Yanılgılarının Ölçülmesinde Kullanılabilecek Bir Ölçeğin Bilgi-Kavrama Düzeyini Ölçmeyi Amaçlayan Ölçekten Farklılıkları. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim**. Sayı 35.

Kabapınar, Y. (1998b). Kredili Sistem ve Lise Tarih Ders Kitapları. Bulunduğu Eser: Özbaran, S. **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları**. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Kabapınar, Y. (2003). İngiliz Tarih Kitaplarına Bir Bakış. **Tarih ve Toplum**. Cilt 39. Sayı 230. Sayfa 40–48.

Kathleen, C. (1999). **Using Internet Primary Sources to Teach Critical Thinking Skills in History**. London: Greenwood Publishing Group.

Klages, K. C. (1999). Secondary Social Studies Students' Engagement with Historical Thinking and Historical Empathy as They Use Oral History Interviews. Unpublished Doctoral Dissertation. Columbia University.

Kammen, M. (1991). **Mystic Chords of Memory: The Transformation of Tradition in American Culture**. New York: Knopf Press.

Kyvig, D. E. and Matty, M.A. (2000). **Yanbaşımızdaki Tarih**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Le C. (2000). **Beyond Bias: Making Source Evaluation Meaningful to Year 7**. Teaching History 99. London: The Historical Association.

Lee, P. (2001). Understanding History. Centre for the Study of Historical Consciousness. Vancouver: University of British Columbia.

Lee, P., Dickinson, A., Ashby, R. (1987). Children's Consents of Empathy and Understanding in History in Christopher Portal ,(Ed) The History Curriculum for Teacher, (London: The Farmer Press, 1987).

Lee, P., Dickinson, A., Ashby, R. (1997). Just Another Emperor: Understanding Action in the Past. **International Journal of Educational Research**. Sayı. 27, No. 3.

Levy., F., Marda B. (Ed.) (2001). Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru, Kent, Toplum, Müze Deneyimleri, Bulunduğu Eşe: **Müzeciliği Yeniden Düşünmek**, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

Lemelin, N. (2002). An Inquiry into Participatory Action Research as a Tool for Curriculum and Professional Development in the Museum, Unpublished Doctoral Dissertation. Columbia University.

Levstic, L.S. and Barton, K.C. (1997). **Doing History: Investigating with Children in Elementary and Middle Schools**. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Litwak, J., M., (1996). Using Questions as Titles on Museums Exhibit Labels to Direct Visitors Attention and Increase Learning. Basılmamış Doktora Tezi. Minnoseto University.

Louis, C. and Lawrence, M. K. M. (2000). **Research Methods in Education**. 5th Edition, Londra: Roytlenge Flamer Yayınları.

MEB (2006). İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. <http://tkb.meb.gov.tr> (12 /13 /2006).

National Council For The Social Studies. (2004). Program Standardts for the Initial Preparation of Social Studies Teachers.

O'Neill and Sohbat, E. (2004). How High Schoolers Account for Diffetenr Accounts: Developing a Practical Classroommeasure of Thinking about Historical Evidence and Methodology. Unpublished Doctoral Dissertation. Columbia University.

Onur, B. (2003). **Müze Eğitimi Seminerleri (I) Akdeniz Bölgesi Müzeleri.** (10-11 Ekim 2002) Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Özbaran, S. (1992) **Tarih ve Öğretimi.** İstanbul: Cem Yayınevi.

Özbaran, S. (1998) **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları.** İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

Özbaran, S. (2003) **Güdümlü Tarih.** İstanbul: Cem Yayınları.

Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.). (2004). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi** Ankara: PegemA Yayınları.

Parker, W.(2001). **Social Studies in Elementary Education.** Ohio: Merrill Prentice Hall.

Patton, M. Q. (1990). **Qualitative Evaluation and Research Methods.** Amerika: Sage Publication.

Rose, S. L.(1999). Understanding Children's Historical Sence-making: A View From the Classroom. Unpublished Doctoral Dissertation. Colombia University.

Tekeli, İ. (1998). **Tarih Bilinci ve Gençlik.** İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

McAleavy, T. (1998). **The Use of Sources in School History 1910-1998: a Critical Perspective.** Teaching History 91. London: The Historical Association.

Terrie, E. (2001). Racial Identity and Young People's Perspectives on Social Education, **Theory into Practice.** 40. Issue, Winter.

Papajan, A.(2003). Arnavutluk: Tarih Öğretiminde Müzelerin Önemi. Bulunduğu Eser: **Tarih Öğretimine Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşımına Doğru** İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

Peater, S. (2000). **Shweigen!die Kinder!:or, Dos Postmodern History Have a Place in the School? Knowing Teaching & Knowing History: National and Internetal Perspectives.** New York: New York University Press.

Selley, N. (2000). **The Art of Constructivist Teaching in the Primary School.** London: David Fulton Publishers.

Shermilt, D. (1987). Adolescent Ideas About Evidence and Methodology in History in Christopher Portal, (Ed) *The History Curriculum for Teachers*, (London: The Farmer Pres.

Smith, P. (2001). **Why Gerry Now Likes Evidential Work. Teaching History 102.** London: The Historical Association.

Stearns, P., Seixas, P., Wineburg S. (2000). **Teaching, Learning and Knowing History: National and International Perspectives.** New York: New York University Press.

Stahl, S., (1996). What Happens When Students Read Multiple Source Documents in History? **Reading Research Quarterly.** Issue 31, 1996, s. 430–456.

Stout, M., (2004). Students As Historical Detectives: The Effects of Inquiry Teaching Approach on Middle School Students' Historical Understanding of Historical Ideas and Concepts. Unpublished Doctoral Dissertation, Maryland University.

Spoehr, K., ve Spoehr, L., (1994). Learning to Think Historically. **Educational Psychologist.** 29 (Spring, 1994)

Booth, (1998). Conition in History: A Brtish Perspective 1998, s: 64.

Sönmez, V. (1999). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: PagemA Yayıncılık.

Tarih Vakfı. (2000). **Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tarih Vakfı. (2002) **Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tan B. G. L. (2001). Thinking in History: Engaging Students in Meaningful Learning. Unpublished Doctoral Dissertation. Nanyang Technological University, Singapore.

Teo Chee Hean, Addenda To President's Address At Opening Of Parliament <http://www.moe.gov.sg/press/1997/st00197.htm> (25/12/2005).

Thornton, S. J. Shaver (Ed.) (1991). Teacher as Curricular-Instructional Gatekeeper in Social Studies in J.P. Handbook of Research on Social Studies Teaching and Learning, s. 237–262. New York: Macmillan.

Titiz, T. (1996). **Ezbere Hayır**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Tortello R.M. (2002). Children Get Your Culture, Jamaican Children and Their Museum Experiences: Informal Education and the Development of Individualism. Unpublished Doctoral Dissertation. Colombia University.

VanSledright B. (2000). Historical Study, the Heritage Curriculum, and Educational Research. **Issues in Education**. Issue 4, s. 243–249.

VanSledright B.(1995). I don't Remember-The Ideas Are All Jumbled in My Head: 8th Graders Reconstructions of Colonial American History. **Journal of Curriculum and Supervision**. 10 (Summer,1995).

Vermeulen, E. (2000). What is Progress in History? **Teaching History** 98. London: The Historical Association.

Vella, Y. (2005) Promoting Talk During History Lessons. **Primary History the Primary Education Journal of the Historical Association**. 40. Issue (Summer).

Williams, R. and Davies, I. (1998). *Interpretations of History: Issues for Teachers in the Development of Pupils' Understanding*. **Teaching History** 91. London: The Historical Association.

Wilson, S. M. (2001). **Research on History Teaching in Richardson**. V. Handbook of Research on Teaching 4th Edition New York: Macmillan.

Wastcott, A.(2004). Shapeing History Five students, Three Artifacts and the Material Social and Economic Lives of Late Nineteenth Century Butter Maker. Unpublished Doctoral Dissertation. Columbia University.

Welton, D., and Mallan J.(1999). **Children and Their World Strategies for Teaching Social Studies**. Boston New York: Oughton Mifflin Company.

Williams, P.B. (1989). **Professional Standarts for Museum Education**. **Journal of Museums**. Washington: DC. Smithsonian Institute Press.

Yakarçelik, T. (2001). **Lise Tarih Dersleri İçin Ezbersiz Sınav Modeli**. İstanbul: Beyaz Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2005). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. 5. baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Zarrillo, S., (2002). **Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

<http://snow.utoronto.ca/best/special/discovery/ch5.html> (25/12/2005).

<http://www.ia.uned.es/~elena/ecai04ws/papers/NobregaetalECAI04ws.pdf#search=discovery%20learning%20theory%20learner> (26/04/2006)

<http://tip.psychology.org/bruner.html>

<http://coe.sdsu.edu/eet/Articles/discoverylearn/index.htm> (25/05/2006).

www.unesco.com. (12/03/2006)

www.ncss.org (04-05-2006)

www.cr.nps.gov/nr/twhp (05/05/2006)

www.cr.nps.gov/nr/twhp (05/05/2006)

<http://www.tcdd.gov.tr/muze/izmirmuze.htm> (05/05/2006)

<http://coe.sdsu.edu/eet/Articles/discoverylearn/index.htm> (03/05/2006)

EKLER

EK 1: ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI PROTOKOLÜ

**TARİHSEL MEKÂNLARDA
KEŞFEDEREK ÖĞRENME YOLUYLA
SOSYAL BİLGİLİR ÖĞRETİMİNE YÖNELİK
ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ**

Merhaba,

Kızınız/oğlunuz, tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşlerini betimlemeyi amaç edinen bir araştırmaya katılması için seçilmiştir. Benim adım Banu Çulha, şuan Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında yüksek lisans öğrenimimi sürdürmekteyim. Bu çalışmayı yüksek lisans tezimin bir parçası olarak yapmaktayım. Sizin çocuğunuz bu çalışma için potansiyel bir katılımcı olarak Ufuk İlköğretim Okulu'na devam eden 7/A ve 7/D sınıfındaki toplam 33 öğrenci gibi seçilmiştir.

Bu çalışma okulda ve tarihsel mekânda olmak üzere iki basamaktan oluşan etkinliklerden oluşmaktadır. Araştırmada tarihsel mekân olarak TCDD İzmir Demiryolları Müzesi, Alsancak Garı ve Atatürk Özel Vagonu seçilmiştir. Bu araştırmada öğrenciler takımlar halinde adı geçen tarihsel mekânın tarihini birinci ve ikinci elden tarihsel kanıtları kullanarak yanı başlarındaki tarihi keşfetmektedirler.

Araştırmada veri toplama aracı olarak; mülakatlar ve bütüncül örnek olay çalışması kullanılacaktır. Süreç kesintisiz video ile kaydedilecektir. Öğrencilerin adları yerine araştırmada takma isimler kullanılacaktır.

Sizin kızıma/oğlunuza ait video görüntü kayıtları, ses kayıtları, öğrenci ürünlerini araştırmamda kullanabilmek için izninizi almak istiyorum.

Eğer hazırlanan etkinlikler hakkında sormak istediğiniz bir şey varsa her zaman sorularınızı yöneltebilirsiniz. İsterseniz tarihsel mekândaki etkinliklere sizde katılabilirsiniz

Eğer kızıma/ oğlunuzun bu araştırmaya katılmasını uygun görüyorsanız, lütfen aşağıda isminize açılan bölümü imzalayınız.

Eğer herhangi bir sorunuz olursa bana aşağıdaki adres ve telefon numaralarından ulaşabilirsiniz.

Banu Çulha, Dokuz Eylül Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı.

Telefon.....

Velinin imzası:

Araştırmacının imzası:

Öğrencinin imzası:

EK 2: GÖZLEM FORMU

Ad Soyad: Okul No: Sınıf	Her zaman	Genellikle	Bazen	Hiçbir zaman
Derse Katılma				
Ders sırasında kendine özgü notlar alır				
Anlamadığı konuları çekinmeden öğretmenine sorar				
Derse ilgilidir				
Öğretmenin açıklamalarını dikkatle dinler				
Dersi dikkatle dinler				
Derse ilgili düşüncelerini açıkça söyler				
Etkinlikler				
Yapılan etkinliklere karşı ilgilidir				
Etkinlikleri titizlikle yapar				
Etkinlik yapraklarının adım adım izler				
Etkinliklerden sonuç çıkarır				
Düşünce üretme				
Bilmediği yada çözemediği konuları anlamak için çabalar				
Sorulara ayrıntılı yanıt verir				
Ders sırasında bilimsel/akademik dil kullanır				
Olayları açıklarken neden sonuç ilişkisi kullanır				
Derste öğrendikleriyle ilgili günlük olaylardan örnekler verir				
Kendine özgü açıklamalarda bulunur				
Grup içi iletişim				
Grup çalışmalarına katılır				
Grup içi çalışmalarda aktif rol oynar				
Etkinlikleri yaparken arkadaşlarına yardım eder				
Arkadaşlarıyla bilimsel olarak tartışmaya yatkındır				
Arkadaşlarının görüşüne önem verir.				

EK 3: YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT FORMU

TARİHSEL MEKÂNLARDA
KEŞFEDEREK ÖĞRENME YOLUYLA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE YÖNELİK
ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

- 1) Bana biraz birlikte neler yaptığımızdan bahseder misin?
- 2) Bu etkinliklerden hoşuna giden bir şey oldu mu? Neden?
- 3) Tarihsel mekânda yaptığımız etkinliklerde yeni bir şey öğrendiğini düşünüyor musun? (öğrenci evet cevabını verirse neden diye sorulacak)
- 4) Okulda sosyal bilgiler öğrenmekle tarihsel mekânda sosyal bilgiler öğrenmek arasında sence fark var mı? Neden?
- 5) Böyle bir etkinliğe tekrar katılmak ister misin? Neden?
- 6) Şimdi merak ettiğin bir şey var mı?
- 7) Bana sormak istediğin bir şey var mı?

...

EK 4: BAŞARI TESTİ ÖRNEK SORULARI

.....

5. Kırım savaşı sonrasında Osmanlı devleti hangi iki devletle yakınlaşmıştır?
 a)İngiltere-Fransa
 b)İngiltere-Rusya
 c)Fransa-Rusya
 d)Rusya-Prusya
6. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı devletinde 17. yüzyılda görülmeye başlanan iç isyanların nedenleri arasında gösterilemez?
 a)Merkezi otorite ve taşra yönetiminin bozulması
 b)Vergilerin toplanmasında ortaya çıkan sıkıntılar
 c)Anadolu'da ilk demiryollarının yapılmaya başlanması
 d)Uzun süren savaşlar
- 7.Aşağıda İzmir'le ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
 a)İzmir; Türkiye'de nüfus bakımından İstanbul ve Ankara'dan sonra üçüncü sırada yer alır.
 b)İzmir son derece verimli bir art bölgeye sahiptir (Gediz ve Mendere havzaları)
 c)İzmir ticaret açısından Cumhuriyet döneminde önem kazanmaya başlamıştır.
 d) İzmir gelişmiş bir ulaşım ağına sahiptir.
8. Aşağıdakilerden hangisi Ege bölgesinde çıkarılan madenlerden değildir?
 a) Petrol
 b) Zımparataşı
 c) Demir
 d) Krom
- 9.Aşağıdaki olaylardan hangisi Sanayi İnkılabının başlangıcı olarak görülür?
 a) Coğrafi keşiflerin başlaması
 b) Sömürgecilik faaliyetlerinin başlaması
 c) Buharın sanayide kullanılmaya başlanması
 d) Reform hareketinin başlaması
10. "Sanayi inkılabıyla birlikte dünyada pazar yeri ve hammadde arayışı önem kazanmıştır." Buna göre aşağıdakilerden hangisinin yaygınlaşması beklenir?
 a) Ulus devletlerin oluşmaya başlaması
 b) Sömürgecilik faaliyetlerinin artması
 c) Coğrafi keşiflerin başlaması
 d) Aydınlanma çağının başlaması
11. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu da demiryolları yapılmasında etkili olmamıştır?
 a) Sınırlar içinde hızlı asker naklini sağlamak
 b) iç isyanların sebep olduğu karışıklıkları önlemek
 c) Vergi gelirlerini arttırmak
 d)Turizm arttırmak
12. Aşağıda belirtilen seçeneklerden hangisi demiryollarında çalışanlardan değildir
 Demiryollarında çalışmaz?
 a) Kondüktör
 b) Hareket memuru
 c) Makinist
 d) Tüccar

EK 5: BELİRTKE TABLOSU

Aydın-İzmir Demiryolu ilk istasyonu	Alsancak Garı	TCDD Müze	Demiryollarında çalışanlar	Demiryollarında kullanılanlar	Aydın-İzmir Özel Vagonu	KONULAR	H	E	D	E	F	E	V	D	A	V	R	A	N	I	Ş	L	A	R
							Hedef: İzmir-Aydın demiryolunun ilk istasyonu hakkında anlamlar bilgisi																	
							İstasyon, buharlı tren, gişe... kavramlarının anlamlarını konuda geçen ifadeleri ile yazma/söyleme																	
							Yukarıda verilen kavramların anlamlarını bir dizi seçenek arasından seçip işaretlemek																	
							Hedef: İzmir – Aydın demiryolunun yapılışıyla ilgili temel olgular bilgisi																	
							Buhann iş gücü olarak kullanılması, Sanayi inkılabı, Hammadde ihtiyacı, Sömürgecilik savaşları gibi olguları derste geçen ifadeleriyle hatırlama																	
							Buhann iş gücü olarak kullanılması, Sanayi inkılabı, Hammadde ihtiyacı, Sömürgecilik savaşları gibi olguları bir dizi seçenek arasından seçip işaretleme																	
							İzmir’de demiryollarının yapılışının zamanını ilgili kişi ve devletleri yazma/ söyleme/seçip işaretleme																	
							Hedef: İzmir’de demiryollarının neden kurulduğunun coğrafi temellerini kavrama																	
							Anadolu topraklarında ilk demiryolunun İzmir- Aydın arasında kurulmasının da bölgenin coğrafi özelliklerinin önemini kavrama																	
							Ege bölgesinde yetişen tarım ürünlerini seçme/ işaretleme/söyleme																	
							Ege bölgesinde bulunan madenleri seçme/ işaretleme/söyleme/haritada okuyabilme																	
							Bu ürünlerin insanların hangi ihtiyaçlarını gidermek için kullanıldığını çıkarım yapma /eşleştirme																	
							Lejantta verilen simgeleri anlamlarıyla eşleştirip işaretleme alışlar bilgisi																	
							Hedef: Anadolu topraklarında ilk demiryolunun İngilizler tarafından yapılmasının tarihsel temellerini kavrama																	
							1856 Ticaret sözleşmesi olgular bilgisi																	
							Kırım Savaşı olgular bilgisi																	
							Hedef: İzmir-Aydın tren istasyonunun farklı dönemlerde çekilmiş fotoğraflarından yararlanarak çıkarımda bulunma																	
							İzmir- Aydın İstasyonunun 1800’lü yıllarda çekilmiş fotoğrafını verilen kriterlere göre değerlendirebilme																	
							İzmir’de demiryolundan önce ulaşımın nasıl yapıldığı konusunda fotoğraflardan yararlanarak çıkarımda bulunma																	
							Develerle ulaşımın trenle yapılan ulaşımı karşılaştırabilme																	
							Hedef: Demiryolları çalışanları, kullandıkları aletler, demiryolunda kullanılan aletler bilgisi.																	
							Demiryollarında çalışanlardan kondüktörün kullandığı araçlar- gereçler bilgisi																	
							Pens, düdükle, para çantası” adını gösterince yazma/söyleme																	
							Bu araçların ne işe yaradığını yazma/söyleme.																	
							Kondüktörün kullandığı düdükle, hareket memurunun kullandığı düdüğü karşılaştırabilme																	
							Demiryollarında çalışanlardan makinistin kullandığı araç-gereç bilgisi																	
							Bu araçların ne işe yaradığını yazma söyleme																	
							“Buharlı tren, kömür küreği, matara” adını gösterince yazma/ söyleme																	
Gösterilen aracın nasıl kullanıldığını yazma söyleme																								
Demiryollarında çalışanlardan hareket memurunun kullandığı araç-gereç bilgisi																								
Telgraf makinası, hareket diski, düdükle” adını gösterince yazma/ söyleme																								
Bu araçların ne işe yaradığını yazma söyleme																								
Demiryollarında çalışanları ve ne iş yaptıklarını eşleştirebilme																								
Gösterilen aracın nasıl kullanıldığını yazma söyleme																								
Demiryollarında çalışanlardan yol işçisinin kullandığı araç- gereç bilgisi																								
“Kazma, çanta, braş kazması” adını gösterince yazma/ söyleme																								
Bu araçların ne işe yaradığını yazma söyleme																								
Gösterilen aracın nasıl kullanıldığını yazma söyleme																								

						Hedef: Demiryolcuların kullandıkları araç gereç ve uzmanlık alanları konusunda çıkarımda bulunma
						Hareket memurunun kullandığı aletlerden yola çıkarak nasıl bir iş yaptığı hakkında çıkarımda bulunmak
						Hareket memurunun kullandığı aletlerden yararlanarak nasıl bir uzmanlık alanı olması gerektiği konusunda çıkarımda bulunmak
						Yolda çalışanların kullandığı aletlerden yola çıkarak nasıl bir iş yaptığı hakkında çıkarımda bulunmak
						Yolda çalışanların kullandığı aletlerden yararlanarak nasıl bir uzmanlık alanı olması gerektiği konusunda çıkarımda bulunma
						Makinistin kullandığı aletlerden yola çıkarak nasıl bir iş yaptığı hakkında çıkarımda bulunmak
						Makinistin kullandığı aletlerden yararlanarak nasıl bir uzmanlık alanı olması gerektiği konusunda çıkarımda bulunmak
						Kondüktörün kullandığı aletlerden yola çıkarak nasıl bir iş yaptığı hakkında çıkarımda bulunmak
						Kondüktörün kullandığı aletlerden yararlanarak nasıl bir uzmanlık alanı olması gerektiği konusunda çıkarımda bulunmak
						Hedef: demiryollarında kullanılan nesnelere verilen kriterlere göre analiz etme
						Demiryollarında kullanılan kantarı, saati, çeşmeyi verilen kriterlere göre analiz etme
						Hedef: Atatürk özel vagonunu hakkında anlamlar bilgisi
						Mutfak, yatak odası, çalışma odası, banyo, yemek ve toplantı odası, yaverler odası gibi vagonun bölümlerin sıralayabilme
						Hedef: haritalardan ve resimlerden yararlanarak Cumhuriyet dönemi demiryolları hakkında çıkarımda bulunma
						Haritadan yararlanarak Cumhuriyet döneminde demiryollarının nerelere kadar ulaştığını gösterebilme
						Atatürk'ün beyaz trende çekilmiş fotoğraflarından o dönemdeki sosyal hayatı hakkında çıkarımda bulunmak

EK 6: TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİ TABLOSU

TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİ	İzmir-Aydın demiryolunun ilk istasyonu	19. yüzyılda İzmir' de ulaşım nasıldır?	Neden İzmir?	Neden demiryolu?	Demiryolu yapılmasının sonuçları	Tarihçiler ne demiş biz ne deriz?	Kemer istasyonu	Alsancak garı	Demiryolları müzesi	Atatürk özel vagonu	Yazıyor yazıyor
Standart 1: Kronolojik düşünme											
a. Geçmiş, bugün ve geleceği birbirinden ayırma	X				X		X	X	X	X	
b. Tarihsel bir olayın başlangıcını, ortasını ve sonunu fark etme			X	X							
f. Tarihsel süreklilik ve durağanlığı fark etme											
Standart 2: Tarihsel anlayış											
a. Tarihsel kanıtı değerlendirebilme		X				X					
b. Tarihsel olayla ilgili sorular sorma	X	X			X		X	X	X	X	
d. Tarihsel kanıtı hayal gücüyle okuma	X	X						X	X	X	X
f. Tarihsel perspektifi anlama		X	X		X						
g. Tarihsel haritalardan çıkarımda bulunma		X	X		X						
h. Matematiksel ve görülür kanıtları değerlendirme		X	X		X				X		
Standart 3: Tarihsel analiz ve çıkarım											
a Tarihçiler arasında farklı bakışları değerlendirme						X					
Standart 4: Tarihsel araştırma becerisi											
a. Tarihsel sorular sorabilme		X									
b. Çeşitli kaynaklardan döneme ilişkin çıkarımda bulunma					X						
Standart 5: Tarihsel olaylar analiz ve karar verme				X			X				
a. tarihsel problemi tanımlama											
d. tarihsel problemlere farklı çözümler üretme				X							X

EK 7: İZMİR- AYDIN DEMİRYOLUYLA İLGİLİ TARİHSEL BİLGİ

İzmir Demiryollarıyla Nasıl Tanıştı?

Anadolu topraklarında ilk demiryolu imtiyazını İngilizler elde ettiler. Yıl: 1856, Kırım Savaşı'nın hemen sonrası. İmtiyaza konu olan bölge: İzmir-Aydın arası.

İzmir bu dönemde İmparatorluğun en önemli limanlarından biridir. Son derece verimli bir art bölgenin (Gediz, Menderes havzaları ve buraların altın ürünleri: pamuk, incir, tütün, üzüm, meyankökü, zımpara taşı vb.) tek çıkış noktası olarak dış ticaret açısından son derece elverişli konuma sahip bir kent.

Daha demiryolu yapımına başlanmadan önce, İzmir'de ithalat - ihracat işleriyle uğraşan 1061 İngiliz tüccar vardır. Bunun nedeni kentin alabildiğine çekici bir ticaret merkezine dönüşmüş olmasıdır. 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşmasıyla İngiltere, Osmanlı devletini dış ticaret alanında hemen bütünüyle dize getirmiş; ihracat yasakları, yed-i vâhit (tekeli) ve iç gümrükler kaldırılmış, böylece Osmanlı pazarına girmek ve oradan hammadde ithal edebilmek için hukuki bir engel kalmamıştır. Tek bir engel dışında: ulaşım.

Ulaşımın develerle gerçekleştiriliyor olmasının yarattığı pek çok olumsuzluk, İngiliz tüccarları başka bir yol aramaya yöneltmiştir: demiryolu.

Kentteki İngiliz tüccarlardan Robert Wilkin ile dört arkadaşı bu düşünceyle İzmir -Aydın arasında yapılacak bir demiryolu imtiyazı için Bâbiâli'ye başvururlar; İngiliz büyükelçiliğinin de desteğiyle başvuruları kabul edilir. Ancak birkaç kişinin, böylesine büyük bir yatırımın altından kalkması çok güç olacağı için, edindikleri imtiyazı İngiltere'de bir gruba satarlar. Böylelikle 1857 yılında "*İzmir - Aydın Osmanlı Demiryolu Şirketi*" kurulur.

Osmanlı yöneticilerinin, ülkede demiryolu yapımını desteklemelerinin başlıca iki nedeni vardır: 1) Giderek artmakta olan iç karışıklıkların demiryolunun sağlayacağı süratli asker sevkıyatı ile önlenebileceği düşüncesi; 2) Demiryolunun, ülkenin içinde bulunduğu mali bunalımı hafifletebileceği umudu...

Yapımı 10 yıl süren İzmir Aydın demiryolu 1866 yılında ulaşıma açılır. Beklendiği gibi, demiryolunun geçtiği bölgelerden toplanan tarımsal vergiler 1856 – 1909 yılları arasında 13 kat artar. Aynı şekilde İzmir gümrüklerinin geliri de 1873– 77 arasında yıllık ortalama 230 bin sterline ulaşır. 130 km. uzunluğundaki İzmir-Aydın yolu daha sonra 1879 tarihli ek bir sözleşmeyle Dinar'a kadar uzatılır. Yolun uzunluğu değişik yan yollarla birlikte 515 kilometreyi bulur. Bütün bunların sonunda bankacılık, sigortacılık, köle ticareti, iletişim, deniz ticareti, belediyeçilik gibi alanlarda büyük gelişmeler olur.

EK 8: FOTOĞRAFLAR

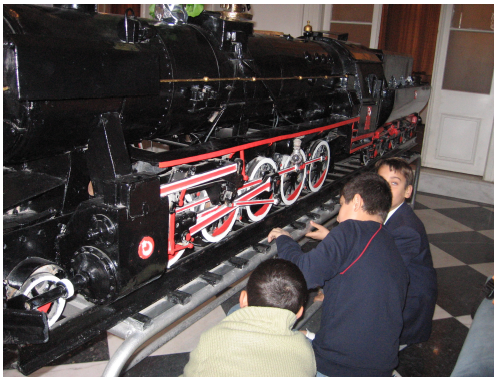
Sosyal Bilgiler Sınıfı

Ufuk İlköğretim Okulu

Alsancak Garı'nda Öğrenciler Araştırma Yaparken

TCDD 3. Bölge Müzesi'nde Öğrenciler Buharlı Trenin Nasıl Çalıştığını Keşfediyor

TCDD 3. Bölge Müzesi'nde Öğrenciler Nesneleri İnceliyor

Öğrenciler TCDD 3. Bölge Müzesi'nde Takımlar Halinde Çalışırken

Öğrenciler Alsancak Garında İnceleme Yapıyorlar

Öğrenciler Atatürk Özel Vagonu'nda

EK 9:İZİN BELGESİ

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.35.00.03.1/
KONU: Tez Çalışması.

46882

18 KASIM 2005

VALİLİK MAKAMINA
İZMİR

İLGİ: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 09.11.2005 tarih ve 3484 sayılı yazısı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün ilgi yazısında, İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek lisans programı öğrencisi Banu ÇULHA'nın, "Tarihsel Mekanlarda Keşfeder Öğrenme Yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrenci Görüşleri" konulu tez çalışmasıyla ilgili olarak Müdürlüğümüz Buca İlçesine bağlı Ufuk İlköğretim Okulu'nda uygulama yapmak istediği belirtilmektedir.

Söz konusu çalışmanın 2005-2006 öğretim yılında, eğitim öğretimi aksatmadan okul müdürünün gözetiminde yapılması, araştırma sonucunun bir örneğinin Müdürlüğümüze verilmesi kaydıyla uygun görülmektedir.

Makanımızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Mustafa ÇAKAL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR

17/11/2005

M.Fahri AYKIRI
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek
1-Yazı
2-Ölçek

EK 10: ETKİNLİK PLANI ÖRNEKLERİ

1. DERS: İzmir- Aydın demiryolunun İlk İstasyonu “keşif başlıyor”

Amaç : Öğrencilerin keşif sorularını belirlemelerini sağlamak.
Öğrencilerin fotoğrafları hayal gücüyle okumalarını sağlamak.

İşlem basamakları:

- 1) Öğrencilere KWHL formları bireysel olarak dağıtılır.
- 2) Öğrenciler formları doldurduktan sonra sınıf tartışmasıyla araştırma soruları belirlenir. Bu sorulara nasıl cevap aranacağı tartışılır.
- 3) Öğrenci gruplarına Kemer İstasyonu Temel atma töreni gravür fotoğrafı dağıtılarak. Fotoğraf analiz kağıdı doldurulur.

Fotoğrafla ilgili sınıf tartışması yapılır. Öğrencilerin yapılacak araştırma hakkında merak etmeleri sağlanır

Kullanılan form: KWHL (ne biliyorum? Ne bilmek istiyorum? Bunları nasıl öğrenebilirim? Neler öğrendim) KWHL Formunun etkinliklerin başında kullanılmasının amacı;

- a) Öğrencilerin ön bilgilerini ortaya koymak
- b) Öğrencilerin konu hakkında neler bilmek istediklerini anlayarak, ona göre etkinliklere şekil vermek (gerekirse yeni etkinlikler eklemek)
- c) Öğrencilerin nasıl öğreniriz sorusuna verecekleri cevaplar yoluyla tarih araştırmasında nasıl bir yol izlediklerini bu konudaki ön deneyimlerini anlamak.
- d) Formun ne öğrendim? Bölümü etkinlikler tamamlandıktan sonra doldurulacaktır. Bu yolla öğrencilerin kendileri için anlamlı öğrenmelerinin neler olduğu anlaşılmasına çalışılacaktır.

Kullanılan fotoğraf: Öğrencilerin konu hakkında merak etmelerini sağlamak için Kemer İstasyonu'nun temel atma törenini gösteren İngiliz The Illustrated London News gazetesinde bulunan gravür kullanılmıştır. Bu gravürün kullanılmasının amacı ilerleyen bölümlerde yeni tarihsel kanıtlar bulunduğu anda tarih bilgisinin değişebileceğini öğrencilere kavratmaktır.

DERS: 19. YY DA İZMİR'DE ULAŞIM NASILDI?

Amaç: Öğrenciler günümüzden yola çıkarak 19. yy dan bu yana İzmir'de kent içi ve şehirler arası ulaşımın nasıl değiştiğini fark eder. Öğrencilerin tarihsel bir olay hakkında sorular sormak, hipotezler geliştirmek Öğrencilerin çeşitli tarihsel kanıtlardan yararlanarak hipotezlere cevaplar aramak.

İşlem Basamakları:

1) Öğrenciler İzmir'de ulaşım ile ilgili problem durumu karşı karşıya getirilir.

“Bugün Buca'dan Alsancağa nasıl gidebiliriz?”

“Bugün İzmir'den Aydın'a nasıl gidebiliriz?”

“Peki biz 19. yy da İzmir'de yaşasaydık Buca'dan Alsancağa nasıl giderdik?”

“B 19. yy da İzmir'den Aydına nasıl giderdik”

2) Öğrenciler kendi araştırma sorularını belirlerler

Neden demiryolları

Neden İzmir- Aydın?

3) Öğrencilerin gruplar halinde çeşitli tarihsel kanıtlarla çalışarak sorularına cevaplar ararlar.

Kullanılan tarihsel kanıtlar:

19. yy İzmir haritası

Tarihçilerin o dönemde ulaşım ve İzmir hakkında yazdıkları.

1855 yılına ait İzmir'den çevre illere kervan taşımacılık ücretlerini gösterir cetvel.

Döneme ait iki resim. (Deve kervanı sahipleri, o dönemde yaşayan çocuklar)

İzmir- Aydın demiryolu için İngilizler ve Osmanlıların yaptıkları anlaşma metni.

EK 11: TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİNİ ÖLÇMEK İÇİN HAZIRLANAN ANKET

Merhaba sevgili öğrenciler;

Bu anket sizlerin tarih biliminin doğası ve tarihin metodolojisi hakkında ne düşündüğünüzü anlamak için hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır. Bu soruların yanlış cevabı yoktur. Sadece önemli olan sizlerin neler düşündüğünüzü çekinmeden yazmanızdır. O yüzden lütfen soruları boş bırakmayınız ve aklınıza ne geliyorsa bizimle paylaşınız. Teşekkürler

Banu Çulha
Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği A.B.D.

Aşağıda İzmir-Aydın demiryoluyla ilgili olarak çeşitli dönemlerde tarihçiler tarafından yazılan metinler verilmiştir.

Şimdi sizden istenen;

Bu metinlerin her birini teker teker okumanız ve altlarında yer alan sorulara cevaplar yazmanızdır. Bu soruların tek bir doğru cevabı yoktur o yüzden lütfen aklınıza gelenleri bizlerle paylaşınız. Çünkü önemli olan sizlerin neler düşündüğünüzdür.

İzmir kenti, Osmanlı İmparatorluğu'nda hemen hemen her dönemde ham madde ihraç eden bir kenttir. İzmir ve çevresindeki toprakların verimli olması, ham madde kaynaklarının bu bölgede demiryolunun İngilizler tarafından yapılmasında önemli bir etken olmuştur.

Bunun yanında Osmanlı yöneticilerinin ülke genelinde demiryolu yapılmasını desteklemelerinin iki temel nedeni Ege Bölgesi için de geçerlidir.

Bu nedenlerden birincisi, ülkede giderek artan iç karışıklıkların demiryolunun sağlayacağı hızlı asker taşınması ile önlenebileceği düşüncesi idi. İkincisi ise, ülkenin içinde bulunduğu mali bunalımın hafiflemesidir.

Murat Özyüksel, Anadolu ve Bağdat Demiryolları, İstanbul, 1988 s.11

Bu parçaya göre İzmir-Aydın demiryolunun yapılmasından en çok kim yararlandı?

.....
.....

Nasıl?.....
 .....
 .....
 .....

Ulaşım sistemlerinde görülen büyük aksaklıklar, kaynaklar yönünden zengin ve jeopolitik açıdan ticarete çok uygun olan bölgede, ticaret ve tarımın gelişmesini engelliyordu. Bunu gören İzmir'deki yabancı tüccarlar Batı Anadolu'nun demiryoluyla İzmir'e bağlanması için çalışmaya başladılar. Çoğu İngiliz vatandaşı olan bu tüccarlar bölgede ticaretin gelişebileceğini ve bu sayede kendi karlarının da çoğalacağını biliyorlardı. Ancak pahalı ve büyük bir sermaye gerektiren böyle bir girişimin, yani demiryolu inşasının, durumu gittikçe kötüleşen Osmanlı Maliyesi tarafından karşılanması oldukça zor görünüyordu. Kendi güçleri bu işe yetmeyeceğinden, İzmir'deki İngiliz tüccarlar, demiryolunu yapımı için İngiliz sermayesine başvurmayı düşündüler.

Ali AKYILDIZ, İzmir-Aydın Demiryolu, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1987.

Bu parçaya göre İzmir-Aydın demiryolunun yapılmasından en çok kim yararlandı?

.....
 .....
 Nasıl?.....
 .....
 .....
 .....

“Osmanlı topraklarında ilk demiryolu hatları Kırım Savaşı ertesi gündeme geldi. İzmir-Aydın İzmir- Kasaba güzergahlarıyla Batı Anadolu'yla İzmir Limanı bağlantısını kurmaya yönelik girişimlerdi.

O güne kadar zahmetli, pahalı, uzun süre olan deve kervanlarıyla gerçekleştirilen ulaşım maliyetleri sürekli yukarı çekiyor ve her türlü riski taşıyordu. Tüccar devecilerle cebelleşmekten yılmıştı. Yabancı tüccar kendi ülkelerindeki demiryolunun etkin konumunu bir an önce batı Anadolu'ya taşımayı hedefledi ve bu hatlar Anadolu ekonomisine canlılık getirdi. İzmir bundan böyle incir, üzüm, pamuk, tütün, meşe palamudu ihraç limanına dönüştü. Osmanlı bu hatlar sayesinde dünya ekonomisiyle bütünleşti; dünya pazarının bir uzantısına dönüştü.

Zafer TOPRAK “Demiryolu Devlet Modernite” “Demiryol Tren Çağı” Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, s:13, İstanbul, 2003

Bu parçaya göre İzmir-Aydın demiryolunun yapılmasından en çok kim yararlandı?....